

Analyse av Merkurbutikkene omsetning og omsetningsutvikling 2020

Utarbeidet av Institutt for bransjeanalyser

Forord

Denne analyse av Merkurbutikkernes omsetning og omsetningsutvikling i 2020 er en videreføring av et arbeid Institutt for bransjeanalyse (IBA) startet i 2008 med å sikte på å kartlegge, analysere og kommentere nåsituasjonen og utviklingen for butikkene som deltar i Merkur-programmet. Utgangspunktet for analysene er og har vært et butikkregister over dagligvarebutikker med lokalisering i mindre lokalsamfunn og hvor butikken som oftest er bygdas eneste butikktilbud og naturlige møteplass og gjerne fremstår som den sentrale aktør i arbeidet med å tilby lokalsamfunnet varer og tilgrensende servicetjenester.

Butikkregisteret som har navnet Andhøys Bygdebutikkregister, er kodet med de av butikkene som har tilknytning til Merkur-programmet og som i analysen omtales som Merkurbutikker. Bygdebutikkregisteret oppdateres årlig med sikte på å få med nye bygdebutikker og få kartlagt butikker som av ulike årsaker faller ut av registeret. Deltakelse i Merkur-programmet oppdateres mot Merkurs butikkregister.

Analysene av omsetningen i denne rapporten bygger på omsetningstall innhentet fra Statistisk sentralbyrå. Gjennom analysen er det tatt sikte på å kunne vise både faktisk og organisk omsetning og omsetningsutvikling for Merkurbutikkene i 2020 og med året inndelt i 6 terminer. I tillegg til fremskaffelse av landstall for omsetning og omsetningsutvikling, vises statistikker og gis kommentarer med landet inndelt i 5 landsdeler og 10 fylker. Gjennom analysene tas det videre sikte på å kunne vise og kommentere Merkurbutikkernes omsetning og omsetningsutvikling i en sammenligning med utviklingen for alle bygdebutikker, med de av bygdebutikkene som ikke er registrert som deltakere i Merkur-programmet og med utviklingen for samtlige dagligvarebutikker.

Koronapandemien og de mange tiltak som ble iverksatt med sikte på å unngå og begrense smittespredning, førte til at 2020 ble et år med en svært unormal omsetning og omsetningsutvikling for handelsvirksomhetene. I årets analyse av omsetning og omsetningsutvikling har vi gjennomført analyser av terminomsetningen med sikte på å få et bilde av konsekvensene av koronatiltakene for bygdebutikkene og da spesielt for Merkurbutikkene, konsekvensene på kort og på lengre sikt. I kapitlene om bygdebutikkene i landsdeler og fylker har vi knyttet enkelte kommentarer til og gitt vår tolking av pandemiens innvirkning på omsetningstallene.

I likhet med i tidligere år hvor IBA har fremskaffet analyser for Merkur-programmet, er tilrettelegging og gjennomføring av årets analyse, og utarbeidingen av rapporten, gjennomført av undertegnede.

Oslo, 5. september 2021

Institutt for bransjeanalyser

Per Gunnar Rasmussen
forskningsleder

Innhold

F o r o r d.....	2
1. Hovedresultater fra analysen av 2020	4
2. Analysens bakgrunn og oppbygging.....	6
2.1 Bygdebutikkregisteret.....	6
2.2 Bakgrunnsdata og definisjoner	7
3. Antall bygdebutikker	8
3.1 Bygdebutikkene 2020 fordelt på fylkene	8
3.2 Bygdebutikkene fordelt på landsdeler	9
3.3 Historisk utvikling i antallet bygdebutikker.....	10
4. Omsetning og omsetningsutviklingen for bygdebutikkene.....	12
4.1 Landstall for faktisk omsetning og omsetningsutvikling 2020	12
4.2 Terminvis omsetningsutvikling i 2020.....	14
4.3 Organisk analyse av omsetning og omsetningsutvikling 2020.....	19
4.4 Historisk omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene	20
5. Bygdebutikkene i fylkene og i landsdelene	24
5.1 Hovedtall for bygdebutikkene 2019 og 2020.....	24
5.2 Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene 2020	25
5.3 Bygdebutikkernes omsetning pr. innbygger.....	26
5.4 Omsetningsutviklingen for bygdebutikkene i fylkene.....	27
6. Bygdebutikkene i landsdelene og i fylkene 2020	29
6.1 Bygdebutikkene i landsdel Østlandet	29
6.2 Bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder	37
6.3 Bygdebutikkene i landsdel Vestlandet	45
6.4 Bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag.....	53
6.5 Bygdebutikkene i landsdel Nord-Norge	61

1. Hovedresultater fra analysen av 2020

- Årets analyse av omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene i Norge og de av butikkene som er tilknyttet Merkur-programmet, omfatter 914 butikker som av Institutt for bransjeanalyser er definert som bygdebutikker og som av Statistisk sentralbyrå er definert som aktive butikker, dvs. er registrert med omsetning i 2020. Dette var 2 butikker færre enn i 2019.
- 566 butikker, noe som var 61,9 prosent av bygdebutikkene i analysen, var i 2020 tilknyttet Merkur-programmet. Antallet Merkurbutikker var uendret fra 2019.
- Med 109 Merkurbutikker, var det Vestland fylke som hadde flest Merkurbutikker i 2020. I Oslo var det ikke registrert bygdebutikker og i Viken fylke var antallet 17.
- Antallet bygdebutikker sett i forhold til innbyggertall i fylkene, viste størst tetthet av bygdebutikker i Nordland fulgt av fylkene Troms og Finnmark og Møre og Romsdal.
- Med 84,1 prosent var det Agder fylke som hadde størst andel av bygdebutikkene med tilknytning til Merkur-programmet. I Viken fylke var denne andelen 32,7 prosent.
- Omsetningen i bygdebutikkene i Norge var 15 274 millioner kroner ekskl. mva. i 2020. Dette var 7,3 prosent av omsetningen i dagligvarebutikkene i Norge og gjennomsnittlig 8,1 prosent av omsetningen i de fylker som har bygdebutikker.
- 40,2 prosent av bygdebutikkernes omsetning, dvs. 6 145 millioner, var gjennom Merkurbutikkene. 3,2 prosent av dagligvareomsetningen i Norge, var i 2020 gjennom butikker tilknyttet Merkur-programmet.
- Merkurbutikkernes andel av bygdebutikkernes omsetning, var størst i Agder fylke med 78,1 prosent og lavest i Viken og i Møre og Romsdal.
- Gjennomsnittlig nettoomsetning for Merkurbutikkene var 10,86 millioner kroner i 2020. Bygdebutikkene som ikke var tilknyttet Merkur-programmet, hadde i gjennomsnitt en omsetning som var 2,4 ganger større enn Merkurbutikkene. Videre var gjennomsnittlig omsetning for landets dagligvarebutikker, 5 ganger større enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.
- Av Merkurbutikkene i fylkene, var det butikkene i Rogaland som hadde størst gjennomsnitt for omsetningen med 16,36 millioner i 2020, mens det var Merkurbutikkene i Troms og Finnmark fylke som hadde laveste gjennomsnittsomsetning, med 8,26 millioner.
- Merkurbutikkene hadde i gjennomsnitt 12,4 prosent større omsetning i 2020 enn i 2019. Gjennomsnittet for bygdebutikkene var 14,6 prosent i 2020, og for dagligvarebutikkene var det 17,4 prosent. Bygdebutikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen i 2020 med i gjennomsnitt 16,0 prosent.
- I vår analyse av bygdebutikkernes omsetning, var omsetningsveksten i prosent i 2020 rekordhøy for alle grupper av dagligvarebutikker.
- Av Merkurbutikkene var det butikkene i Viken fylke som hadde størst omsetningsvekst i prosent i 2020, med 23,8 prosent, mens omsetningen for Merkurbutikkene i Vestland fylke øket med kun 6,0 prosent.
- I alle fylker med bygdebutikker hadde butikkene i gruppen Andre bygdebutikker en større prosentvis vekst i omsetningen i 2020 enn omsetningsveksten for Merkurbutikkene. Størst forskjell i gjennomsnittlig prosentvekst i 2020 mellom Merkurbutikker og Andre bygdebutikker, var for butikkene i fylkene Vestland og Trøndelag, med forskjeller på over 6 prosentpoeng. Møre og Romsdal var fylket hvor det var minst forskjell i 2020 i gjennomsnittet for prosentvis omsetningsendring for dagligvarebutikkene inndelt i grupper.
- Den organiske analyse som omfattet de bygdebutikker som hadde omsetning i alle terminer i 2019 og 2020, viste kun mindre forskjeller i prosentvis omsetningsutvikling fra beregningene i den faktiske analyse.

- Analysen av omsetningsutviklingen i terminene i 2020, viste større prosentvis omsetningsvekst i alle terminer for dagligvarebutikkene enn terminveksten for de av dagligvarebutikkene som er definert som bygdebutikker. Forskjellen i veksttakt var størst i 2. termin med 10,7 prosentpoeng, og den var minst i 6. termin med 0,8 prosentpoeng.
- Termintallene for omsetningen i bygdebutikkene fordelt på Merkurbutikker og i Andre bygdebutikker, viste at det var omsetningsvekst for begge grupper i alle terminer av 2020. Prosentveksten var sterkere for gruppen Andre bygdebutikker enn for Merkurbutikkene i alle terminer i 2020. Forskjellen i veksttakt var størst i 2. termin med 5,2 prosentpoeng og minst i terminene 3 og 5 med 2,0 prosentpoeng.
- Tallene for omsetningsutviklingen i terminene i 2020 viser rekordhøy omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Norge i alle terminer fra og med 2. termin. For bygdebutikkene totalt og for gruppene innen bygdebutikkene viser analysen rekordstore veksttall fra og med 3. termin. Pandemien forårsaket av Covid 19 og tiltakene med sikte på å begrense smittespredning, ses på som hovedgrunn til omsetningsveksten for dagligvarebutikkene.
- Merkurbutikkernes lavere prosentvekst i terminene er først og fremst et resultat av at butikkene har langt mindre gjennomsnittsomsetning enn butikkene i gruppen Andre bygdebutikker og dagligvarebutikkene samlet. Omsetningsveksten for Merkurbutikkene etter nedstengningen i mars, var et resultat av en rekke forhold som det at dagligvarebutikkene i økende grad ble valgt som innkjøpssted for en større del av forbrukernes anskaffelser av varer, omfanget av spising på utesteder ble redusert, det ble full stans i grensehandelen og i feriereiser til utlandet, øket bruk av hjemmekontor, øket bruk av fritidsboliger, mindre pendling, økning i innenlands feriereiser og sist, men sist men ikke minst en større lojalitet til nærbutikken og de tilbud den representerer for lokalsamfunnet.
- Forhold som bidro til tapt omsetning for bygdebutikker og i spesiell grad for Merkurbutikker, var bortfall av utenlandske turister på grunn av stengte grenser og perioder med forbud mot opphold i fritidsboliger og det som ble betegnet som unødig reisevirksomhet innenlands. Disse forhold gjenspeiles i termintallene for 2. termin i fylker med stor vinterturisme, og spesielt i 4. termin for fylker og landsdeler hvor utenlandske turister står for en stor del av bygdebutikkernes omsetning. Et annet forhold som bidro til flytting av omsetning, var øket netthandel, også for dagligvarer.
- En analyse av terminenes andel av årets omsetning i dagligvarebutikkene og i bygdebutikkene, viste en betydelig nedgang i prosentandelene i terminene 1 og 2, en økende størrelse på andelene i terminene 3 og 5 og noe lavere vekst for andelen i termin 4 (juli – august). Dette illustrerer de forskyvninger i butikkernes omsetning som følge av pandemien i 2020. Omsetningen i Bygdebutikkene og i særlig grad i Merkurbutikkene førte til langt større endringer i omsetningsandelene i 2. termin enn endringene for Dagligvarebutikkene.
- Analysene av bygdebutikkene i landsdelene og i fylkene viste at det var store variasjoner i omsetning og omsetningsutvikling i terminene 2020. Spesielt store var forskjellene i 2. termin hvor de første koronatiltak ble satt i verk. Merkurbutikkene i Innlandet hadde som eksempel 9,4 prosent nedgang i omsetningen, mens Merkurbutikkene i Viken hadde 11,8 prosent omsetningsvekst. Stengte alpintentre og forbud mot bruk av fritidsbolig rammet omsetningen i butikkene i Innlandet, mens stopp i grensehandelen var med og ga stor omsetningsvekst i Viken.
- I 4. termin (juli – august) øket omsetningen i Merkurbutikkene i Agder med 25,8 prosent og i Vestfold og Telemark med 23,7 prosent, mens Merkurbutikkene i Vestland fylke hadde kun 3,9 prosent omsetningsvekst.

2. Analysens bakgrunn og oppbygging

Helt fra begynnelsen av 2000-tallet har Institutt for bransjeanalyser (IBA) utarbeidet rapporter som viser omsetningen og omsetningsutviklingen for butikker tilknyttet Merkur-programmet. Fra 2008 har IBA som et bestillingsoppdrag fra Merkur, levert årlige analyser som viser nåsituasjonen og omsetningsutviklingen for landets bygdebutikker. Analysene viser både faktisk og organisk omsetning og en sammenligning mellom de av bygdebutikkene som er registrert som deltakere i Merkur-programmet og de av bygdebutikkene som ikke er deltakere i programmet.

2.1 Bygdebutikkregisteret

Institutt for bransjeanalyser etablerte i 2005 et register over dagligvarebutikker som ble definert som distriktsbutikker. Siktemålet var å kunne utarbeide god statistikk for disse butikker. Etter en avtale med Merkurs sekretariat, ble dette registeret omdøpt til Bygdebutikkregisteret. Dette inngår i dag som et av butikkregistrene som administreres av Andhøy-registrene. Bygdebutikkregisteret oppdateres hvert år med nye butikker som er etablert, med eierskifte, med nye selskapsstrukturer og med butikker som av ulike grunner faller ut av registeret. Oppdatering av de av bygdebutikkene som skal defineres som Merkurbutikker, er gjennomført med informasjonen fra Merkurs butikkregister. Siste oppdatering av Bygdebutikkregisteret fant sted våren 2021.

De kriterier som benyttes ved fastlegging av om en dagligvarebutikk skal defineres som en bygdebutikk, er følgende:

- Dagligvarebutikk, dvs. butikker registrert med næringskode 47.111 i Statistisk sentralbyrå
- Helårsdrift
- Fullverdig dagligvaresortiment
- Siste dagligvarebutikk i ei bygd eller i et avgrenset geografisk område
- Beliggenhet i god avstand fra større byer
- Andre subjektive vurderinger ut fra butikkens beliggenhet, driftsform, størrelse og konkurransesituasjon

Bygdebutikkregisteret inneholder blant annet informasjon som muliggjør en kobling til Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF) hos Statistisk sentralbyrå (SSB). BoF blir periodisk oppdatert med omsetningsopplysninger fra Skattedirektoratet. Koblingen mellom de to registrene muliggjør fremstilling av statistikk over omsetningsutviklingen.

Bygdebutikkregisteret omfatter to butikkgrupper - Merkurbutikker og Andre bygdebutikker.

En **Merkurbutikk** er en butikk som er registrert med tilknytning til Merkurprogrammet. Med tilknytning menes at butikkens eier/driver er/har vært med i programmet, eller at dette er en butikk konsulentene er i dialog med, selv om den ikke pr. dags dato har deltatt aktivt i programmet.

Andre bygdebutikker er de av bygdebutikkene som ikke er definert som Merkurbutikker. Valget av hvilke dagligvarebutikker som skal inngå i denne gruppe, gjøres av IBA ut fra de forannevnte kriterier for bygdebutikker og en vurdering av butikkens markedsområde og konkurransesituasjon.

2.2 Bakgrunnsdata og definisjoner

Analysene i denne rapporten bygger på statistikker levert av Statistisk sentralbyrå og som viser antallet aktive butikker og omsetningen i bygdebutikkene i 2019 og 2020. Statistikkene viser faktisk og organisk omsetning for bygdebutikkene fordelt på landets fylker og med omsetningen fordelt på 6 terminer i det enkelte år.

Antall bygdebutikker er antall butikker i Bygdebutikkregisteret som er registrert med omsetning i Statistisk sentralbyrå ut fra butikkens innrapportering av moms.

Bygdebutikkens omsetning er sum av salgsinntekter og andre inntekter. Andre inntekter er hovedsakelig inntekter av ulike tilleggstjenester. Alle omsetningsstørrelser i Statistisk sentralbyrås statistikker og i våre analyser og rapporter, er **eksklusive merverdiavgift**. Omsetningen for bygdebutikkene i 2020 er **foreløpige tall** fra SSB, mens omsetningstallene for butikkene i 2019 er oppdaterte og endelige tall.

Faktisk omsetning er omsetning for alle aktive butikker i perioden, uavhengig av om butikkene hadde omsetning i tilsvarende periode i foregående år.

Organisk omsetning (sammenlignbar omsetning) er omsetning kun for de av bygdebutikkene som var aktive i 2020 og også i 2019.

Med utgangspunkt i omsetningstallene for 6 terminer og tallene på årsbasis, er det gjennomført beregninger som viser omsetningsutviklingen for de enkelte år. Merkurbutikkens omsetningsutvikling er videre sammenlignet med beregninger for landets bygdebutikker, for de av bygdebutikkene som ikke er registrert som deltakere i Merkur-programmet og med omsetningstall for alle landets dagligvarebutikker. Omsetningstallene for dagligvarebutikkene er hentet fra SSB's terminvise omsetningsstatistikk for næringsgruppe 47.111 og er derfor kun basert på faktisk omsetning.

Akkumulert omsetning er omsetningen hittil i året, i denne analyse omsetningen ved utgangen av terminene.

Historisk omsetning Ved presentasjon av statistikker som viser utviklingen over tid, benyttes data fra IBA's tidligere analyser av omsetning og omsetningsutvikling for Merkurbutikkene.

Den **Geografiske inndeling** som benyttes, er følgende:

- **Fylker i landsdelene.** I årets analyser vises informasjon om bygdebutikkene i de 11 fylker som landet er inndelt i fra 1. januar 2020. Denne inndeling er valgt ut fra at dette forenklet arbeidet med fremskaffelse av omsetningstall basert på nye kommunenummer i flere av fylkene.
- **Landsdeler.** Her har vi valgt å benytte samme inndeling som er benyttet i tidligere analyser med Norge inndelt i 5 landsdeler: Østlandet, Vestfold/Telemark og Agder, Vestlandet, Møre/Trøndelag og Nord-Norge. Vestfold var tidligere en del av landsdel Østlandet. Antallet bygdebutikker i dette fylket var og er så lavt at det har begrenset betydning ved sammenligning av data for 2019 og 2020 med tidligere tall for landsdelene.
- **Norge totalt.** Dette er sumtallene for landets 11 fylker.

3. Antall bygdebutikker

Vi skal her vise antall butikker som er definert av IBA som bygdebutikker i 2020 og som ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) er aktive, dvs. de av bygdebutikkene som gjennom innberetning av merverdiavgift er registrert med omsetning i hele året eller i noen av terminene i 2020. Antall bygdebutikker vil bli vist med fordeling på fylkene og den inndeling i landsdeler som er benyttet i våre tidligere rapporter utarbeidet for Merkur-programmet. Videre vil vi vise fordeling av bygdebutikkene på hvilke butikker som er registrert som deltakere i Merkur-programmet og hvilke bygdebutikker som inngår i gruppen Andre bygdebutikker. Det vil også bli vist endringer i antallet butikker fra 2019 og Merkurbutikkens prosentvise andel av bygdebutikkene. Ut fra tidligere analyser vil det videre bli vist statistikker over historisk utvikling i antallet bygdebutikker.

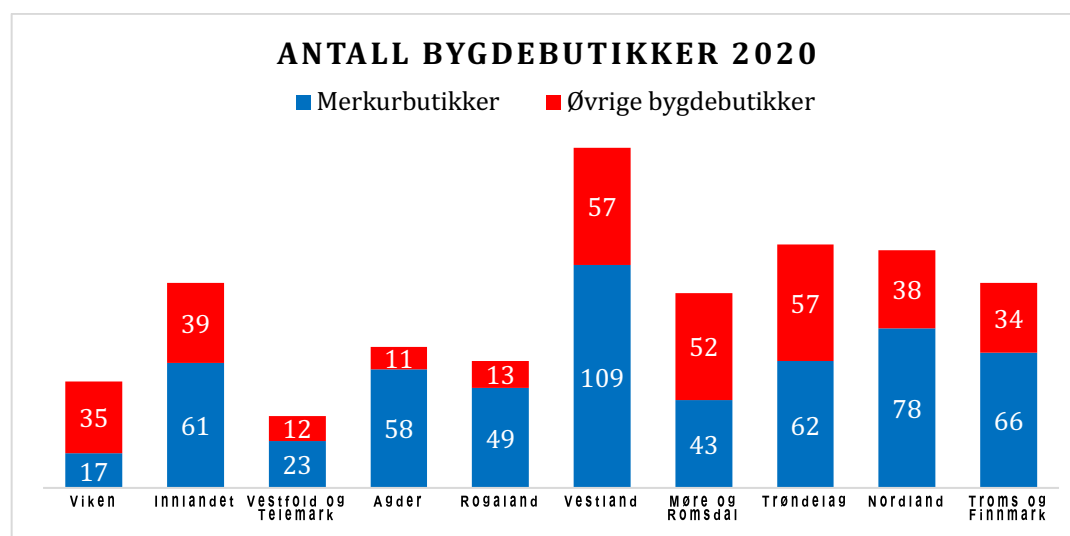
3.1 Bygdebutikkene 2020 fordelt på fylkene

Ifølge SSB var det 914 aktive bygdebutikker i 2020. Ut fra antall dagligvarebutikker i Dagligvarefasiten til Nielsen Norge, var antallet bygdebutikkene 23,7 prosent av dagligvarebutikkene i 2020.

Tabell 3.1: Bygdebutikkene i fylkene 2020 (Kilde: SSB/IBA)

Fylke	Merkurbutikker	Øvrige bygdebutikker	Sum bygdebutikker	Andel Merkurbutikker
Viken	17	35	52	32,7
Innlandet	61	39	100	61,0
Vestfold og Telemark	23	12	35	65,7
Agder	58	11	69	84,1
Rogaland	49	13	62	79,0
Vestland	109	57	166	65,7
Møre og Romsdal	43	52	95	45,3
Trøndelag	62	57	119	52,1
Nordland	78	38	116	67,2
Troms og Finnmark	66	34	100	66,0
Norge	566	348	914	61,9

Statistikken i tabell 3.1 bygger på inndelingen av fylker slik dette var pr 1/1 2020. Det var ingen bygdebutikker i Oslo, og fylket er av den grunn ikke tatt med i tabellen.

Figur 3.1

Kilde: SSB/IBA

Tabell 3.1 og figur 3.1 viser antall aktive bygdebutikker i 2020 i fylkene og fordelingen av disse ut fra registrert deltagelse i Merkurprogrammet eller som Andre bygdebutikker. 566 bygdebutikker var i 2020 registrert som deltakere i Merkur-programmet. Dette var 61,9 prosent av antallet bygdebutikker. Til sammenligning var andelen 59,6 prosent i omsetningsanalysen av 2019.

Vestland fylke som er en sammenslåing av de tidligere fylkene Hordaland og Sogn og Fjordane, hadde flest bygdebutikker med 166, noe som var 18,2 prosent av landets bygdebutikker. Færrest, med 35 bygdebutikker, hadde Vestfold og Telemark fylke. Antallet bygdebutikker sett i forhold til innbyggertall i fylkene, viste størst tetthet av bygdebutikker i Nordland fylke hvor det var en bygdebutikk pr. 2 072 innbyggere. Også Troms og Finnmark og Møre og Romsdal hadde stor tetthet av bygdebutikker. Færrest bygdebutikker i forhold til innbyggertallet hadde Viken fylke med 24 084 innbyggere pr. bygdebutikk, mens tilsvarende måltall for bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke var 12 054 innbyggere pr. bygdebutikk.

Med 109 Merkurbutikker kunne Vestland fylke også vise til størst antall butikker tilsluttet Merkurprogrammet fulgt av Nordland fylke med 78 Merkurbutikker. Viken fylke hadde færrest antall Merkurbutikker med 17 butikker fulgt av Vestfold og Telemark fylke med 23. Målt i forhold til innbyggertallet, var det 24 ganger flere Merkurbutikker i Nordland enn i Viken fylke.

I Agder fylke var 84,1 prosent av bygdebutikkene registrert som deltakere i Merkur-programmet. Også Rogaland fylke hadde en svært stor andel bygdebutikker definert som Merkurbutikker, med 79 prosent i 2020. I Viken fylke var kun 32,7 prosent av bygdebutikkene en Merkurbutikk, mens Møre og Romsdal fylke hadde nest laveste andel i 2020 med 45,3 prosent.

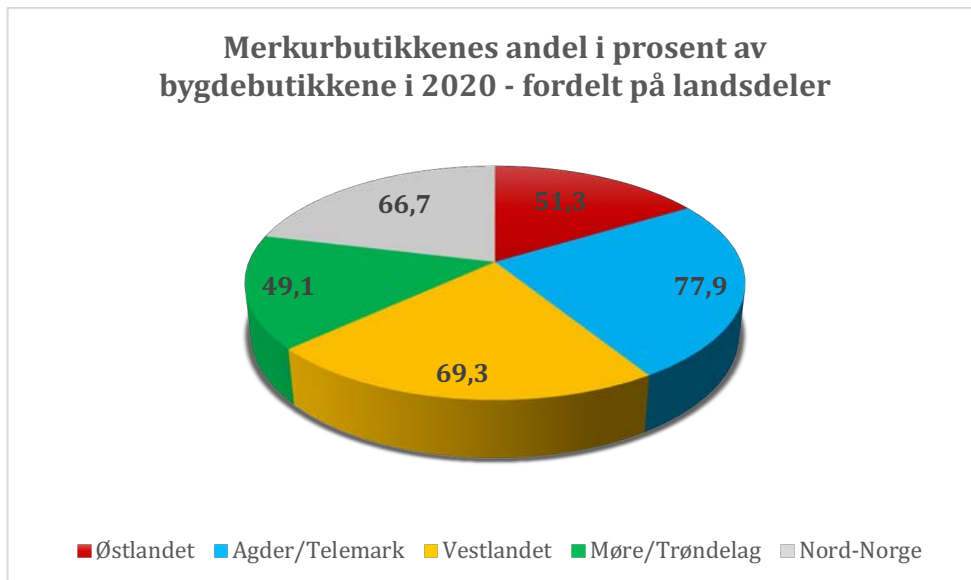
I 2020 var det en nedgang på 2 bygdebutikker i Norge, mens antallet Merkurbutikker var uendret sammenlignet med 2019. Blant fylkene var de største endringer i antallet bygdebutikker en økning på 3 butikker i Agder og en nedgang på 3 butikker i Vestland. I de øvrige fylker var antallet enten uendret eller med en endring på én bygdebutikk. Blant Merkurbutikkene var det en økning på 2 butikker i Agder og 2 færre butikker i Rogaland. I 4 fylker var antallet Merkurbutikker uendret i 2020.

3.2 Bygdebutikkene fordelt på landsdeler

Tabell 3.2: Bygdebutikkene i landsdelene i 2020 (Kilde: SSB/IBA)

Landsdel	Merkurbutikker	Øvrige bygdebutikker	Sum bygdebutikker	Andel Merkurbutikker
Østlandet	78	74	152	51,3
Agder/Vestfold og Telemark	81	23	104	77,9
Vestlandet	158	70	228	69,3
Møre/Trøndelag	105	109	214	49,1
Nord-Norge	144	72	216	66,7
Sum Norge	566	348	914	61,9

Inndelingen av landsdeler er den som IBA har benyttet i tidligere analyser for Merkur bortsett fra at bygdebutikkene i Vestfold er flyttet fra landsdel Østlandet til landsdel Agder/Vestfold og Telemark. Landsdel Vestlandet hadde flest bygdebutikker i 2020 med 228 butikker, tett fulgt av Nord-Norge og Møre/Trøndelag. Vestlandet hadde også flest Merkurbutikker med 158 eller 27,9 prosent av landets Merkurbutikker. Færrest bygdebutikker hadde landsdel Agder/Vestfold og Telemark, mens Østlandet hadde færrest Merkurbutikker i 2020.

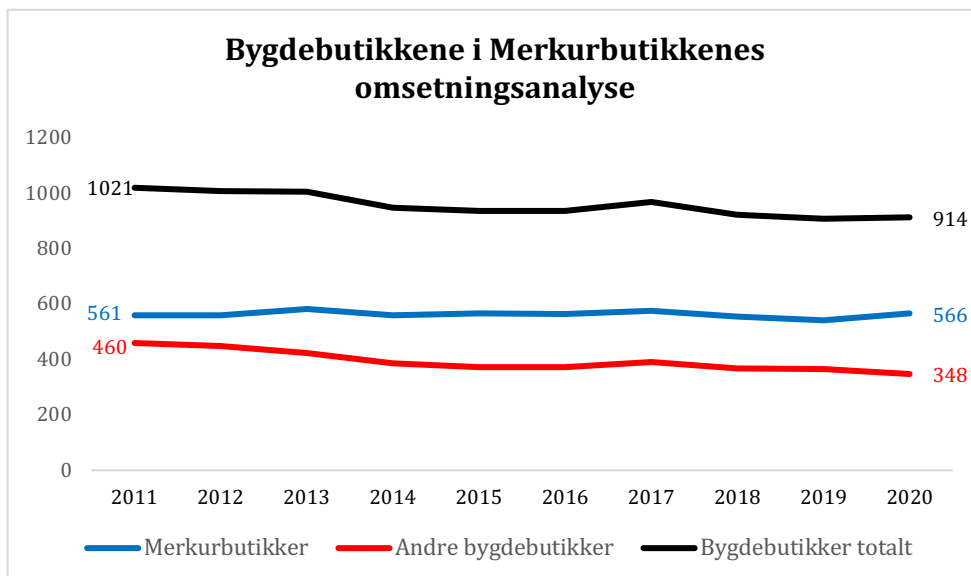
Figur 3.2

Kilde: SSB/IBA

Figur 3.2 viser den prosentvise andel Merkurbutikkene har av antallet bygdebutikker i landsdelene. I landsdel Agder/Vestfold og Telemark var denne andelen hele 77,9 prosent sammenlignet med 61,9 prosent som gjennomsnitt for Norge. Landsdel Møre/Trøndelag var den eneste landsdel hvor under halvparten av bygdebutikkene var tilknyttet Merkur-programmet.

I 2020 var det 4 flere bygdebutikker i landsdel Agder/Vestfold og Telemark, hvor av 3 var tilknyttet Merkur-programmet. Tilsvarende var det 4 færre bygdebutikker i landsdel Østlandet, hvor av 3 var Merkurbutikker. Landsdelene Møre/Trøndelag og Nord-Norge hadde ingen endringer i antallet bygdebutikker i 2020, mens det var et frafall på 2 bygdebutikker uten tilknytning til Merkur i landsdel Østlandet.

3.3 Historisk utvikling i antallet bygdebutikker

Figur 3.3

Kilde: SSB/IBA

Figur 3.3 viser antall bygdebutikker og fordelingen av disse på gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker slik dette er kartlagt i IBA's årlige analyser i perioden 2011 – 2020. I disse 10 år ble antallet bygdebutikker redusert med 107, noe som tilsvarer en nedgang på 10,5 prosent. Antallet

butikker med tilknytning til Merkur-programmet har vært noenlunde uendret i denne analyseperiode, mens gruppen Andre bygdebutikker har hatt en nedgang på 112 butikker, noe som tilsvarer 24,3 prosent. Merkurbutikkernes andel av bygdebutikkene var 61,9 prosent i 2020, mens andelen i 2011 var 55,8 prosent, dvs. en økning på 6,1 prosentpoeng i perioden. Tilsvarende var det en nedgang i gruppen Andre bygdebutikker, fra 44,2 prosent i 2011 til 38,1 prosent i 2020.

Nedgangen i antallet bygdebutikker i analyseperioden, er i hovedsak en avvikling av butikkdrift på grunn av dårlig lønnsomhet. Dette er konsekvensen som følge av ulike forhold som for eksempel et lavt og ofte et sviktende kundegrunnlag, lite rasjonelle butikklokaler, et lite tilfredsstillende vare- og tjenestetilbud, dårlig ledelse, en driftsform lite tilpasset kravene til dagens kunder og en sterk og gjerne økende konkurranse fra nærliggende butikker og fra nye salgsformer. Høy alder hos butikkeier og problemer knyttet til et generasjonsskifte er også blant forhold som ofte har ført til en avvikling av driften av bygdebutikker.

I perioden har det også vært frafall av Merkurbutikker selv om dette ikke kommer frem gjennom totaltallene i statistikken. Antallet butikker i de årlige analyser er imidlertid opprettholdt først og fremst ved at butikker i gruppen Andre bygdebutikker er kommet til som deltakere i Merkur-programmet. En annen årsak til at antallet Merkurbutikker har vært noenlunde stabilt, er at avvikling av driften av bygdebutikker i Merkur-programmet, har ført til ny oppstart gjennom nye eiere og/eller ved nye eier- og driftsformer og med fortsatt deltakelse i Merkur.

Tabell 3.3: Prosentvis endring i antall bygdebutikker i landsdelene i perioden 2011 – 20 (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Østlandet	-16,1	-23,7	-20,0
Agder/Vestfold og Telemark	-3,6	0,0	-2,8
Vestlandet	1,3	-25,5	-8,8
Møre/Trøndelag	20,7	-21,0	-4,9
Nord-Norge	2,1	-33,3	-13,3
Sum Norge	0,9	-24,3	-10,5

Tabell 3.3 viser at nedgangen i antallet bygdebutikker i perioden 2011 – 2020 har vært størst i landsdel Østlandet med en nedgang på 20,0 prosent og i Nord-Norge med 13,3 prosent færre bygdebutikker. Minst nedgang har det vært i landsdel Agder/Vestfold og Telemark med en nedgang i antallet på 2,8 prosent.

For Merkurbutikker viser statistikken en nedgang i antallet butikker på 16,1 prosent i landsdel Østlandet, mens det har vært en økning på 20,7 prosent i landsdel Møre/Trøndelag. I de øvrige landsdeler har det vært kun mindre variasjoner i antallet Merkurbutikker.

Gruppen Andre bygdebutikker har hatt stor prosentvis nedgang i antallet butikker i alle landsdeler med unntak av Agder/Vestfold og Telemark hvor det har vært et uendret antall butikker i gruppen. I Nord-Norge var det bortfall av hver tredje butikk i gruppen Andre bygdebutikker i perioden 2011 – 2020. Utviklingen i antallet bygdebutikker i fylkene og i landsdelene vil bli vist og kommentert i senere kapitler i denne rapporten.

4. Omsetning og omsetningsutviklingen for bygdebutikkene

I dette kapitlet vil vi statistikk som viser omsetningen og omsetningsutviklingen i 2020 for bygdebutikkene og med disse inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. For faktisk omsetning, dvs. omsetning for alle bygdebutikker i 2020, uavhengig av om butikken hadde omsetning i 2019, vil omsetningen og omsetningsutviklingen også bli vist terminvis og det vil bli vist en sammenligning med statistikk for alle landets dagligvarebutikker. I dette kapitlet vil vi også vise omsetning og omsetningsutviklingen basert på en organisk analyse, dvs. en analyse av de bygdebutikker som var aktive både i 2019 og 2020. Videre vil vi vise statistikk som viser utviklingen for bygdebutikkene i de siste 10 år.

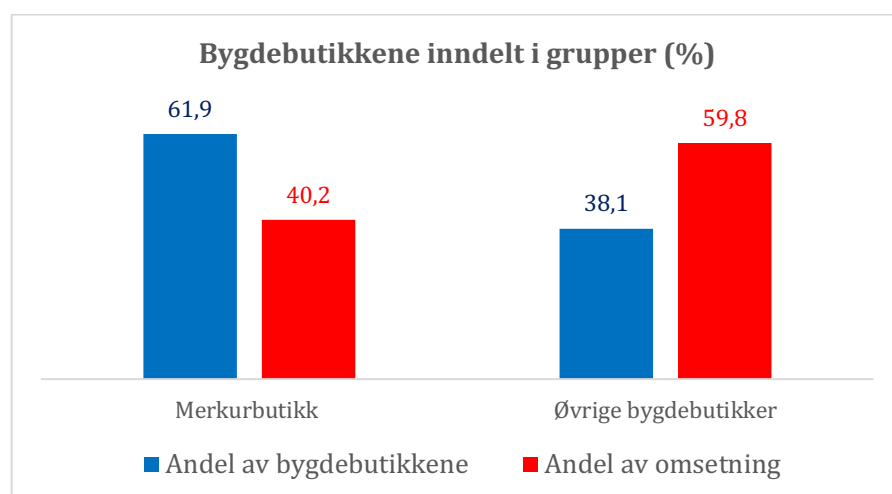
Omsetning og omsetningsutviklingen for landets fylker og landsdeler vil bli vist og kommentert i egne kapitler, men i dette kapitlet vil vi vise noen statistikk som danner grunnlag for geografisk sammenligning av omsetning og omsetningsutviklingen.

4.1 Landstall for faktisk omsetning og omsetningsutvikling 2020

Tabell 4.1: Bygdebutikkene 2020 – faktisk analyse (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikk	Øvrige bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	566	348	914
Nettoomsetning (millioner kroner)	6 145	9 130	15 274
Andel av bygdebutikkene (prosent)	61,9	38,1	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	40,2	59,8	100,0
Omsetningsendring i prosent 2020	12,4	16,0	14,6
Gjennomsnittlig omsetning (1 000 kr)	10 856	26 235	16 712

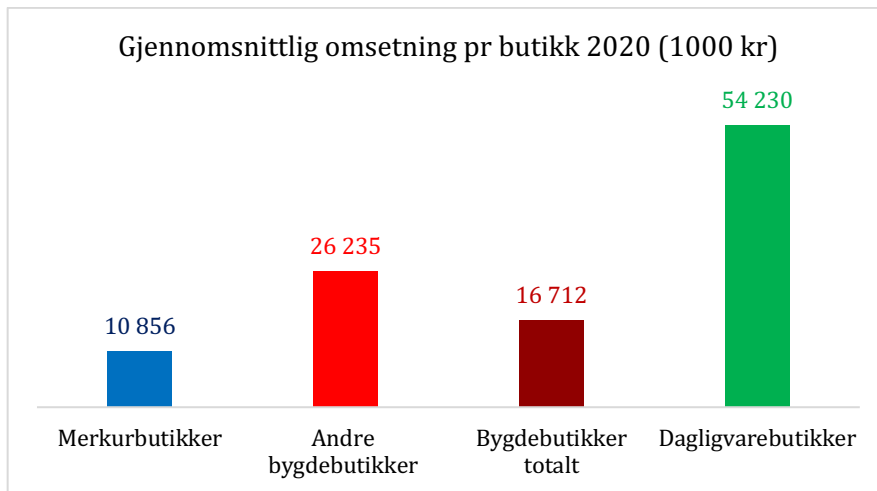
Analysen av bygdebutikkene 2020 omfatter 914 butikker med en samlet omsetning på 15 274 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Ifølge «Dagligvarefasiten 2021» utgitt av fagbladet Dagligvarehandelen, var antallet bygdebutikker 23,7 prosent av dagligvarebutikkene i Norge. Bygdebutikkens omsetning var videre 7,3 prosent av dagligvareomsetningen 2020.

Figur 4.1

Kilde: SSB/IBA

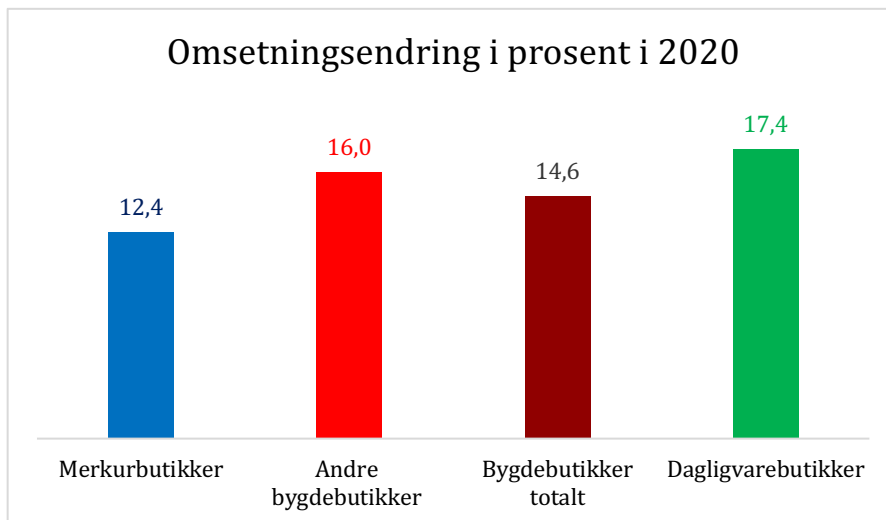
Figur 4.1 viser en sammenligning av andeler i prosent i 2020 av antall bygdebutikker og av omsetning for bygdebutikker tilsluttet Merkur-programmet og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker.

Figur 4.2

Kilde: SSB/IBA

I 2020 var gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene 16,7 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dagligvarebutikkene hadde en gjennomsnittsomsetning som var 3,2 ganger større enn bygdebutikkene. Sammenlignet med gjennomsnittet for butikkene i Merkur-programmet, var dagligvarebutikkens gjennomsnittsomsetning 5 ganger høyere. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde et gjennomsnitt for omsetningen i 2020 som var 2,4 ganger større enn Merkurbutikkene.

Figur 4.3

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.3 viser gjennomsnittlig omsetningsendring i prosent 2020 for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Norge basert på SSB's omsetningstall for virksomheter i Nace 47.111. Pandemien forårsaket av Covid 19 førte til en eventyrlig omsetningsvekst for dagligvarehandelen. Gjennomsnittlig vekst i omsetningen for dagligvarebutikkene var 17,4 prosent i 2020. I 2019 var det til sammenligning en omsetningsvekst på 2,0 prosent.

Bygdebutikkene hadde 14,6 prosent øket omsetning i 2020, mot 1,4 prosent i 2019. Av bygdebutikkene hadde butikkene tilknyttet Merkur-programmet en gjennomsnittlig vekst på 12,4 prosent, sammenlignet med 1,0 prosent nedgang i omsetningen i 2019. Tilsvarende tall for omsetningsutviklingen for de av bygdebutikkene som ikke var deltakere i Merkur-programmet, var en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 16,0 prosent i 2020 og 0,4 prosent i 2019.

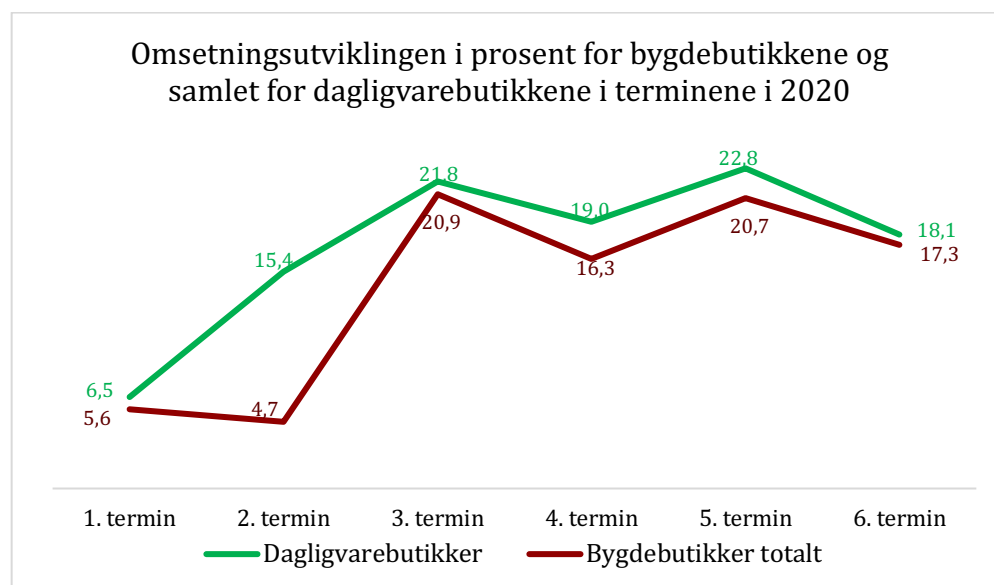
4.2 Terminvis omsetningsutvikling i 2020

SSB's statistikker for omsetning i virksomheter blir utarbeidet og presentert i 6 terminer av året. Terminvis omsetningsutvikling i prosent 2020 er beregnet ved en sammenligning med terminomsetningen i 2019. Omsetningstallene for bygdebutikkene i 2020 er for 914 butikker, noe som er 2 færre butikker enn i 2019. Ved tolking av tall for omsetningsutviklingen i terminene bør det gjøres ut fra at det kan være tilgang og/eller frafall av butikker i terminene.

Tabell 4.2: Terminvis omsetningsendring i terminene 2020 – faktisk omsetning (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3. termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkurbutikker	3,2	1,7	19,7	14,2	19,5	14,5
Andre bygdebutikker	7,3	6,9	21,7	17,9	21,5	19,2
Bygdebutikker totalt	5,6	4,7	20,9	16,3	20,7	17,3
Dagligvarebutikker	6,5	15,4	21,8	19,0	22,8	18,1

Tabell 4.2 viser sterke veksttall for dagligvarebutikkene i alle terminer 2020. Omsetningsutviklingen i 2. termin avspeiler den kortsiktige effekt av nedstengninger som ble iverksatt 12. mars. I de resterende terminer av året har dagligvarebutikkene fått sterk omsetningsvekst som følge av nedstengninger av andre butikker, serveringsvirksomheter, grensehandel og endringer i forbrukernes innkjøps- og forbruksmønstre.

Figur 4.4

Kilde: SSB/IBA

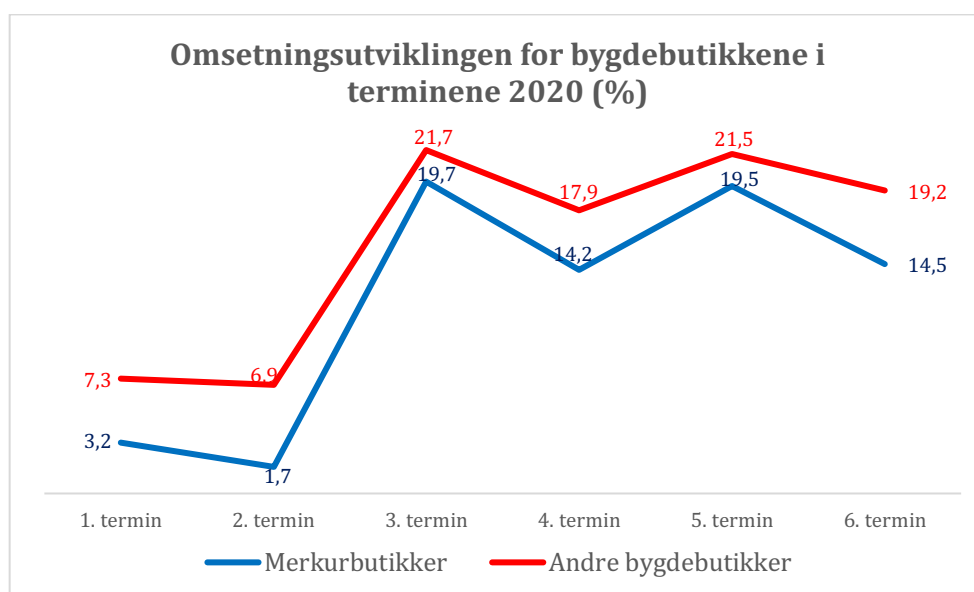
I figur 4.4 vises en sammenligning av prosentvis omsetning i terminene i 2020 for bygdebutikkene og for landets dagligvarebutikker. I 1. termin 2020 (januar – februar) var omsetningsveksten svært høy både for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene, noe som var langt høyere enn det som var normalt for dagligvarebransjen. Som sammenligning var det 3,5 prosent nedgang i omsetningen for Merkurbutikkene i 1. termin 2019 og 2,4 prosent omsetningsvekst for dagligvarebutikkene.

I 2. termin 2020 (mars – april) hvor det ble innført en rekke tiltak for å hindre smittespredning av Covid 19, oppnådde bygdebutikkene 4,7 prosent omsetningsvekst, også dette var en langt bedre omsetningsutvikling enn normalt. Samlet for dagligvarebutikkene var det hele 15,4 prosent omsetningsvekst i 2. termin. Denne langt sterkere vekst for dagligvarebutikkene enn for de av dagligvarebutikkene som er definert som bygdebutikker, kan langt på vei forklares med ulikheter i

gjennomsnittlig omsetning, geografisk beliggenhet og kundenes innkjøps- og forbruksvaner. Bygdebutikkene har i mindre grad enn gjennomsnittet for dagligvarebransjen, oppnådd mersalg på grunn av nedstengninger av butikker innen faghandel, redusert utespising på kafeer og restauranter og redusert reisevirksomhet.

I 3. termin og i de resterende terminer av 2020 viser terminstatistikken for omsetning historisk sterk prosentvekst både for bygdebutikkene og samlet for dagligvarebutikkene. Omsetningsveksten har vært sterk og noenlunde lik i terminene, men med en litt større veksttakt for dagligvarebutikkene totalt enn den for bygdebutikkene. 4. termin som er månedene juli og august, er den av terminene som gir best uttrykk for sommertrafikken og er vanligvis den av terminene som har størst omsetning i bygdebutikkene.

I 4. termin 2020 viste omsetningsstatistikken 19,0 prosent vekst for dagligvarebutikkene og 16,3 prosent for de av dagligvarebutikkene som av IBA er definert som bygdebutikker. Disse veksttall er klart lavere enn prosentveksten i terminene 3 og 5. Dette må tolkes som at selv om et stort antall nordmenn valgte å feriere innenlands, var den omsetning som dette bidro med for bygdebutikkene ikke stor nok til å erstatte bortfallet av omsetning fra utenlandske turister. 6. termin som ofte omtales som julehandelen, viste sterk omsetningsvekst både for dagligvarebutikkene med 18,1 prosent og for bygdebutikkene med 17,3 prosent.

Figur 4.5

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.5 viser en sammenligning av terminvis omsetningsutvikling i 2020 for de av bygdebutikkene som er tilknyttet Merkur-programmet og gruppen Andre bygdebutikker. Omsetningsveksten i prosent i terminene er noenlunde lik for disse 2 grupper av bygdebutikker, men med lavere veksttall for Merkurbutikkene i alle terminer. Denne forskjell i veksttakt forklares normalt med at gjennomsnittlig omsetning for Andre bygdebutikker er mer enn det dobbelte av Merkurbutikkens omsetning.

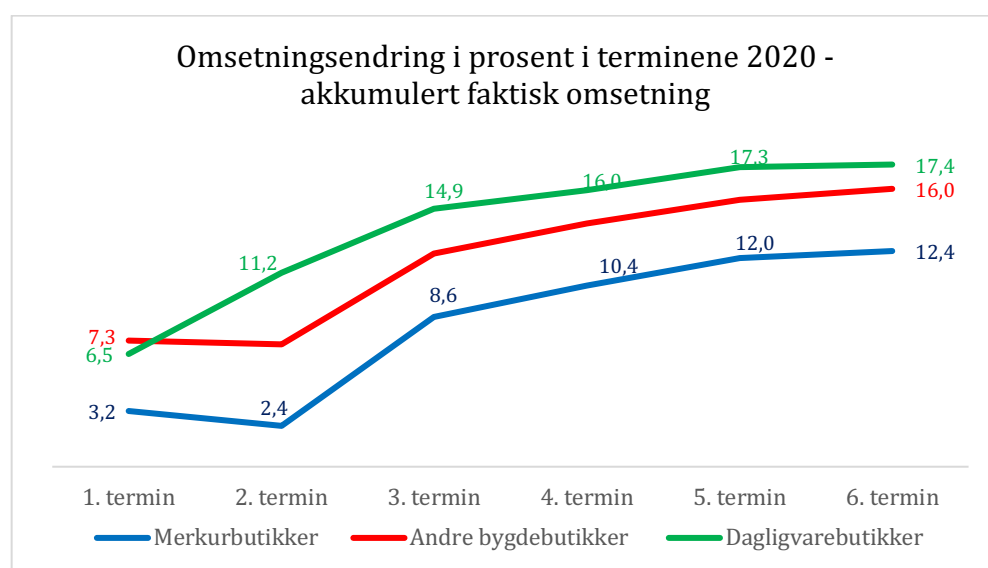
Under pandemien har de fleste bygdebutikker opplevd meget sterk omsetningsvekst. Først og fremst forklares dette med en økende oppslutning om nærbutikken fra lokalbefolkningens side og en redusert handelslekkasje på grunn av nedgang i arbeidsreiser og handleturer til byer og tettsteder med et større butikk- og servicetilbud.

Effekten av nedstengningen av landet i 2.termin ser ut til å ha fått større innvirkning på omsetningen for Merkurbutikkene enn for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Bortfall av omsetning til turister, forbud mot bruk av fritidsboliger utenfor egen kommune og nedstenging av skianlegg, bidro til tap av tilleggsomsetning for mange bygdebutikker og da spesielt for de av Merkurbutikkene med stor omsetningsandel knyttet til turisme.

Omsetningsutviklingen i 3. termin og i terminene i 2. halvår 2020 viser at bygdebutikkene har oppnådd stor prosentvis vekst sammenlignet med tidligere år. Den noe lavere vekst i 4. termin sammenlignet med 3. og 5. termin, viser at omsetningen til turister og utenbygdsboende har vært lavere enn i normalår. Svikten i omsetning fra tilreisende og utenbygdsboende i 4. termin, har vært større for Merkurbutikkene enn for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker.

Også for omsetningen i 6. termin (november-desember) som gjerne ses på som julehandelen, var det lavere prosentvis vekst for Merkurbutikkene enn for Andre bygdebutikker. Dette var en videreføring av omsetningsutviklingen i termin 6 slik den har vært for bygdebutikkene i de senere år.

Merkurbutikkene som i gjennomsnitt har et kundegrunnlag og et omsetningsnivå som er langt lavere enn butikkene i gruppen Andre bygdebutikker, har i de senere år hatt store problemer med å sikre og å opprettholde en tilfredsstillende andel av kundenes innkjøp av dagligvarer i forbindelse med julen. Bygdebutikkene konkurrerer i kampen om julehandelen er butikker i byer og tettsteder med et attraktivt butikktilbud gjerne med kjøpesenterhandel og nye handelsformer som netthandel.

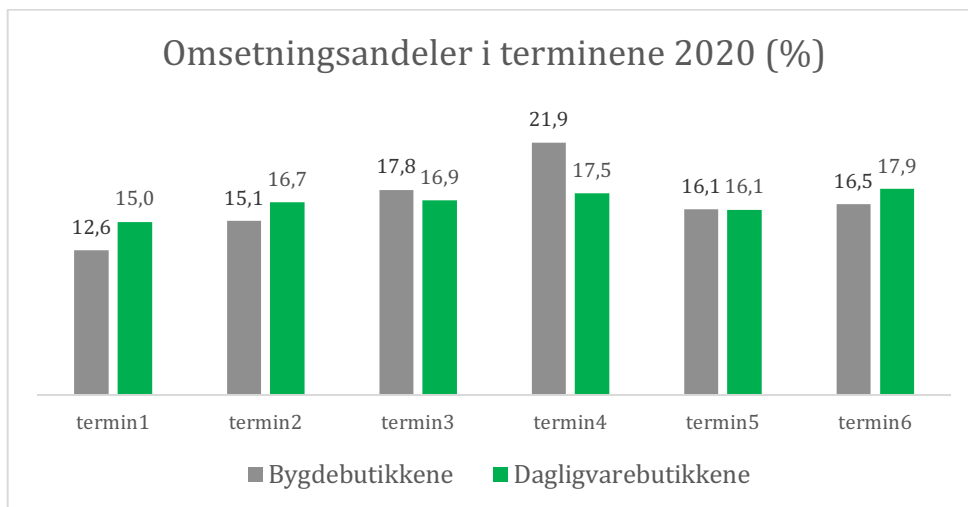
Figur 4.6

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.6 viser akkumulert faktisk omsetning i terminene i 2020 for dagligvarebutikkene og for gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Akkumulert omsetning 2020 er omsetning hittil i år ved utgangen av terminene og omsetningsutviklingen er prosentvis endring fra tilsvarende tidspunkt i 2019. Dagligvarebutikkene har bortsett fra ved utgangen av 1. termin, vist større gjennomsnittlig omsetningsvekst enn den for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker.

Ved utgangen av 2. termin var dagligvarebutikkene omsetningsvekst 4,1 prosentpoeng større enn Andre bygdebutikker og 8,8 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene omsetning. Sluttresultatet for 2020 var at dagligvarebutikkene hadde 1,4 prosentpoeng større omsetningsvekst i 2020 enn Andre bygdebutikker og 5 prosentpoeng større vekst enn Merkurbutikkene.

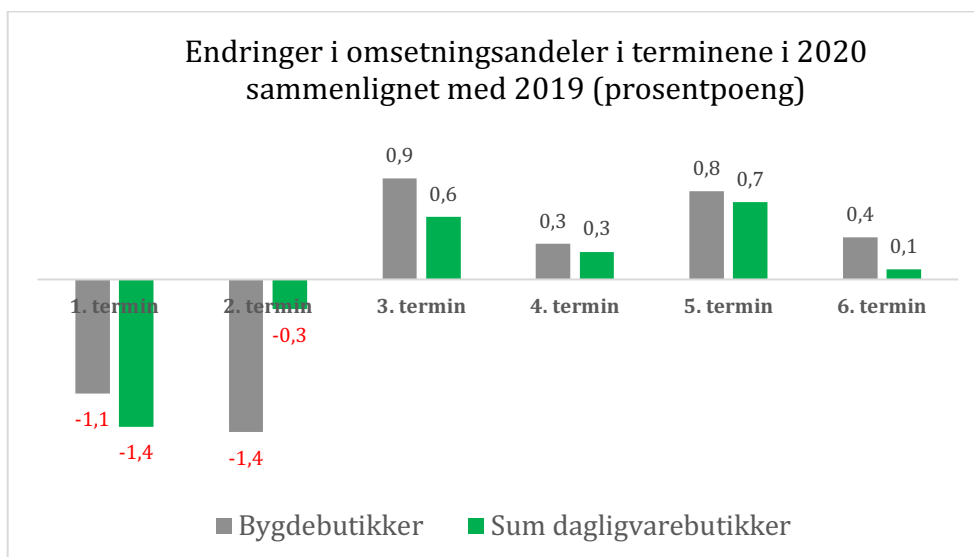
Endringene i omsetningen for dagligvarebutikkene i terminene i 2020 som følge av pandemien kan også illustreres gjennom terminenes andeler av årets omsetning og endringer i omsetningsmønsteret fra 2019 som kan ses på som et normalår.

Figur 4.7

Kilde: SSB/IBA

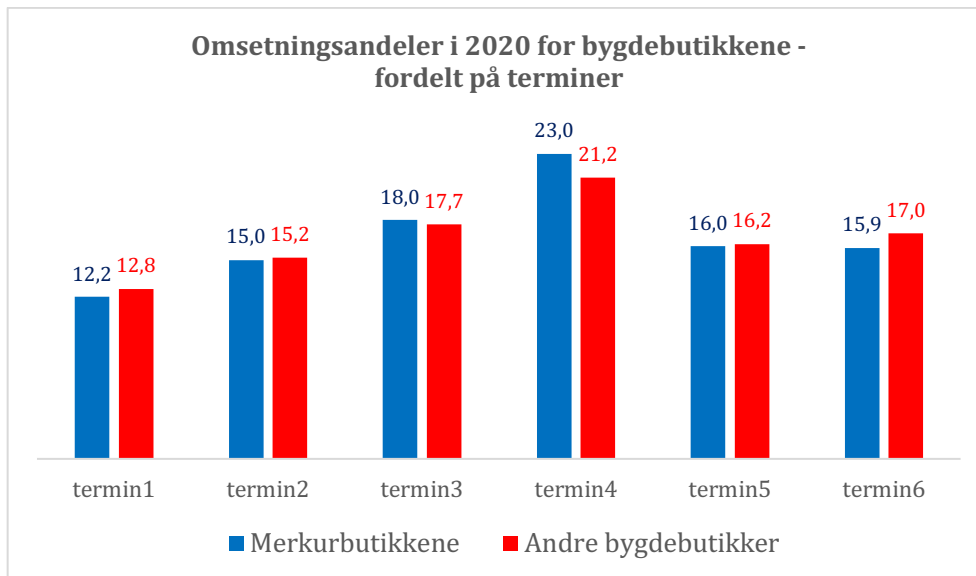
I figur 4.7 viser omsetningsandelene i terminene i 2020 for dagligvarebutikkene og for de av butikkene som er kodet som bygdebutikker. Dagligvarebutikkene har langt mindre forskjeller i terminandelene enn bygdebutikkene. Dette forklares med bygdebutikkene omsetning fra turister og utenbygdsboende, noe som spesielt vises gjennom omsetningsandelene i termin 4 og i termin 3.

Figur 4.8

Kilde: SSB/IBA

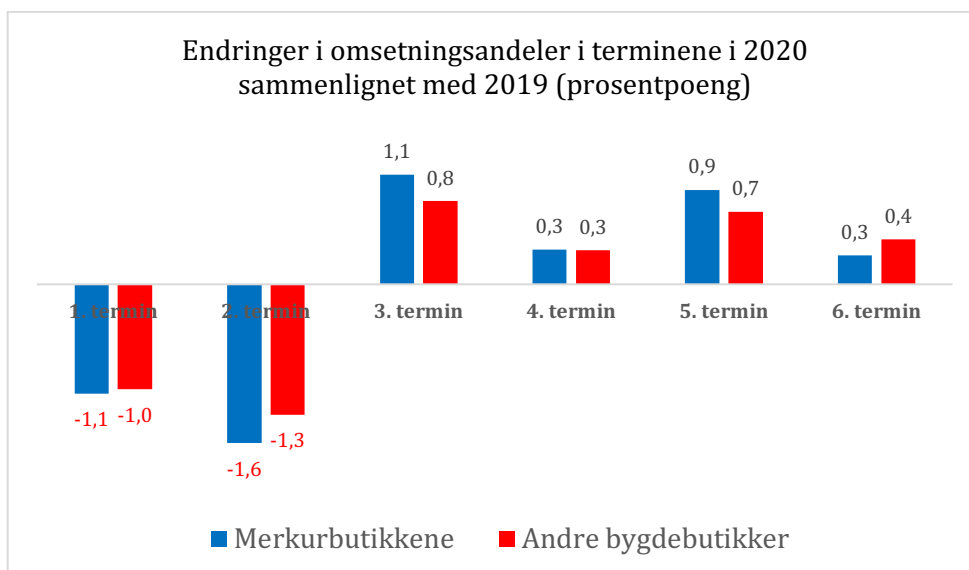
Figur 4.8 viser endringene i prosentpoeng i terminandeler fra 2019 til 2020 for omsetningen i bygdebutikker og samlet for dagligvarebutikkene. Selv om det var det sterk omsetningsvekst både for dagligvarebutikkene og for bygdebutikkene i termin 1, var det nedgang i omsetningsandelen i terminen. Denne nedgang i omsetningsandel henger sammen med en sterk økning i årsomsetningen i 2020. I termin 2 var nedgangen i omsetningsandel langt større for bygdebutikkene enn samlet for dagligvarebutikker. I resten av terminene i 2020 var det økning i omsetningsandelene for dagligvarebutikker, og med størst økning i prosentpoeng for bygdebutikkene.

Figur 4.9

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.9 viser omsetningsandeler i terminene 2020 for Merkurbutikker og for Andre bygdebutikker. Omsetningsmønsteret for gruppene er noenlunde likt, med størst terminomsetning i terminene 3 og 4 på grunn av turisme og ekstra sommertrafikk. I disse terminer hadde Merkurbutikkene større omsetningsandeler enn Andre bygdebutikker. I termin 6 var omsetningsandelen for Andre bygdebutikker størst.

Figur 4.10

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.10 viser endringer i prosentpoeng fra 2019 til 2020 i omsetningsandelene for Merkurbutikkene og for Andre bygdebutikker. I terminene 1 og 2 var det nedgang i omsetningsandelene for begge grupper av bygdebutikker, men med størst nedgang for Merkurbutikkene. I terminene 3, 4 og 5 øket omsetningsandelene i 2020. Her var det størst økning for Merkurbutikkene. Termin 6 viste størst økning i omsetningsandelene for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker.

4.3 Organisk analyse av omsetning og omsetningsutvikling 2020

Med organisk omsetning og omsetningsutvikling menes en kartlegging av nåsituasjonene og utviklingen for de av bygdebutikkene som har registrert omsetning i alle terminer i 2019 og i 2020. Statistikken for disse butikker vil vise utviklingen til de av bygdebutikkene som har hatt noenlunde normal drift i analyseperioden, og vil vise en omsetningsutvikling som er upåvirket av at det har funnet sted endringer i antallet bygdebutikker i perioden, endringer på grunn av nye etableringer og/eller bortfall av butikker. Statistikken for den organiske analyse av bygdebutikkene, er fremskaffet av SSB og omsetningstallene for 2020 er foreløpige tall.

Tabell 4.3: Bygdebutikkene 2020 – Organisk analyse (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikk	Øvrige bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	541	331	872
Nettoomsetning (millioner kroner)	5 991	8 856	14 847
Andel av bygdebutikkene (prosent)	62,0	38,0	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	40,4	59,6	100,0
Omsetningsendring i prosent 2020	12,3	14,7	13,7
Gjennomsnittlig omsetning (1 000 kr)	11 073	26 756	17 026

Den organiske analyse av bygdebutikkene 2020 omfatter 872 butikker. Dette var 42 butikker eller 4,6 prosent mindre enn antallet butikker i den faktiske analyse av bygdebutikkene. Dette avviket i antallet butikker på grunn av frafall og tilgang på butikker i 2019 og 2020 var 25 bygdebutikker som var registrert som deltakere i Merkur-programmet og 17 bygdebutikker registrert i gruppen Andre bygdebutikker.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i den organiske analyse for 2020, var 17,0 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var et gjennomsnitt som var 13,7 prosent høyere enn i 2019. Gjennomsnittlig omsetning i 2020 for de 42 bygdebutikker som ikke var med i den organiske analyse, var 10,18 millioner kroner. For Merkurbutikkene var gjennomsnittet 6,17 millioner og for Andre bygdebutikker var gjennomsnittet 16,1 millioner kroner.

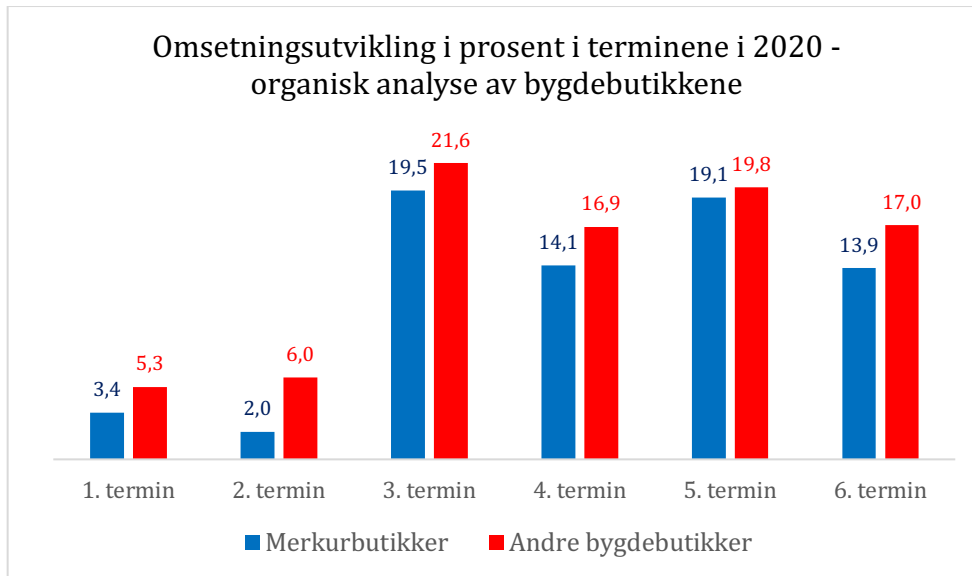
Beregninger viste at de butikker som ble avvirket eller etablert i 2019 og 2020, hadde langt lavere gjennomsnittsomsetning enn den som var beregnet for bygdebutikkene i den faktiske analyse. Ut fra analysene av bygdebutikkene fremkommer det at gjennomsnittlig omsetningsstørrelse for de bygdebutikker som er frafalt gjennom den organiske analyse, var langt større enn nivået i tilsvarende analyser i tidligere år.

Tabell 4.4: Omsetningsendringer i prosent i 2020 (Kilde: SSB/IBA)

	Faktisk	Organisk
Merkurbutikker	12,4	12,3
Andre bygdebutikker	16,0	14,7
Bygdebutikker totalt	14,6	13,7
Dagligvarebutikker	17,4	

Tabell 4.4 viser en sammenligning av beregnet omsetningsendring i prosent ved den faktiske og den organiske analyse av bygdebutikkene i 2020. For landets dagligvarebutikker foreligger kun data for omsetningsendring basert på faktisk omsetning i 2019 og 2020, dvs. omsetning for alle butikker med omsetning i minimum én termin. Omsetningsveksten i prosent i organisk analyse av bygdebutikkene,

var i likhet med beregninger i den faktiske analyse, på et historisk toppnivå i 2020. For Merkurbutikkene var det kun en marginal forskjell i gjennomsnittlig omsetningsvekst, mens forskjellen var noe større for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Et øket antall butikker i gruppen ses på som viktigste årsak til at organisk vekst i omsetningen var noe lavere enn faktisk vekst.

Figur 4.11

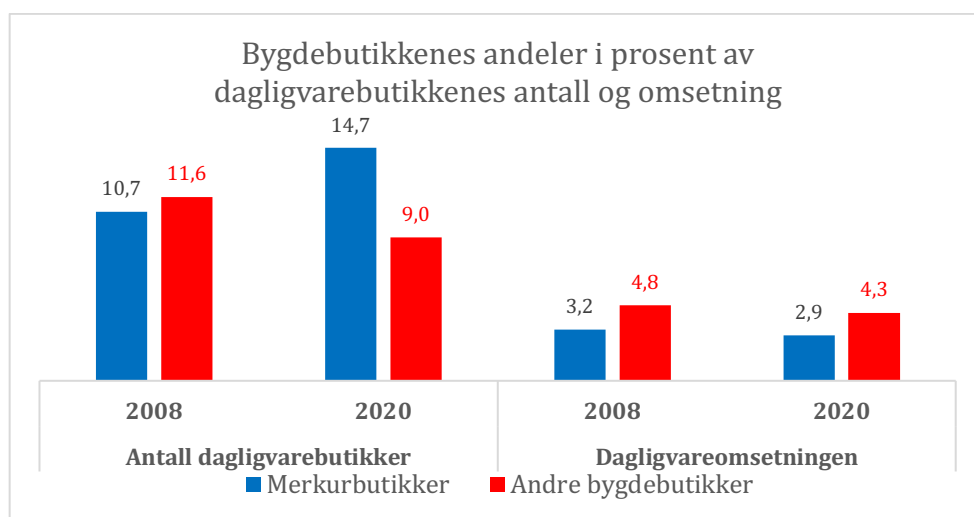
Kilde: SSB/IBA

Figur 4.11 viser terminvis omsetningsendring i prosent for bygdebutikkene som inngår i den organiske analyse. Omsetningsendringene i den organiske analyse, viser samme mønster som beregningene for bygdebutikkene i den faktiske analyse, jfr. figur 4.5. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker oppnådde større gjennomsnittlig omsetningsvekst enn butikkene i Merkur-programmet. I terminene 3, 4 og 5 var omsetningsutviklingen i prosent lik for butikkene i faktisk analyse og organisk analyse både for Merkurbutikker og for Andre bygdebutikker. De relativt små avvik i prosentvis omsetningsutvikling i terminene 1, 2 og 6 kan i hovedsak forklares med de endringer som har vært 2020 i antallet butikker gjennom avgang av og nye etableringer av bygdebutikker.

4.4 Historisk omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene

Fra 2008 har Institutt for bransjeanalyser gjennomført årlige analyser av bygdebutikkernes omsetning og omsetningsutvikling og sammenlignet utviklingen for de av bygdebutikkene som er registrert som deltakere i Merkur-programmet med butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Videre er det vist en sammenligning med utviklingen for dagligvarebutikker i Norge, definert som virksomheter i Nace 47.111.

Historisk utvikling i antallet bygdebutikker og med fordeling på Merkurbutikker og Andre bygdebutikker, er vist og kommentert i avsnitt 3.3 i denne rapporten. I dette avsnitt skal vi vise utviklingen over tid for omsetningen til bygdebutikkene og den prosentvise endring i årene i analyseperioden.

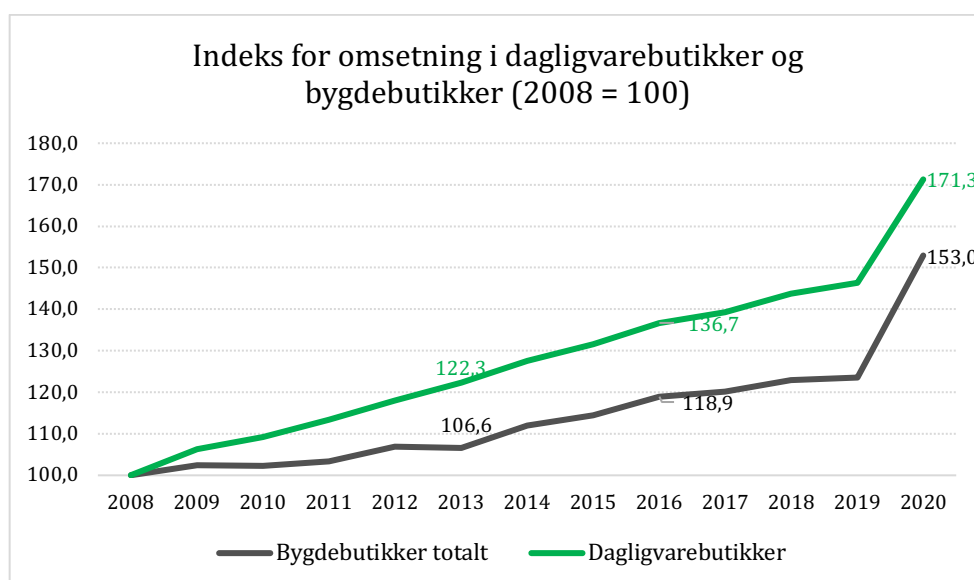

Figur 4.12

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.12 viser Merkurbutikkene og Andre bygdebutikkens andeler av antallet dagligvarebutikker i 2008 og i 2020, og butikkens andeler i prosent av dagligvareomsetningen i Norge. Andelen av antallet dagligvarebutikker i Norge er beregnet ut fra årlige rapporter fra Nielsen Norge, mens andelen av dagligvareomsetningen bygger på data fra SSB.

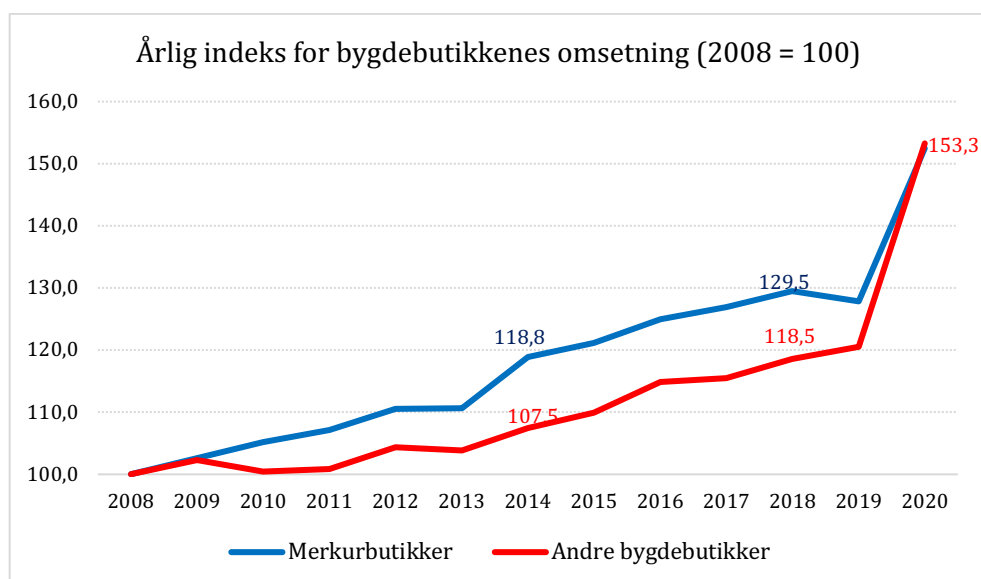
Bygdebutikkens antall av dagligvarebutikkene øket fra 22,3 prosent i 2008 til 23,7 prosent i 2020. I samme periode falt bygdebutikkens andel av dagligvareomsetningen fra 8,0 prosent i 2008 til 7,2 prosent i 2020. Merkurbutikkens andel av dagligvarebutikkene øket med 4 prosentpoeng i analyseperioden, mens omsetningsandelen falt med 0,3 prosentpoeng i perioden. Gruppen Andre bygdebutikker hadde 2,6 prosentpoeng lavere andel av dagligvarebutikkene i 2020 enn nivået i 2008. Omsetningsandelen falt med 0,5 prosentpoeng i analyseperioden.

Figur 4.13

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.13 viser indeksstørrelser for omsetningen i bygdebutikkene og i dagligvarebutikkene i perioden fra 2008 til 2020. Dagligvarebutikkene har hatt 71,3 prosent omsetningsvekst i analyseperioden, mens bygdebutikkens vekst i samme periode var 53,0 prosent. Som figuren viser, var det usedvanlig stor omsetningsvekst i 2020 både for dagligvarebutikkene samlet og for bygdebutikkene.

Figur 4.14

Kilde: SSB/IBA

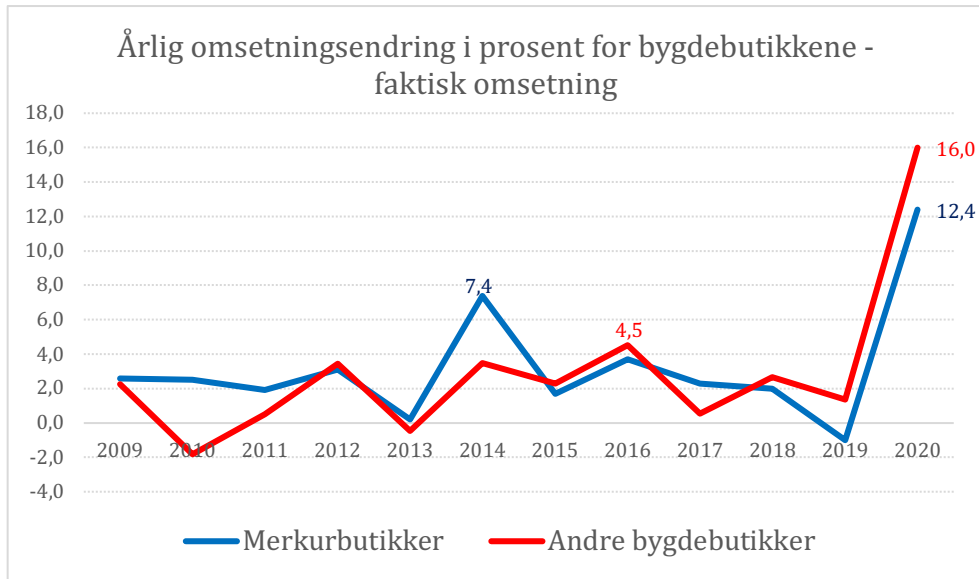
I figur 4.14 er vist indekser for faktisk omsetning for Merkurbutikkene og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker i perioden 2008 til 2020. I denne periode viser statistikken 53 prosent omsetningsvekst både for Merkurbutikkene og Andre bygdebutikker. Antallet Merkurbutikker øket imidlertid med 31 prosent i analyseperioden, mens antallet Andre bygdebutikker falt med 26 prosent. I 2008 hadde gruppen Andre bygdebutikkene samlet sett en omsetning som var 48 prosent høyere enn omsetningen til butikkene som var tilknyttet Merkur-programmet. En god prosentvis omsetningsvekst for Merkurbutikkene, noe som øket tilslutning til programmet, bidro til at indeksen for faktisk omsetning var høyere enn den for Andre bygdebutikker i alle år inntil 2020 hvor pandemien førte til en helt spesiell omsetningsutvikling for dagligvarehandelen.

Figur 4.15

Kilde: SSB/IBA

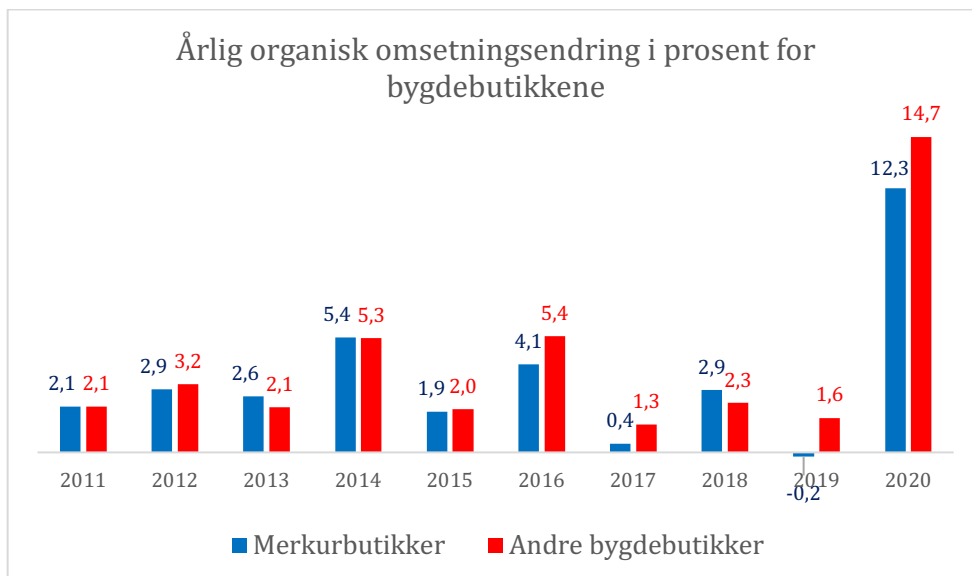
Figur 4.15 viser årlig omsetningsendring i prosent for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene. Med unntak av årene 2014 og 20016, har dagligvarebutikkene hatt en sterkere prosentvis omsetningsvekst enn bygdebutikkene. Dette gjelder også i rekordåret 2020. I de første årene av analyseperioden var omsetningsveksten for dagligvarebutikkene 2 – 4 prosent større enn prosentveksten for bygdebutikkene. Etter 2014 har forskjellen i omsetningsvekst i prosent mellom disse grupper av butikker, vært minimal.

Figur 4.16

Kilde: SSB/IBA

I figur 4.16 er vist den prosentvise endring i faktisk omsetning i perioden 2008 til 2020 for bygdebutikker inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Omsetningen for Merkurbutikkene hadde sterkest veksttakt i perioden 2009 - 2014, mens prosentveksten har vært størst for gruppen Andre bygdebutikker i de senere år, med 2017 som unntak fra dette. Ettersom denne statistikk tar utgangspunkt i faktisk omsetning, har gruppen Merkurbutikker oppnådd gunstig omsetningsvekst i noen av årene på grunn av økning i antallet butikker, mens det har vært nedgang i butikkantallet i de fleste år for gruppen Andre bygdebutikker.

Figur 4.17

Kilde: SSB/IBA

Figur 4.17 viser omsetningsendringer i prosent i perioden 2011 – 2020 ut fra en organisk analyse av bygdebutikkene. Analysen viser noenlunde lik omsetningsutvikling for Merkurbutikkene og for gruppen Andre bygdebutikker i årene 2011 – 2015, med omsetningsvekst mellom 2 og 5 prosent. I de etter følgende år av analyseperioden har gruppen Andre bygdebutikker hatt bedre organisk omsetningsvekst enn butikkene tilsluttet Merkur-programmet. Unntaket var her 2018 hvor Merkurbutikkene hadde litt større organisk vekst enn den for gruppen Andre bygdebutikker.

5. Bygdebutikkene i fylkene og i landsdelene

I dette kapitlet skal vi vise og kommentere omsetning og omsetningsutviklingen i 2020 for bygdebutikkene fordelt på fylker og i landsdeler. Fylkene og fylkesnavnene er ut fra inndelingen slik den er fra 1/1 2020. Landsdelene i analysen er ut fra den inndeling som IBA har benyttet i tidligere analyser av Merkurbutikker bortsett fra at tidligere Vestfold fylke som inngikk i landsdel Østlandet, er slått sammen med Telemark og er dermed blitt en del av landsdel Agder og Telemark. Kapittel 6 i denne rapport vil vise en utvidet presentasjon av nåsituasjonen og utviklingen for bygdebutikkene i landsdelene og for fylkene i landsdelene.

5.1 Hovedtall for bygdebutikkene 2019 og 2020

Tabell 5.1: Bygdebutikkene i fylker og landsdeler (Kilde: SSB/IBA)

Fylker og landsdeler	Faktisk utvikling			
	Antall butikker	Netto oms. 1000 kr	Netto oms. 1000 kr	Endring i prosent
	2019/2020	2019	2020	2019/2020
Viken	53/52	1 006 505	1 266 722	25,9
Innlandet	101/100	1 390 705	1 627 032	17,0
Sum Østlandet	154/152	2 397 210	2 893 754	20,7
Vestfold og Telemark	34/35	491 356	595 329	21,2
Agder	66/69	966 095	1 142 975	18,3
Sum Vestfold/Telem. og Agder	100/104	1 457 451	1 738 304	19,3
Rogaland	63/62	1 067 819	1 207 154	13,1
Vestland	169/166	2 529 556	2 784 012	10,1
Sum Vestlandet	232/228	3 597 375	3 991 166	11,0
Møre og Romsdal	94/95	1 426 526	1 590 656	11,5
Trøndelag	120/119	1 866 730	2 158 235	15,6
Sum Møre/Trøndelag	214/214	3 293 256	3 748 891	13,8
Nordland	116/116	1 570 890	1 778 619	13,2
Troms og Finnmark	100/100	1 017 845	1 123 660	10,4
Sum Nord-Norge	216/216	2 588 735	2 902 279	12,1
Sum Norge	916/914	13 334 027	15 274 394	14,6

Figur 5.1 viser antall bygdebutikker i fylkene og i landsdelene i 2019 og i 2020. Videre vises nettoomsetningen i 2019 og i 2020 og den prosentvise endring i omsetningen i 2020. Antallet butikker i 2020 og endringer fra 2019 er tidligere vist og kommentert i kapittel 3.

Av fylkene var det Vestland som hadde flest bygdebutikker og det var også det fylket som hadde størst omsetning gjennom bygdebutikkene i 2020. Nest størst målt ut fra omsetning og også det av fylkene med det nest høyeste antall bygdebutikker, var Trøndelag fylke. Vestfold og Telemark fylke hadde lavest antall bygdebutikker i 2020 og også den klart laveste omsetning av fylkene. Nest lavest i omsetning gjennom bygdebutikker, var bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke.

Av landsdelene var det Vestlandet som kunne vise til størst antall bygdebutikker og som også hadde størst omsetning for disse butikker i 2020. I landsdelen var det 4 færre bygdebutikker i 2020 enn i 2019. Landsdel Møre/Trøndelag kunne vise til nest høyest nivå på omsetningen gjennom bygdebutikkene i 2020. Her var det et uendret antall butikker sammenlignet med 2019.

Tabell 5.2: Hovedtall for Merkurbutikkene 2019 og 2020 (Kilde: SSB/IBA)

Fylker og landsdeler	Faktisk utvikling			
	Antall butikker	Netto oms. 1000 kr	Netto oms. 1000 kr	Endring i prosent
	2019/2020	2019	2020	2019/2020
Viken	17/17	171 929	212 838	23,8
Innlandet	61/61	565 180	660 407	16,8
Sum Østlandet	78/78	737 109	873 245	18,5
Vestfold og Telemark	22/23	184 703	219 637	18,9
Agder	56/58	755 539	892 486	18,1
Sum Vestfold/Telem. og Agder	78/81	940 242	1 112 123	18,3
Rogaland	50/49	715 247	801 380	12,0
Vestland	111/109	1 001 379	1 061 872	6,0
Sum Vestlandet	161/158	1 716 626	1 863 252	8,5
Møre og Romsdal	42/43	324 006	359 708	11,0
Trøndelag	63/62	625 137	696 212	11,4
Sum Møre/Trøndelag	105/105	949 143	1 055 920	11,2
Nordland	78/78	621 324	694 772	11,8
Troms og Finnmark	66/66	500 708	545 434	8,9
Sum Nord-Norge	144/144	1 122 032	1 240 206	10,5
Sum Norge	566/566	5 465 152	6 144 746	12,4

Tabell 5.2 viser med fordeling på fylker og landsdeler, antallet butikker tilknyttet Merkurprogrammet, omsetningen i disse butikker i 2019 og 2020 og omsetningsendring i prosent i 2020. Av fylkene var det Vestland som med 109 butikker hadde flest Merkurbutikker i 2020. Det var også Vestland som hadde størst omsetning i Merkurbutikkene med 1 062 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Nest størst i antall Merkurbutikker var Nordland fylke med 78 butikker, mens Agder var det fylket som hadde nest størst omsetning gjennom Merkurbutikker.

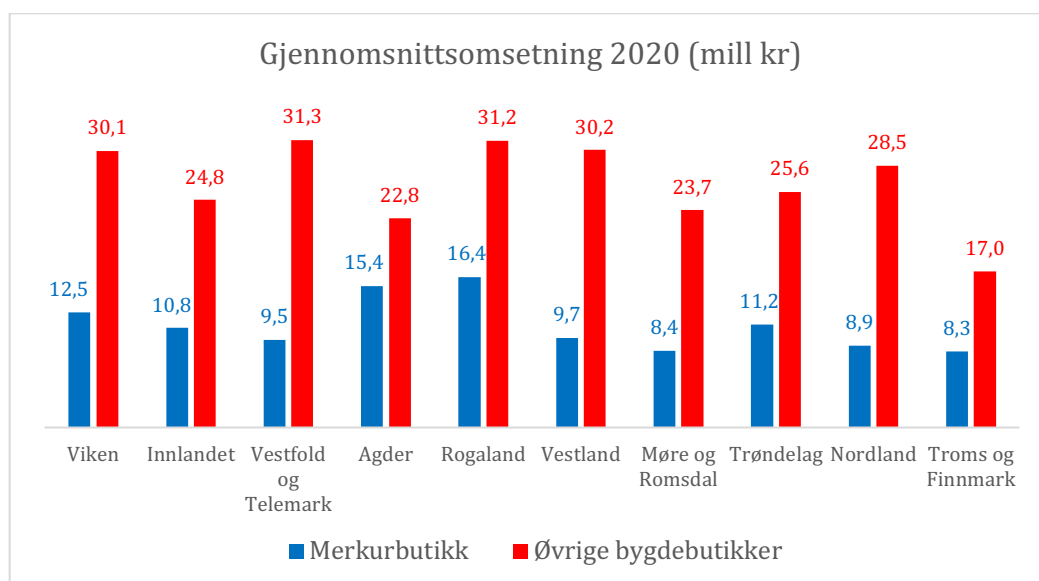
5.2 Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene 2020

Tabell 5.3: Bygdebutikkens gjennomsnittsomsetning 2020 – fordelt på fylkene (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Viken	12 520	30 111	24 360
Innlandet	10 826	24 785	16 270
Vestfold og Telemark	9 549	31 308	17 009
Agder	15 388	22 772	16 565
Rogaland	16 355	31 213	19 470
Vestland	9 742	30 213	16 771
Møre og Romsdal	8 365	23 672	16 744
Trøndelag	11 229	25 650	18 136
Nordland	8 907	28 522	15 333
Troms og Finnmark	8 264	17 007	11 237
Norge	10 856	26 235	16 712

Tabell 5.3 viser beregnet gjennomsnittlig omsetning i 2020 for bygdebutikkene i landets fylker og med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Omsetningstallene

er i tabellen vist i 1000 kroner. Gjennomsnittlig omsetning for landets bygdebutikker var 16,7 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Merkurbutikkens gjennomsnitt var 35 prosent lavere, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittlig omsetning som var 57 prosent større enn landsgjennomsnittet for bygdebutikker.

Figur 5.1

Kilde: SSB/IBA

Figur 5.1 illustrerer de store forskjeller i fylkene i gjennomsnittlig omsetningsstørrelse mellom bygdebutikkene i Merkur-programmet og butikkene definert som Andre bygdebutikker. Størst forskjell i størrelse var det i fylkene Vestfold og Telemark og i Vestland, begge med mer enn 3 ganger større omsetning i Andre bygdebutikker enn i Merkurbutikkene. Minst forskjell i gjennomsnittlig omsetningsstørrelse hadde bygdebutikkene i Agder fylke med 48 prosent større gjennomsnitt for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker enn gjennomsnittsomsetningen for Merkurbutikkene.

5.3 Bygdebutikkens omsetning pr. innbygger

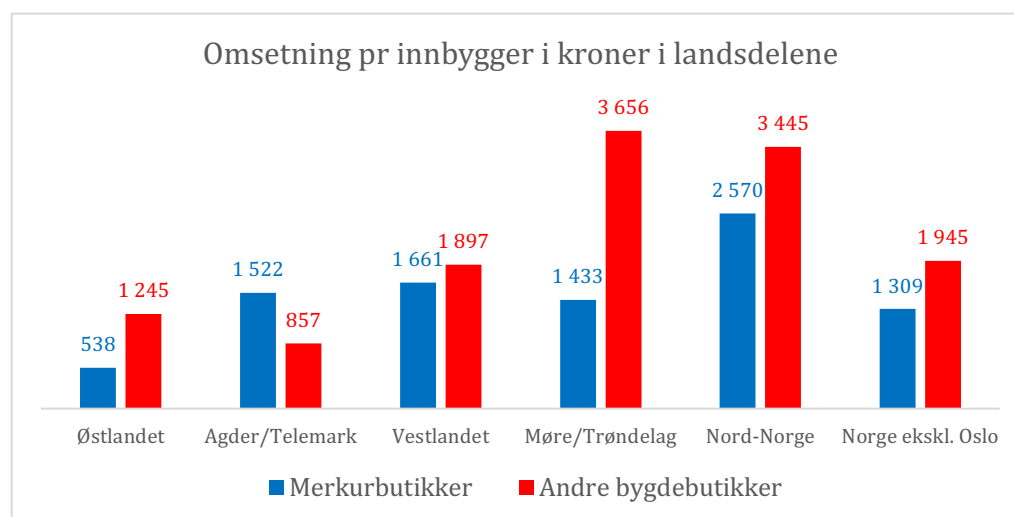
Tabell 5.4: Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger i fylkene (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Viken	170	842	1 011
Innlandet	1 782	2 608	4 390
Vestfold og Telemark	521	891	1 411
Agder	2 890	811	3 701
Rogaland	1 660	841	2 501
Vestland	1 662	2 696	4 358
Møre og Romsdal	1 355	4 636	5 990
Trøndelag	1 478	3 103	4 581
Nordland	2 891	4 510	7 400
Troms og Finnmark	2 252	2 388	4 640
Norge ekskl. Oslo	1 309	1 945	3 254

Tabell 5.4 viser et gjennomsnitt på hvor mange kroner innbyggerne i fylkene handlet i bygdebutikkene i 2020. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger i de fylkene som har bygdebutikker, var 3 254 kroner, noe som var 9,7 prosent av gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i disse fylker. Ut

fra statistikken var det innbyggerne i Nordland som handlet mest gjennom bygdebutikker. Her var gjennomsnittet pr innbygger 7 400 kroner, mens det var innbyggerne i Viken fylke som hadde laveste gjennomsnitt for kjøp i bygdebutikker med 1 011 kroner i 2020. Omsetningen gjennom bygdebutikkene i Nordland var 19,1 prosent av dagligvareomsetningen i fylket, mens tilsvarende tall for bygdebutikkene i Viken fylke var 3,5 prosent.

Merkurbutikkene hadde størst omsetning pr. innbygger i fylkene Nordland med 2 891 kroner og Agder med 2 890 kroner. I Viken fylke var omsetningen pr. innbygger gjennom butikker tilknyttet Merkur-programmet kun 170 kroner, og i Vestfold og Telemark fylke var denne målstørrelse 521 kroner i 2020.

Figur 5.2

Kilde: SSB/IBA

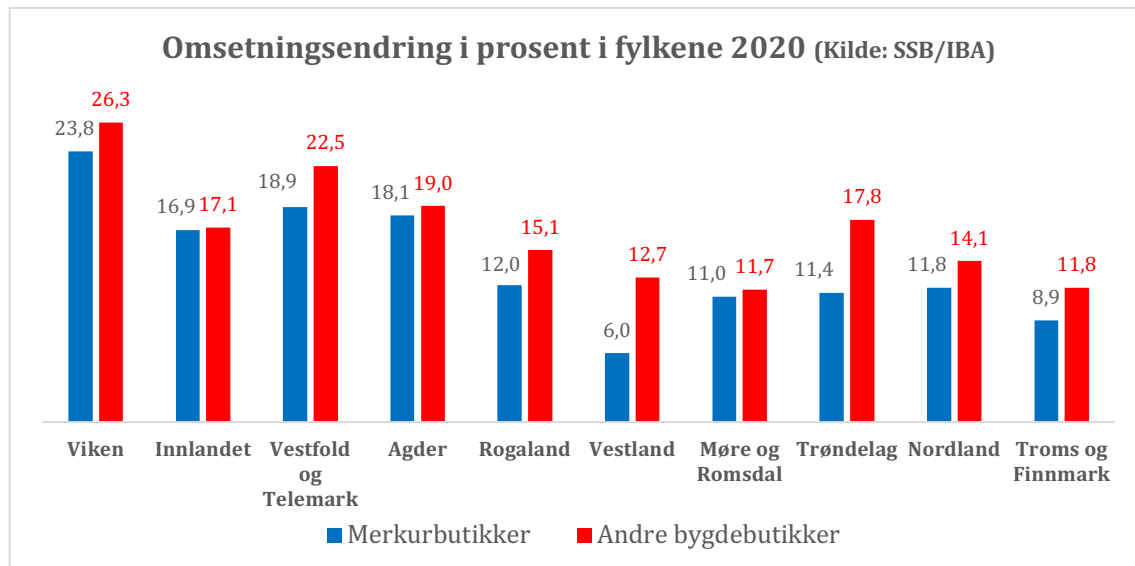
Figur 5.2 viser en sammenligning av omsetning pr innbygger 2020 i landsdelenes Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Samlet for bygdebutikkene var det størst omsetning pr. innbygger i landsdel Nord-Norge. Også for Merkurbutikker var det butikkene i Nord-Norge som hadde størst omsetning målt i forhold til innbyggertallet med 2 570 kroner, mens tilsvarende størrelse for landsdel Østlandet var 538 kroner.

5.4 Omsetningsutviklingen for bygdebutikkene i fylkene

Tabell 5.5: Omsetningsendringer i prosent for bygdebutikkene 2020 (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Øvrige bygdebutikker	Sum bygdebutikker	Dagligvarebutikker
Viken	23,8	26,3	25,9	27,2
Innlandet	16,9	17,1	17,0	13,5
Vestfold og Telemark	18,9	22,5	21,2	19,4
Agder	18,1	19,0	18,3	17,8
Rogaland	12,0	15,1	13,1	14,9
Vestland	6,0	12,7	10,1	12,1
Møre og Romsdal	11,0	11,7	11,5	11,3
Trøndelag	11,4	17,8	15,6	16,3
Nordland	11,8	14,1	13,2	13,2
Troms og Finnmark	8,9	11,8	10,4	11,5
Norge	12,4	16,0	14,6	17,4

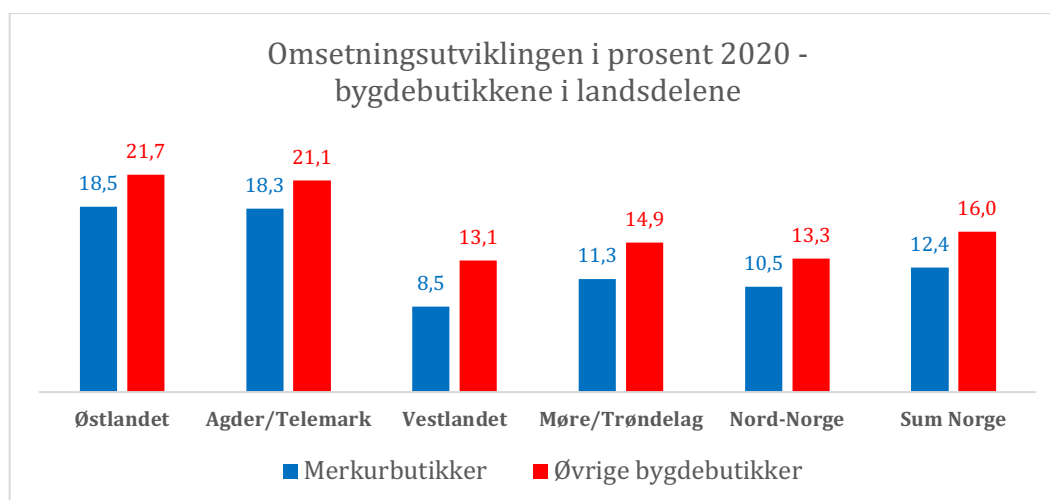
Tabell 5.5 viser omsetningsendringer i prosent i 2020 for bygdebutikkene i landets fylker og inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker samt omsetningsutviklingen for fylkenes dagligvarebutikker. Bygdebutikkene i Innlandet, Vestfold og Telemark og Agder hadde i 2020 en bedre omsetningsutvikling enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i fylkene. I fylkene i landsdel Vestlandet, dvs. Rogaland og Vestland, var det svakere vekst for bygdebutikkene enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene. I de øvrige av landets fylker var det kun mindre avvik i veksttaket for bygdebutikkene og dagligvarebutikkene.

Figur 5.3

Kilde: SSB/IBA

Figur 5.3 viser grafisk den prosentvise omsetningsutvikling i fylkene for butikkene tilknyttet Merkur – programmet og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Veksttallene er basert på faktisk omsetning, dvs. de er i noen tilfeller påvirket av tilgang og avgang av butikker. Dette vil bli nærmere kommentert i omtalen av bygdebutikkene i de enkelte fylker i kapittel 6. Omsetningsveksten har vært størst i alle fylker for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Størst forskjell i prosentvekst sammenlignet med Merkurbutikkene, var det i fylkene Vestland og Trøndelag.

Figur 5.4

Kilde: SSB/IBA

Figur 5.4 viser en sammenligning av prosentvis omsetningsvekst for Merkurbutikkene og Andre bygdebutikker i landsdelene. For begge grupper av bygdebutikker var det bygdebutikkene i landsdel Vestlandet som hadde den laveste prosentvise omsetningsvekst i 2020.

6. Bygdebutikkene i landsdelene og i fylkene 2020

I dette kapitlet vil vi presentere og kommentere statistikker som viser nåsituasjonen og som forteller om utviklingen for bygdebutikkene i Norge med en inndeling av landet i 5 landsdeler og i de 10 fylker som har dagligvarebutikker som er definert som bygdebutikker. Gjennom presentasjonene vil vi vise antallet bygdebutikker totalt, med fordeling på Merkurbutikker og på Andre bygdebutikker og de endringer som har funnet sted i antallet butikker i 2020.

Videre vil vi vise statistikker for bygdebutikkens omsetning i 2020, samlet sett og som gjennomsnittstørrelser, og en beregning av bygdebutikkens andeler av dagligvareomsetningen. Prosentvise endringer av omsetningen vil bli vist for i 6 terminer og som akkumulert omsetning ved utgangen av terminene. Omsetningsutviklingen i terminene i 2020 vil også bli vist for grupper av bygdebutikker og sammenlignet med dagligvarebutikkene totalt. Det vil også bli vist og kommentert hovedtall fra en organisk analyse av bygdebutikkene i landsdelene og i landsdelenes fylker i 2020.

6.1 Bygdebutikkene i landsdel Østlandet

Landsdel Østlandet omfatter i vår analyse fylkene Viken og Innlandet. I 2020 hadde landsdelen 1 622 387 innbyggere. Dagligvarebutikkene i landsdelen hadde i 2020 en samlet omsetning på 62 386 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 23,4 prosent fra 2019. Til sammenligning var det en omsetningsvekst på 2,2 prosent i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr innbyggere for dagligvarebutikkene, var 38 439 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 3 prosent lavere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.1: Antall og omsetning for bygdebutikkene – landsdel Østlandet (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	78	74	152
Omsetning, millioner kroner	873	2 021	2 894
Andel av bygdebutikkene (prosent)	51,3	48,7	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	30,7	69,3	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 195	27 304	19 038
Omsetningsendring i prosent	18,5	21,7	20,7

Tabell 6.1 viser at i 2020 var det 152 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker. Dette var en nedgang på 2 butikker fra 2019. 78 bygdebutikker var tilknyttet Merkur-programmet, noe som var 51,3 prosent av landsdelens bygdebutikker. Antallet Merkurbutikker var uendret fra 2019.

Bygdebutikkene på Østlandet hadde en samlet nettoomsetning på 2 894 millioner kroner i 2020. Dette var 4,6 prosent av dagligvareomsetningen i landsdelen. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent i 2020. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen var 1,4 prosent i landsdel Østlandet, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020. Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene på Østlandet var 19,0 millioner kroner, noe som var 13,9 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikkene. Dagligvarebutikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde i 2020 et omsetningsnivå som var 144 prosent større enn gjennomsnittet for landsdelens Merkurbutikker.

I 2020 øket omsetningen for bygdebutikkene på Østlandet med 20,7 prosent sammenlignet med 14,6 prosent som gjennomsnitt for bygdebutikkene i Norge og 17,4 prosent som gjennomsnitt for landets

dagligvarebutikker. Merkurbutikkene øket omsetningen med i gjennomsnitt 18,5 prosent, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde 21,7 prosent i gjennomsnittlig omsetningsvekst.

Tabell 6.2: Organisk analyse av 2020 – landsdel Østlandet (Kilde: SSB/IBA)

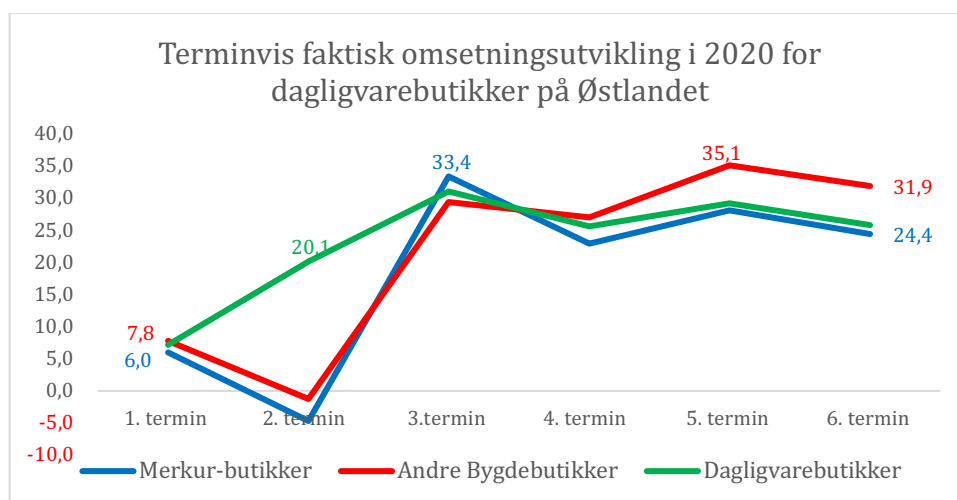
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	75	68	143
Omsetning, millioner kroner	853	1 904	2 757
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 375	28 004	19 283
Omsetningsendring i prosent	17,7	19,2	18,7

Organisk analyse av bygdebutikkene på Østlandet omfatter 143 butikker. Dette var 9 butikker mindre enn antallet i den faktiske analyse, 3 færre Merkurbutikker og 6 færre Andre bygdebutikker. Gjennomsnittsomsetningen i organisk analyse var høyere enn den i faktisk analyse, noe som kan tolkes som at endringer gjennom avgang og tilgang av butikker har vært butikker som har hatt lavere omsetning enn gjennomsnittet for butikkene i den organiske analyse.

Tabell 6.3: Terminvis omsetningsendring i prosent 2020 – landsdel Østlandet (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkurbutikker	6,0	-4,7	33,4	22,9	28,1	24,4
Andre bygdebutikker	7,8	-1,3	29,4	27,0	35,1	31,9
Dagligvarebutikker	7,1	20,1	31,0	25,6	29,2	25,8
	Januar-februar	Januar-april	Januar-juni	Januar-august	Januar-oktober	Januar-desember
Merkurbutikker	6,0	0,1	11,1	15,0	17,4	18,5
Andre Bygdebutikker	7,8	2,9	11,6	16,3	19,7	21,7
Dagligvarebutikker	7,1	14,0	19,8	21,3	22,9	23,4

Tabell 6.3 viser i øvre del prosentvis omsetningsutvikling i terminene 2020 for bygdebutikker i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker og gjennomsnittet for landsdelens dagligvarebutikker. I tabellens nedre del er vist akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.1

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.1 viser et grafisk bilde av tallene i tabell 6.3 for omsetningsendringene i terminene i 2020. Sammenlignet med utviklingen i et normalår, var det en rekordhøy omsetningsvekst for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i termin 1. Omsetningsutviklingen i termin 2 viser

hvordan nedstengningene på grunn av koronautbruddet virket inn på butikkene omsetning. Omsetningen i Merkurbutikkene på Østlandet falt med 4,7 prosent, mens det var en nedgang i omsetningen på 1,7 prosent for Andre bygdebutikker. I 3. termin øket omsetningen for Merkurbutikkene med hele 33,4 prosent, noe som bidro til en gjennomsnittlig omsetningsvekst i 1. halvår 2020 på 11,1 prosent.

I terminene i 2. halvår var det fortsatt rekordsterk omsetningsvekst for bygdebutikkene på Østlandet, og da spesielt for gruppen Andre bygdebutikker som hadde terminomsetninger som i prosent var 4 – 8 prosentpoeng høyere enn den for Merkurbutikkene og også høyere enn gjennomsnittet for dagligvarebransjen.

I 2. termin 2020 var omsetningsmønsteret til dagligvarebutikkene på Østlandet svært ulik fra omsetningsutviklingen for de av dagligvarebutikkene som var definert som bygdebutikker. Til tross for strenge koronatiltak, oppnådde dagligvarebutikkene en eventyrlig vekst på 20,1 prosent i 2. termin, mens bygdebutikkene hadde nedgang i omsetningen sammenlignet med 2019. I 1. halvår oppnådde dagligvarebutikkene en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 19,8 prosent, og en svært sterk vekst i terminene i 2. halvår førte til en rekordartet omsetningsvekst i 2020 på 23,4 prosent.

Tabell 6.4: Hovedtall for omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene på Østlandet

Fylker/landsdel	Termin	Merkurbutikker			Bygdebutikker		
		2019	2020	Endring i prosent	2019	2020	Endring i prosent
	1. termin	23 196	24 234	4,5	139 136	148 922	7,0
Viken	2. termin	27 823	31 100	11,8	165 652	180 386	8,9
Merkurbutikker	3. termin	30 028	41 375	37,8	168 770	226 501	34,2
2019: 17 / 2020: 17	4. termin	39 423	49 044	24,4	217 783	277 866	27,6
Bygdebutikker	5. termin	25 445	33 156	30,3	152 267	211 666	39,0
2019: 53 / 2020: 52	6. termin	26 014	33 929	30,4	162 897	221 381	35,9
	Totalt	171 929	212 838	23,8	1 006 505	1 266 722	25,9
	1. termin	78 171	83 199	6,4	206 693	222 001	7,4
Innlandet	2. termin	98 646	89 418	-9,4	246 768	222 438	-9,9
Merkurbutikker	3. termin	82 682	108 950	31,8	202 866	258 961	27,2
2019: 61 / 2020: 61	4. termin	129 210	158 273	22,5	294 806	366 254	24,2
Bygdebutikker	5. termin	85 634	109 174	27,5	207 718	266 946	28,5
2019: 101 / 2020: 100	6. termin	90 837	111 393	22,6	231 854	290 432	25,3
	Totalt	565 180	660 407	16,8	1 390 705	1 627 032	17,0
	1. termin	101 367	107 433	6,0	345 829	370 923	7,3
Sum Østlandet	2. termin	126 469	120 518	-4,7	412 420	402 824	-2,3
Merkurbutikker	3. termin	112 710	150 325	33,4	371 636	485 462	30,6
2019: 78 / 2020: 78	4. termin	168 633	207 317	22,9	512 589	644 120	25,7
Bygdebutikker	5. termin	111 079	142 330	28,1	359 985	478 612	33,0
2019: 154 / 2020: 152	6. termin	116 851	145 322	24,4	394 751	511 813	29,7
	Totalt	737 109	873 245	18,5	2 397 210	2 893 754	20,7

I tabell 6.4 vises statistikker for landsdel Østlandet og for fylkene i landsdelen. Det som vises, er antallet bygdebutikker og av dem antallet Merkurbutikker i 2019 og 2020. Videre vises den terminvise omsetning i 2019 og i 2020 for Merkurbutikkene og samlet for bygdebutikkene, samt omsetningsutviklingen i prosent i terminene og samlet for 2020. Nåsituasjonen og utviklingen for bygdebutikkene i fylkene på Østlandet, vil bli vist i påfølgende kapitler.

Bygdebutikkene i Viken fylke

Viken fylke er dannet ved en sammenslåing av de tidligere fylker Østfold, Akershus og Buskerud. I 2020 hadde fylket 1 252 384 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 46 284 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 27,2 prosent fra 2019. Til sammenligning var det en omsetningsvekst på 2,3 prosent for dagligvarebutikkene i Viken i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger for dagligvarebutikkene, var 36 957 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 6,7 prosent lavere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.5: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Viken fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	17	35	52
Omsetning, millioner kroner	213	1 054	1 267
Andel av bygdebutikkene (prosent)	32,7	67,3	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	16,8	83,2	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	12 520	30 111	24 360
Omsetningsendring i prosent	23,8	26,3	25,9

Tabell 6.5 viser at det i 2020 var 52 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker med beliggenhet i Viken fylke. Dette var 1 bygdebutikk mindre enn i 2019. Antallet bygdebutikker i Viken var det nest laveste antall av de 10 fylker hvor det er registrert bygdebutikker. 17 av bygdebutikkene i Viken var tilknyttet Merkur-programmet, noe som var 32,7 prosent av fylkets bygdebutikker. Dette var den laveste andel av Merkurbutikker i fylkene. Fra 2019 var antallet Merkurbutikker uendret i Viken fylke. Det lave antall Merkurbutikker i Viken, er først og fremst på grunn av at det er få bygdebutikker i de tidligere fylkene Østfold og Akershus som tilfredsstiller kravene til deltakelse i Merkur-programmet.

Bygdebutikkene i Viken hadde en samlet nettoomsetning på 1 267 millioner kroner i 2020. 16,8 prosent, eller om lag en sjettedel av bygdebutikkens omsetning, var gjennom butikkene med tilknytning til Merkur-programmet. Omsetningen til bygdebutikkene i Viken, representerte 2,7 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent i 2020. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i Viken var 0,5 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020.

Gjennomsnittsomsetningen for bygdebutikkene i Viken fylke, var 24,36 millioner kroner i 2020. Dette var et gjennomsnitt som var 45,8 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikkene og også den høyeste gjennomsnittsomsetning for bygdebutikker i fylkene. Gjennomsnittsomsetningen for Merkurbutikkene i Viken, var 15,3 prosent over landsgjennomsnittet for butikkene i Merkur-programmet. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsomsetning i 2020 som var 2,4 ganger omsetning en til Merkurbutikkene.

I 2020 øket omsetningen i bygdebutikkene i Viken med i gjennomsnitt 25,9 prosent. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge en omsetningsvekst på 14,6 prosent, og gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent. Omsetningsveksten for bygdebutikkene i Viken var den desidert største for bygdebutikkene i fylkene. Også Merkurbutikkene i Viken med 23,8 prosent som gjennomsnittlig omsetningsvekst og Andre bygdebutikker med 26,3 prosent, hadde den klart største gjennomsnittsvekst blant landets fylker.

Tabell 6.6: Organisk analyse av 2020 – Viken fylke (Kilde: SSB/IBA)

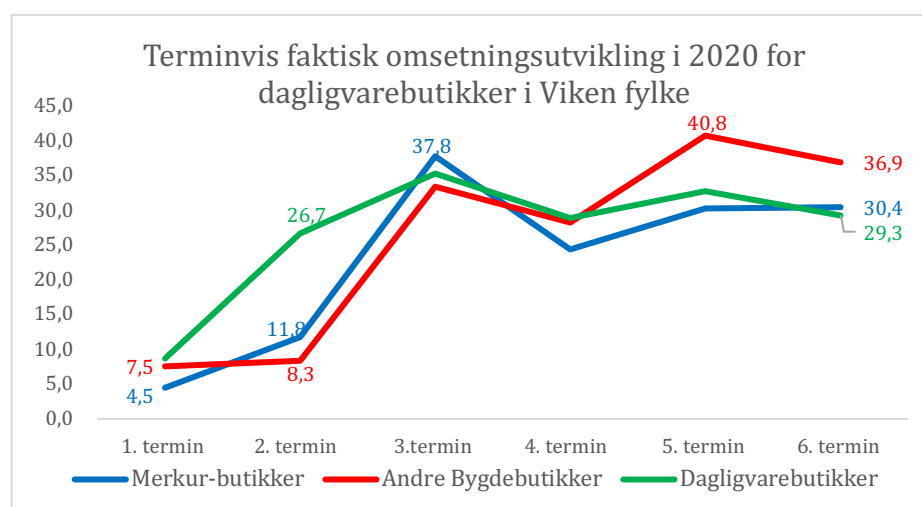
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	17	30	47
Omsetning, millioner kr	213	938	1 151
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	12 520	31 264	24 484
Omsetningsendring i prosent	23,8	21,0	21,5

Organisk analyse av bygdebutikkene i Viken fylke omfatter 47 butikker. Det var 5 butikker mindre i den organiske analyse enn i den faktiske analyse. Alle endringer var for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Gjennomsnittsomsetningen for de av butikkene i gruppen Andre bygdebutikker som var aktive både i 2019 og 2020, var høyere enn gjennomsnittet i den faktiske analyse, mens gjennomsnittlig omsetningsvekst var 5,3 prosentpoeng lavere i den organiske analyse enn i faktisk analyse. Ut fra statistikken over omsetningen i terminene kan dette forklares med bortfall av butikker med lav omsetning kombinert med nye butikker med stor omsetning og sterk prosentvis omsetningsvekst spesielt i terminene i 2. halvår 2020.

Tabell 6.7: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent i 2020 – Viken fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	4,5	11,8	37,8	24,4	30,3	30,4
Andre Bygdebutikker	7,5	8,3	33,4	28,3	40,8	36,9
Dagligvarebutikker	8,7	26,7	35,3	28,9	32,8	29,3
Akkumulert	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	4,5	8,5	19,3	21,0	22,6	23,8
Andre Bygdebutikker	7,5	8,0	17,0	20,5	24,2	26,3
Dagligvarebutikker	8,7	18,1	24,1	25,3	26,8	27,2

Tabell 6.7 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Viken inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker og gjennomsnittet for fylkets dagligvarebutikker. I tabellens nedre del er vist akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.2

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.2 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene vist i tabell 6.7, for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Viken fylke i terminene i 2020. I termin 1 var det unormalt stor prosentvis omsetningsvekst for bygdebutikkene og totalt for dagligvarebutikkene i Viken. Noe av denne sterke

omsetningsvekst i prosent, kan forklares med omsetningsutviklingen i terminen i 2019 hvor bygdebutikkene hadde 2,2 prosent nedgang i omsetningen og Merkurbutikkene hadde en nedgang i omsetningen på 4,1 prosent.

I termin 2 hvor koronatiltak ble innført, øket dagligvarebutikkene i fylket omsetningen med 26,7 prosent. Også bygdebutikkene fikk stor prosentvis omsetningsvekst i denne terminen, med størst vekst for Merkurbutikkene med 11,8 prosent. Ved utgang av 2. termin var gjennomsnittlig omsetningsvekst for Merkurbutikkene 8,5 prosent, mens dagligvarebutikkene i Viken hadde 18,1 prosent større omsetning enn året før.

I 3. termin øket omsetningen i Merkurbutikkene i Viken med 37,8 prosent, en vekst som var sterkere enn den for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker og også sterkere enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i fylket. Halvårsomsetningen for Merkurbutikkene viste en økning på 19,3 prosent sammenlignet med 2019. Noe av forklaringen på den sterke vekst for bygdebutikkene i Viken, er nok å finne i redusert handelslekkasje gjennom grensehandel og øket omsetning på grunn av større bruk av fritidsboliger.

I 2. halvår fortsatte den sterke vekst for dagligvarebutikkene i Viken. Merkurbutikkene hadde noenlunde samme veksttakt som gjennomsnittet for dagligvarebutikkene, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en omsetningsvekst som var langt sterkere. Organisk analyse av omsetningen i terminene viser at noe av denne sterke vekst i omsetningen, delvis kan forklares med at det har kommet til nye eller oppgraderte butikker i terminene i 2. halvår.

Bygdebutikkene i Innlandet fylke

Innlandet fylke er en sammenslåing av de tidligere fylker Hedmark og Oppland. I 2020 hadde fylket 370 603 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 16 102 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 13,5 prosent fra 2019. Til sammenligning var det 0,5 prosent vekst i omsetningen for dagligvarehandelen i Innlandet fylke i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger gjennom dagligvarebutikkene i Innlandet, var 43 447 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 9,7 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.8: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Innlandet fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	61	39	100
Omsetning, millioner kroner	660	967	1627
Andel av bygdebutikkene (prosent)	61,0	39,0	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	40,6	59,4	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	10 826	24 785	16 270
Omsetningsendring i prosent	16,9	17,1	17,0

Tabell 6.8 viser at det var 100 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker med beliggenhet i Innlandet fylke. Dette var 1 bygdebutikk mindre enn i 2019. 61 av bygdebutikkene i Innlandet, dvs. 61 prosent av bygdebutikkene i fylket, var tilknyttet Merkur-programmet. Dette var et uendret antall fra 2019.

Bygdebutikkene i Innlandet fylke hadde en samlet nettoomsetning på 1 627 millioner kroner i 2020. 660 millioner kroner eller 40,6 prosent av bygdebutikkens omsetning var gjennom butikker med

tilknytning til Merkur-programmet. Omsetningen til bygdebutikkene i Innlandet fylke var 9,8 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent i 2020. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i Innlandet fylke var 4,0 prosent i 2020, sammenlignet med 3,2 prosent som gjennomsnitt for Norge.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Innlandet fylke, var 16,27 millioner kroner i 2020. Dette var 2,6 prosent lavere enn gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Norge. Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning var 0,3 prosent under gjennomsnittet for butikkene med tilknytning til Merkur-programmet, mens Andre bygdebutikkens gjennomsnittsomsetning var 5,5 prosent lavere enn landsgjennomsnittet for denne butikkgruppe.

I 2020 øket omsetningen i bygdebutikkene i Innlandet fylke med i gjennomsnitt 17,0 prosent. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge en omsetningsvekst på 14,6 prosent, og gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent. Gjennomsnittlig vekst i omsetningen for Merkurbutikkene i Innlandet fylke, var 16,9 prosent, noe som var 4,5 prosentpoeng større omsetningsvekst enn gjennomsnittet for landets Merkurbutikker. Gjennomsnittlig omsetningsvekst for fylkets butikker i gruppen Andre bygdebutikker, var 17,0 prosent. Dette var 1,0 prosentpoeng over landsgjennomsnittet for butikkgruppen.

Tabell 6.9: Organisk analyse av 2020 – Innlandet fylke (Kilde: SSB/IBA)

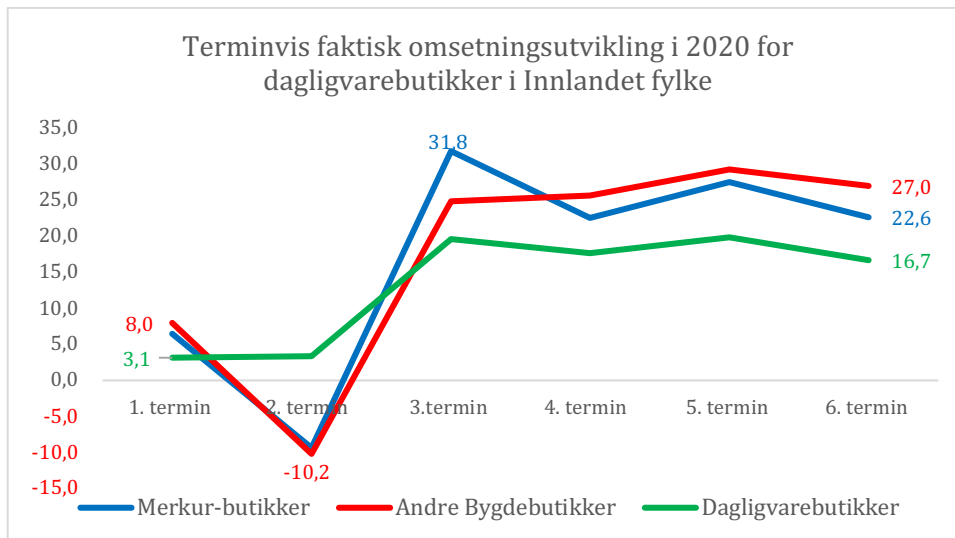
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	58	38	96
Omsetning, millioner kr	640	966	1 607
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 039	25 431	16 736
Omsetningsendring i prosent	15,8	17,4	16,8

Organisk analyse av bygdebutikkene i Innlandet fylke omfatter 96 butikker. Dette var 4 færre bygdebutikker enn antallet i den faktiske analyse. Det var 3 butikker mindre i gruppen Merkurbutikker, og 1 butikk mindre i gruppen Andre bygdebutikker. Det er kun mindre forskjeller i gjennomsnittsomsetning og i omsetningsendringer i prosent mellom beregninger ut fra faktisk omsetning i 2020 og organisk omsetning for bygdebutikkene totalt og for gruppene av bygdebutikker. Forskjellene kan forklares med tilgang og avgang av butikker med lavt nivå på omsetningen.

Tabell 6.10: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Innlandet fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	6,4	-9,4	31,8	22,5	27,5	22,6
Andre Bygdebutikker	8,0	-10,2	24,8	25,6	29,2	27,0
Dagligvarebutikker	3,1	3,3	19,5	17,6	19,8	16,7
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	6,4	-2,4	8,5	13,2	15,7	16,8
Andre Bygdebutikker	8,0	-1,7	6,3	12,0	15,1	17,1
Dagligvarebutikker	3,1	3,3	8,7	11,2	12,8	13,5

Tabell 6.10 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Innlandet fylke inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker og gjennomsnittlig omsetningsutvikling for fylkets dagligvarebutikker. Nedre del i tabellen viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.3

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.3 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i terminene i 2020 for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Innlandet fylke og med prosentendringene slik de er vist i tabell 6.10. I termin 1 (januar og februar) var det unormalt stor omsetningsvekst for bygdebutikkene i Innlandet fylke med 6,4 prosent for Merkurbutikkene og 8,0 prosent for Andre bygdebutikker. Dagligvarebutikkene i fylket hadde 3,1 prosent omsetningsvekst i 1. termin. En sammenligning med omsetningsutviklingen i 1. termin 2019, viste en omsetningsvekst på 0,8 prosent for Merkurbutikkene, 1,4 prosent for Andre bygdebutikker og 0,5 prosent for dagligvarebutikkene.

I termin 2 (mars – april) hvor de første koronatiltakene ble innført, ble resultatet et kraftig fall i omsetningen for bygdebutikkene i Innlandet fylke, med 9,4 prosent nedgang i omsetningen for Merkurbutikkene og 10,2 prosent omsetningsnedgang for Andre bygdebutikker. Dagligvarebutikkene i Innlandet hadde samlet sett 3,3 prosent omsetningsvekst i 2. termin. Tallene for omsetningsutviklingen i 2. termin for bygdebutikkene og samlet for dagligvarebutikkene i Innlandet fylke, var de desidert svakeste blant fylkene i Norge i 2. termin.

En nærliggende forklaring på den svake omsetningsutvikling i 2. termin for dagligvarebutikkene i Innlandet fylke sammenlignet med utviklingen i andre fylker, er den store andel omsetning mange av butikkene i fylket har på grunn av turisttrafikk og ved omsetning til beboere i fritidsboliger. Koronatiltakene med begrensninger knyttet til bruk av fritidsboliger, stopp i vinterturisme fra utlandet og begrensninger i innenlandsreiser, bidro til betydelig omsetningsvikt for mange bygdebutikker.

3. termin (mai-juni) ga stor omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Innlandet, og da spesielt for bygdebutikkene. Akkumulert omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Innlandet fylke i 1. halvår 2020, viste rekordhøye tall for både bygdebutikker og for dagligvarebutikkene samlet. Omsetningsfesten fortsatte i terminene i 2. halvår. I Innlandet fylke kunne bygdebutikkene vise til bedre omsetningsvekst enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i fylket.

Det er nok sammensatte årsaker til den sterke omsetningsvekst for dagligvarebutikkene og da spesielt for bygdebutikkene i Innlandet fylke. Stopp i reiser til utlandet, redusert grensehandel, innenlandske feriereiser, hjemmekontor i fritidsboliger, mindre handelslekkasje fra småsamfunn og øket bruk av penger på mat bidro alle til gode salgstall for butikkene.

6.2 Bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder

Landsdel Vestfold/Telemark og Agder omfatter i vår analyse Vestfold og Telemark fylke og Agder fylke. I 2020 hadde landsdelen 730 725 innbyggere. Dagligvarebutikkene i landsdelen hadde i 2020 en samlet omsetning på 30 852 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 18,7 prosent fra 2019. Til sammenligning var det en omsetningsvekst på 0,7 prosent i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr innbyggere for dagligvarebutikkene, var 42 221 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 6,6 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.11: Antall og omsetning for bygdebutikkene – landsdel Vestfold/Telemark og Agder (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	81	23	104
Omsetning, millioner kroner	1 112	626	1 738
Andel av bygdebutikkene (prosent)	77,9	22,1	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	64,0	36,0	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	13 730	27 225	16 714
Omsetningsendring i prosent	18,3	21,1	19,3

I 2020 var det 104 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker i landsdel Vestfold/Telemark og Agder. Sammenlignet med 2019 var det en økning på 4 bygdebutikker i landsdelen. 3 av butikkene var tilknyttet Merkur-programmet. 81 bygdebutikker var tilknyttet Merkur-programmet. Merkurbutikkens andel av bygdebutikkene i landsdelen var derved 77,9 prosent i 2020, en andel som var den største av landsdelene i vår analyse.

Samlet nettoomsetning for bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder var 1 738 millioner kroner i 2020. Dette var 5,6 prosent av dagligvareomsetningen i landsdelen. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i landsdelen var 3,6 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020. Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene var 16,7 millioner kroner, noe som var likt landsgjennomsnittet. Dagligvarebutikkene definert som Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsomsetning som var det dobbelte av gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

I 2020 øket omsetningen til bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder med 19,3 prosent. Gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 14,6 prosent, mens dagligvarebutikkene hadde 17,4 prosent som gjennomsnittsvest i 2020. Merkurbutikkene i landsdelen øket omsetningen med i gjennomsnitt 18,3 prosent, noe som var 5,9 prosentpoeng over landsgjennomsnittet. Gruppen Andre bygdebutikker hadde en omsetningsvekst i 2020 som var 5,7 prosentpoeng over landsgjennomsnittet.

Tabell 6.12: Organisk analyse 2020 – landsdel Vestfold/Telemark og Agder (Kilde: SSB/IBA)

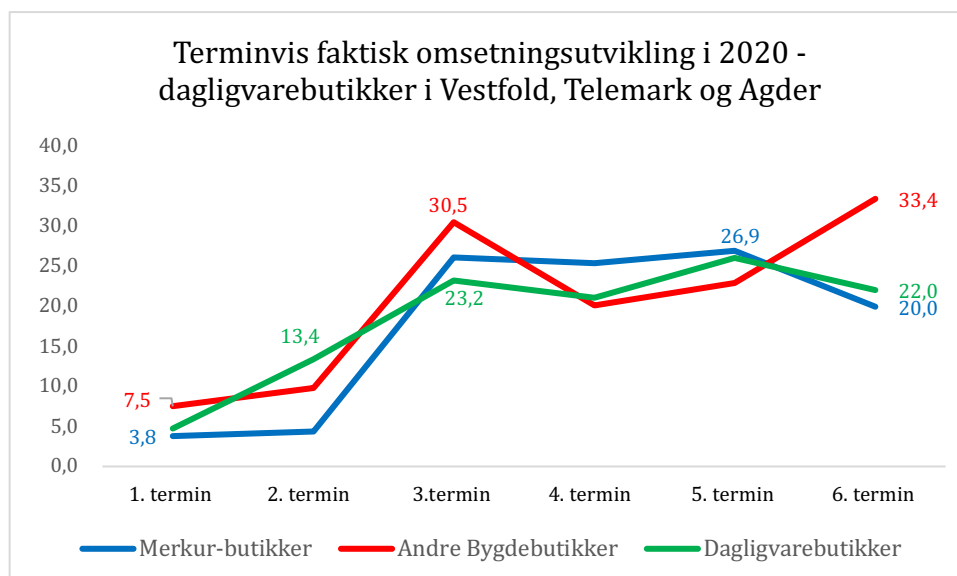
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	76	21	97
Omsetning, millioner kroner	1 087	606	1 693
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	14 303	28 848	17 452
Omsetningsendring i prosent	16,1	19,0	17,1

Organisk analyse 2020 av bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder omfatter 97 butikker. Dette var 7 butikker mindre enn antallet i den faktiske analyse, 5 butikker tilknyttet Merkurprogrammet og 2 butikker definert som Andre bygdebutikker. Gjennomsnittsomsetningen for de av bygdebutikkene som har hatt full drift både i 2019 og i 2020, var høyere enn beregningene i den faktiske analyse. Det betyr at de butikkene som ikke inngår i den organiske analyse, hadde omsetning i få terminer eller det var butikker med lavt omsetningsnivå.

Tabell 6.13: Terminvis omsetningsendring i 2020 – landsdel Vestfold/Telemark og Agder (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	3,8	4,3	26,1	25,4	26,9	20,0
Andre Bygdebutikker	7,5	9,8	30,5	20,1	22,9	33,4
Dagligvarebutikker	4,7	13,4	23,2	21,0	26,1	22,0
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	3,8	4,1	11,7	16,0	18,0	18,3
Andre Bygdebutikker	7,5	8,8	16,8	17,9	18,8	21,1
Dagligvarebutikker	4,7	9,3	14,3	16,2	18,0	18,7

Tabell 6.13 viser i øvre del prosentvis omsetningsutvikling i terminene i 2020 for bygdebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder, med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker samt endringer i terminomsetningen for dagligvarebutikkene i landsdelen. I tabellens nedre del vises akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgang av terminene.

Figur 6.4

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.3 er en graf for omsetningsendringene i terminene i 2020 for bygdebutikkene og dagligvarebutikkene i landsdel Vestfold/Telemark og Agder, og ut fra prosentstørrelsene vist i øvre del av tabell 6.13.

I 1. termin 2020 var det svært stor omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i landsdelen spesielt når det sammenlignes med omsetningsutviklingen i et normalår, og en langt bedre omsetningsutvikling enn i 2019 hvor landsdelens bygdebutikker hadde 0,9 prosent nedgang i omsetningen og hvor dagligvarebutikkene hadde samlet sett 2,3 prosent omsetningsvekst. Omsetningsutviklingen i landsdelen i 1. termin 2020 var svært lik landsgjennomsnittet.

Tiltakene som ble satt i verk i 2. termin (mars – april) for å hindre smittespredning av Covid 19, førte til store endringer i forbrukernes innkjøp og handlemønster. I landsdel Vestfold/Telemark og Agder øket dagligvareomsetningen med 13,4 prosent, en omsetningsvekst som var rekordhøy, men likevel litt svakere enn landsgjennomsnittet. Bygdebutikkene i landsdelen hadde lavere prosentvekst i omsetningen med 6,2 prosent i 2. termin. Merkurbutikkene 4,3 prosent vekst, noe som var samme veksttakt som i 2. termin 2019, mens Andre bygdebutikker øket omsetningen med 9,8 prosent.

3. termin førte til ytterligere vekst for dagligvarebutikkene i landsdelen. Med 27,7 prosent omsetningsvekst kunne Bygdebutikkene vise til større prosentvis omsetningsvekst enn gjennomsnittet for bransjen. Dette var situasjonen både for Merkurbutikkene og for Andre bygdebutikker. Endringer i forbrukernes handlemønster med større bruk av det lokale butikktilbud, kan være en av forklaringene på endringer i valg av innkjøpssted.

I terminene i 2. halvår var det fortsatt rekordhøye veksttall for dagligvarebutikkens omsetning. I 4. og 5. termin kunne Merkurbutikkene vise til sterkest prosentvis omsetningsvekst. Et øket antall butikker kombinert med stor innenlands turisttrafikk og bruk av fritidsboliger i landsdelen, kan ses på som hovedårsak til dette. Ellers må merkes den sterke vekst for Andre bygdebutikker i 6. termin.

Tabell 6.14: Omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene i Vestfold/Telemark og Agder

Fylker	Termin	Merkur-butikker			Bygdebutikker		
		2019	2020	Endring i %	2019	2020	Endring i %
	1. termin	25 378	25 893	2,0	63 264	68 051	7,6
Vestfold og Telemark	2. termin	30 241	31 070	2,7	77 590	83 351	7,4
Merkurbutikker	3. termin	30 775	39 889	29,6	81 950	109 776	34,0
2019: 22/ 2020: 23	4. termin	42 356	52 408	23,7	120 443	147 759	22,7
Bygdebutikker	5. termin	27 433	35 374	28,9	72 680	92 616	27,4
2019: 34 / 2020: 35	6. termin	28 520	35 003	22,7	75 429	93 776	24,3
	Totalt	184 703	219 637	18,9	491 356	595 329	21,2
	1. termin	109 838	114 435	4,2	140 675	146 166	3,9
Agder	2. termin	126 044	132 013	4,7	160 571	169 636	5,6
Merkurbutikker	3. termin	124 215	155 586	25,3	160 826	200 252	24,5
2019: 56 /2020: 58	4. termin	160 612	202 023	25,8	202 200	250 392	23,8
Bygdebutikker	5. termin	115 518	146 092	26,5	148 552	185 060	24,6
2019: 66 / 2020: 69	6. termin	119 312	142 337	19,3	153 271	191 469	24,9
	Totalt	755 539	892 486	18,1	966 095	1 142 975	18,3
	1. termin	135 216	140 328	3,8	203 939	214 217	5,0
Sum landsdelen	2. termin	156 285	163 083	4,3	238 161	252 987	6,2
Merkurbutikker	3. termin	154 990	195 475	26,1	242 776	310 028	27,7
2019: 78 /2020: 81	4. termin	202 968	254 431	25,4	322 643	398 151	23,4
Bygdebutikker	5. termin	142 951	181 466	26,9	221 232	277 676	20,0
2019: 100 / 2020: 104	6. termin	147 832	177 340	20,0	228 700	285 245	24,7
	Totalt	940 242	1 112 123	18,3	1 457 451	1 738 304	19,3

Tabell 6.14 viser hovedtall for omsetning og omsetningsutvikling i landsdel Vestfold/Telemark og Agder og for de 2 fylkene i landsdelen. Nåsituasjonen og omsetningsutviklingen for bygdebutikkene i fylkene Vestfold og Telemark og Agder vil bli vist og kommentert i de etter følgende kapitler.

Bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke

Vestfold og Telemark fylke ble dannet 1/1 2020 gjennom en sammenslåing av de tidligere Vestfold fylke og Telemark fylke. I 2020 hadde fylket 421 882 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 18 017 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 19,4 prosent. Til sammenligning var det uendret omsetning, dvs. nullvekst, for dagligvarebutikkene i Vestfold og Telemark i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger for dagligvarebutikkene i fylket, var 42 706 kroner i 2020. Dette var 7,8 prosent over landsgjennomsnittet for omsetning gjennom dagligvarebutikker.

Tabell 6.15: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Vestfold og Telemark fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	23	12	35
Omsetning, millioner kroner	220	376	595
Andel av bygdebutikkene (prosent)	65,7	34,3	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	36,9	63,1	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	9 549	31 308	17 009
Omsetningsendring i prosent	18,9	22,5	21,2

Tabell 6.15 viser at det var 35 dagligvarebutikker som i 2020 var definert som bygdebutikker med beliggenhet i Vestfold og Telemark fylke. Dette var 1 butikk mer enn i 2019, en butikk med tilknytning til Merkur-programmet. Antallet bygdebutikker i Vestfold og Telemark fylke var det laveste antall i de fylker hvor det er registrert bygdebutikker. 23 av bygdebutikkene var registrert som Merkurbutikker. Dette var 65,7 prosent av fylkets bygdebutikker.

Bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke hadde i 2020 en samlet nettomsetning på 595 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. 36,9 prosent av bygdebutikkens omsetning var i Merkurbutikker. Omsetningen til bygdebutikkene i Vestfold og Telemark var 3,3 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent i 2020. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i fylket var 1,2 prosent, sammenlignet med 3,2 som landsgjennomsnitt i 2020.

Gjennomsnittsomsetningen for bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke var 17,0 millioner kroner. Dette var en omsetning som var 1,8 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikkene. Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning var 9,55 millioner kroner i 2020, en omsetning som var 12,0 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikker. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsomsetning på 31,3 millioner kroner. Dette var en omsetning som var 19,3 prosent over landsgjennomsnittet for Andre bygdebutikker, og var en omsetning som var mer enn det 3-dobbelte av gjennomsnittlig omsetning i fylkets Merkurbutikker.

I 2020 hadde bygdebutikkene i Vestfold og Telemark 21,2 prosent gjennomsnittlig omsetningsvekst. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent og gjennomsnittlig omsetningsvekst for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent i 2020. Merkurbutikkene kunne vise til 18,9 prosent i gjennomsnittlig omsetningsvekst, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en veksttakt på 22,5 prosent. Omsetningsveksten i Vestfold og Telemark for bygdebutikkene og for gruppene innen bygdebutikkene var nest etter Viken fylke, det av fylkene som kunne vise til størst omsetningsvekst i prosent.

Tabell 6.16: Organisk analyse av 2020 – Vestfold og Telemark fylke (Kilde: SSB/IBA)

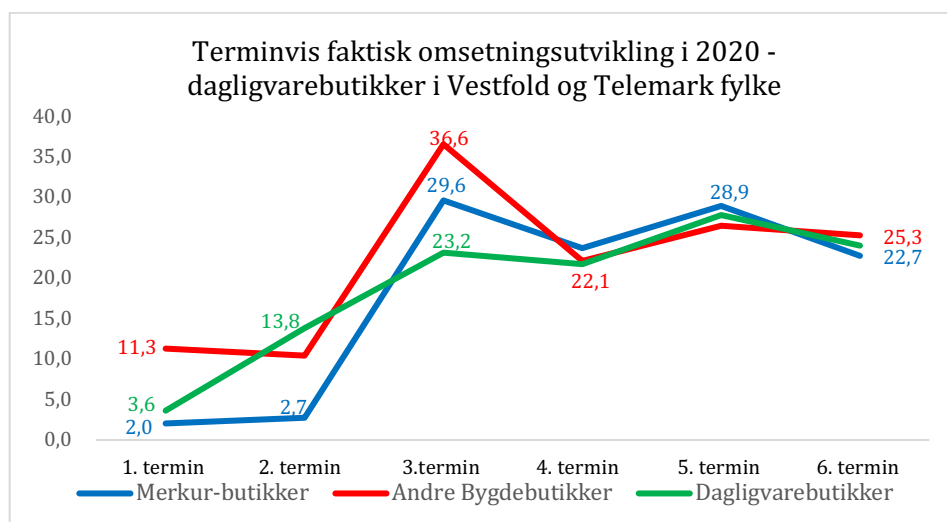
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	20	12	32
Omsetning, millioner kr	209	376	584
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	10 432	31 308	18 261
Omsetningsendring i prosent	15,4	22,5	19,9

Organisk analyse av bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke omfatter 32 butikker. Dette var 3 butikker mindre enn i den faktiske analyse. Alle endringer i antall butikker, var for Merkurbutikkene. Gjennomsnittsomsetningen for Merkurbutikkene i den organiske analyse var 9,2 prosent større enn beregningene ut fra faktisk analyse. Det forteller at det gjennomsnittlig omsetningsstørrelse for de Merkurbutikker som ikke hadde full drift i 2019 og 2020, var langt under normalomsetningen for Merkurbutikkene i fylket. Forskjellen mellom faktisk og organisk analyse på 3,5 prosentpoeng i omsetningsvekst, er først og fremst på grunn av netto tilgang på én Merkurbutikk.

Tabell 6.17: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent i 2020 – Vestfold og Telemark (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	2,0	2,7	29,6	23,7	28,9	22,7
Andre Bygdebutikker	11,3	10,4	36,6	22,1	26,5	25,3
Dagligvarebutikker	3,6	13,8	23,2	21,7	27,8	24,0
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	2,0	2,4	12,1	15,9	18,2	18,9
Andre Bygdebutikker	11,3	10,8	20,5	21,1	22,0	22,5
Dagligvarebutikker	3,6	9,0	14,1	16,3	18,4	19,4

Tabell 6.17 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Vestfold og Telemark fylke og med inndeling i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises endringene i terminomsetning for fylkets dagligvarebutikker. Nedre del av tabellen viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.5

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.5 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i terminene i 2020 for butikkene med deltakelse i Merkur-programmet, for gruppen Andre bygdebutikker og for dagligvarebutikkene i

Vestfold og Telemark fylke. Omsetningsendringene i prosent er som vist i den øvre del av tabell 6.17. I 1.termin var det 11,3 prosent vekst i omsetningen for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker, mens Merkurbutikkene øket omsetningen med 2,0 prosent. I samme termin i 2019 hadde disse grupper av bygdebutikker nullvekst for Andre bygdebutikker og 5,3 prosent nedgang i omsetningen for Merkurbutikkene.

Innføringen av koronatiltak i mars måned medførte endringer i forbrukernes handlevaner. I termin 2 (mars – april) oppnådde dagligvarebutikkene i Vestfold og Telemark en omsetningsvekst på 13,8 prosent. Veksten var også fortsatt høy for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker med 10,4 prosent, mens Merkurbutikkene øket omsetningen med 2,7 prosent.

I 3. termin var det rekordartet gjennomsnittsvekst for dagligvarebutikkens omsetning. Sterkest var omsetningsveksten for Andre bygdebutikker med 36,6 prosent, men også Merkurbutikkene kunne med en omsetningsøkning på 29,6 prosent vise til større prosentvekst enn gjennomsnittet for dagligvarebransjen. 1. halvår 2020 viste følgende veksttall for omsetningen i Vestfold og Telemark fylke: 20,5 prosent for Andre bygdebutikker, 14,1 for dagligvarebutikker og 12,1 for Merkurbutikker.

I 2. halvår fortsatte den sterke prosentvekst, med noenlunde lik utvikling for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i fylket. Omsetningsstatistikken for året viste også kun mindre forskjeller i gjennomsnittet for gruppene av bygdebutikker og for dagligvarebutikkene i fylket.

Bygdebutikkene i Agder fylke

Agder fylke er en sammenslåing av fylkene Aust-Agder og Vest-Agder. I 2020 hadde fylket 308 843 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 12 835 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 17,8 prosent. Til sammenligning var det 1,8 prosent vekst i omsetningen for dagligvarehandelen i Agder fylke i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger gjennom dagligvarebutikkene i Agder, var 41 558 kroner i 2020. Dette var et gjennomsnitt som var 4,9 prosent større enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.18: Antall og omsetning for bygdebutikkene i Agder fylke i 2020 (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	58	11	69
Omsetning, millioner kroner	892	250	1 143
Andel av bygdebutikkene (prosent)	84,1	15,9	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	78,1	21,9	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	15 388	22 772	16 565
Omsetningsendring i prosent	18,1	19,0	18,3

Tabell 6.18 viser at i Agder fylke var det 69 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker. Dette var en økning på 3 bygdebutikker fra 2019. I Agder var 58 butikker, dvs. 84,1 prosent av bygdebutikkene i fylket, tilknyttet Merkur-programmet. Agder var det av fylkene i Norge med størst andel av bygdebutikkene som deltakere i Merkur-programmet. Av økningen på 3 bygdebutikker i 2020, var det 2 Merkurbutikker og 1 butikk i gruppen Andre bygdebutikker.

Bygdebutikkene i Agder fylke hadde en samlet nettoomsetning på 1 143 millioner kroner i 2020. 78,1 prosent av denne omsetning, var i fylkets Merkurbutikker. Bygdebutikkens omsetning i Agder i 2020 representerte 8,9 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Til sammenligning var gjennomsnittlig

omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge 8,1 prosent. Merkurbutikkernes andel av omsetningen var 7,0 prosent i Agder fylke, sammenlignet med et landsgjennomsnitt på 3,2 prosent i 2020.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Agder fylke var 16,57 millioner kroner. Dette var 0,9 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Merkurbutikkernes gjennomsnittsomsetning var 15,4 millioner kroner i 2020, en omsetning som var 41,7 prosent høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i Norge. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde i gjennomsnitt 48 prosent større omsetning enn Merkurbutikkene. Av fylkene var dette den klart minste forskjell i omsetningsstørrelse mellom Merkurbutikkene og Andre bygdebutikker.

Bygdebutikkene i Agder hadde i gjennomsnitt 18,3 prosent omsetningsvekst i 2020. Til sammenligning var gjennomsnittlig omsetningsvekst for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent, og gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker, var 17,4 prosent. Omsetningen for Merkurbutikkene i Agder fylke øket med 18,1 prosent i 2020. Dette var en omsetningsvekst som var 5,7 prosentpoeng større enn gjennomsnittet for landets Merkurbutikker. Fylkets butikker i gruppen Andre bygdebutikker hadde i gjennomsnitt 19,0 prosent omsetningsvekst, noe som var 3,0 prosentpoeng over landsgjennomsnittet for butikkgruppen.

Tabell 6.19: Organisk analyse 2020 – Agder fylke (Kilde: SSB/IBA)

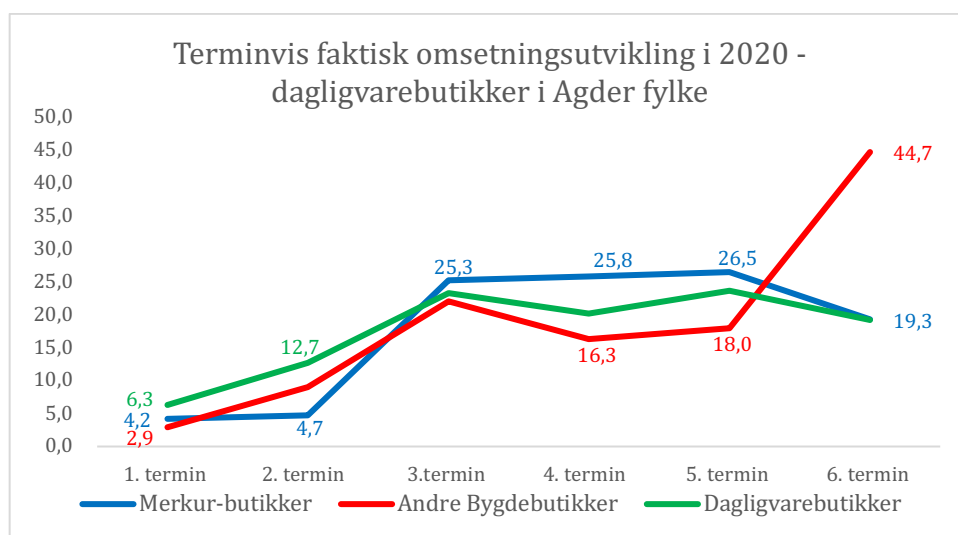
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	56	9	65
Omsetning, millioner kr	878	230	1 109
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	15 686	25 568	17 054
Omsetningsendring i prosent	16,3	13,7	15,7

Organisk analyse av bygdebutikkene i Agder fylke omfatter 65 butikker. Dette var 4 færre butikker enn antallet i den faktiske analyse. 2 av disse butikker var Merkurbutikker og 2 var butikker i gruppen Andre bygdebutikker. Bygdebutikkernes gjennomsnittsomsetning i Agder var større i den organisk analyse enn i den faktiske analyse. Størst forskjell var det for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Det betyr at de bygdebutikker som ikke hadde full drift i 2019 og 2020, hadde en omsetning i 2020 som var langt under gjennomsnittet. Videre viser tallene i den organiske analyse et lavere nivå på omsetningsendring i prosent, noe som forteller at den sterkere omsetningsvekst i den faktiske analyse er først og fremst på grunn økning i antallet bygdebutikker.

Tabell 6.20: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Agder fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	4,2	4,7	25,3	25,8	26,5	19,3
Andre Bygdebutikker	2,9	9,0	22,0	16,3	18,0	44,7
Dagligvarebutikker	6,3	12,7	23,3	20,1	23,6	19,2
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	4,2	4,5	11,6	16,0	17,9	18,1
Andre Bygdebutikker	2,9	6,1	11,8	13,1	14,0	19,0
Dagligvarebutikker	6,3	9,7	14,5	16,2	17,5	17,8

Tabell 6.20 viser omsetningsutvikling i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Agder fylke med bygdebutikkene inndelt i Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises omsetningsendringer for fylkets dagligvarebutikker. Nedre del av tabellen viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.6

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.6 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i terminene for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Agder fylke. Grunnlaget for grafen er termintallene for omsetningsutvikling slik de er vist i tabell 6.20.

I termin 1 (januar - februar) var omsetningsutviklingen for bygdebutikkene i Agder bedre enn i et normalår. Merkurbutikkene øket omsetningen med 4,2 prosent, sammenlignet med 0,3 prosent i 1. termin 2019. Andre Bygdebutikker øket omsetningen med 2,8 prosent, sammenlignet med en nedgang i omsetningen på 1,9 prosent i 2019. Dagligvarebutikkene i Agder øket omsetningen med 6,3 prosent i 1. termin 2020, mot 3,1 prosent i 2019.

I termin 2 (mars – april) hvor de første koronatiltakene ble satt i verk, øket dagligvarebutikkene i Agder omsetningen med 12,7 prosent. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen med 6,1 prosent, mens Merkurbutikkene fikk laveste omsetningsvekst med 4,7 prosent. Denne noe lavere veksttakt for Merkurbutikkene, som i stor grad er lokalisert i områder med stor turisme, antas å være på grunn av restriksjoner i bruk av fritidsboliger og stengte grenser for utenlandske turister.

Termintallene for omsetning i Merkurbutikkene i Agder fylke viste en økning på over 25 prosent sammenlignet med 2019, i terminene 3,4 og 5 (mai – oktober). Dette var en sterkere veksttakt enn butikkene i gruppen Andre bygdebutikker og også en sterkere prosentvekst enn samlet for dagligvarebutikkene i Agder. Stor innenlands turisme, øket bruk av fritidsboliger, øket forbruk hos lokalbefolkningen og redusert handelslekkasje ses på som nærliggende forklaringer på bygdebutikkene og i særlig grad Merkurbutikkernes omsetningsvekst.

I termin 6 viser statistikken over omsetningsutvikling fortsatt stor prosentvekst for dagligvarebutikkene i Agder fylke. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen i terminen med hele 44,7 prosent. Denne sterke vekst forklares først og fremst med endring i butikkantallet i terminen. Den organiske analyse av Andre bygdebutikker i Agder, viste en omsetningsvekst på 25,3 prosent i 6. termin.

Statistikken over akkumulert omsetning i terminene i 2020 i Agder, viste 11,7 prosent omsetningsvekst for bygdebutikkene i 1. halvår (termin 3) sammenlignet med 14,5 prosent for dagligvarebutikkene. I 2. halvår var omsetningsveksten for bygdebutikkene større enn veksten for dagligvarehandelen i fylket, noe som førte til at bygdebutikkene i Agder fylke oppnådde en omsetningsvekst i 2020 som var større enn prosentveksten for dagligvarehandelen.

6.3 Bygdebutikkene i landsdel Vestlandet

Landsdel Vestlandet omfatter i vår analyse fylkene Rogaland og Vestland. I 2020 hadde landsdelen 1 121 466 innbyggere. Dagligvarehandelen i landsdelen hadde i 2020 en samlet omsetning på 44 927 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 13,2 prosent fra 2019. Til sammenligning var det en omsetningsvekst på 2,2 prosent i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger for dagligvarebutikkene, var 40 061 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 1,1 prosent større enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.21: Antall og omsetning for bygdebutikkene – landsdel Vestlandet (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	158	70	228
Omsetning, millioner kroner	1 863	2 128	3 991
Andel av bygdebutikkene (prosent)	69,3	30,7	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	46,7	53,3	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 793	30 399	17 505
Omsetningsendring i prosent	8,5	13,1	11,0

Tabell 6.21 viser at i 2020 var det 228 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker. Dette var en nedgang på 4 butikker fra 2019. 158 bygdebutikker var tilknyttet Merkur-programmet, noe som var 69,3 prosent av landsdelens bygdebutikker. Det var 3 færre Merkurbutikker i 2020 enn i 2019. Av bygdebutikkene var 70 butikker definert som Andre bygdebutikker.

Bygdebutikkene på Vestlandet hadde en samlet nettoomsetning på 3 991 millioner kroner i 2020. Dette var 8,9 prosent av dagligvareomsetningen i landsdelen. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent i 2020. Merkurbutikkens omsetning i 2020, var 1 863 millioner kroner. Dette var 46,7 prosent av bygdebutikkens omsetning. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen på Vestlandet, var 4,1 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnittet i 2020.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene på Vestlandet, var 17,5 millioner kroner, noe som var 4,7 prosent over landsgjennomsnittet. Bygdebutikkene på Vestlandet med tilknytning til Merkur-programmet, hadde en gjennomsnittlig omsetning på 11,8 millioner kroner, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsomsetning på 30,4 millioner kroner.

I 2020 øket omsetningen til bygdebutikkene på Vestlandet med 11,0 prosent. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent og for dagligvarebutikkene 17,4 prosent. Merkurbutikkene på Vestlandet øket omsetningen i 2020 med 8,5 prosent. Dette var den laveste prosentvekst av landsdelene. Gjennomsnittet for landets Merkurbutikker, var 12,4 prosent i 2020.

Tabell 6.22: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – landsdel Vestlandet (Kilde: SSB/IBA)

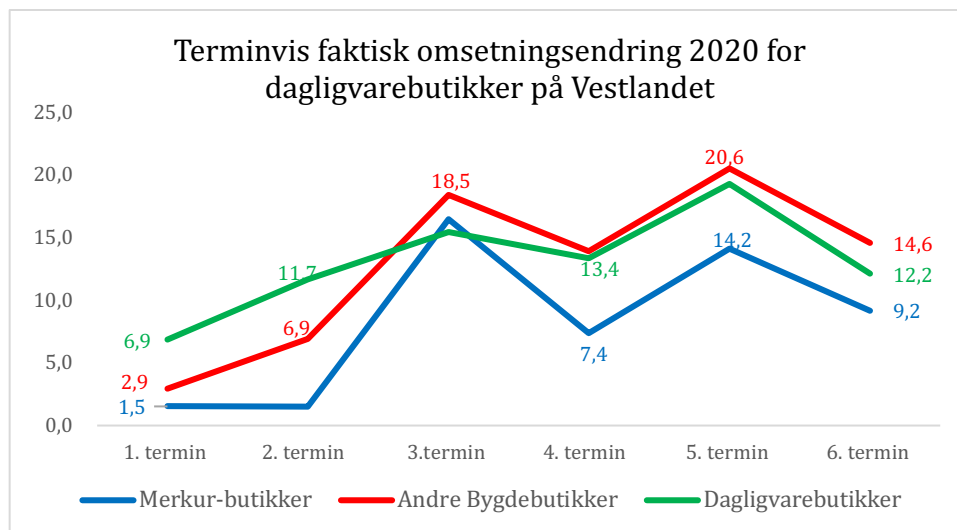
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	149	68	217
Omsetning, millioner kr	1 803	2 103	3 906
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	12 099	30 927	17 999
Omsetningsendring i prosent	9,4	13,2	11,4

Organisk analyse av bygdebutikkene i landsdel Vestlandet omfatter 217 butikker. Dette var 11 butikker mindre enn antallet i den faktiske analyse. Det var 9 færre Merkurbutikker og 2 færre Andre bygdebutikker. Gjennomsnittlig omsetning var størst i organisk analyse, dvs. for de butikkene som hadde full drift både i 2019 og 2020. Det betyr at de av butikkene i den faktiske analyse som ikke var med i organisk analyse, ikke hadde registrert omsetning i alle terminer. Gjennomsnittlig årsomsetning for disse butikker ble beregnet ut fra omsetningstall kun for deler av året, noe som bidro til å senke nivået på gjennomsnittet for bygdebutikkene i den faktiske analyse.

Tabell 6.23: Terminvis omsetningsendring i prosent 2020 – landsdel Vestlandet (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	1,5	1,5	16,5	7,4	14,2	9,2
Andre Bygdebutikker	2,9	6,9	18,5	13,9	20,6	14,6
Dagligvarebutikker	6,9	11,7	15,5	13,4	19,3	12,2
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	1,5	1,5	7,1	7,2	8,4	8,5
Andre Bygdebutikker	2,9	5,1	9,9	11,1	12,8	13,1
Dagligvarebutikker	6,9	9,4	11,5	12,0	13,4	13,2

Tabell 6.23 viser i øvre del omsetningsutviklingen i prosent i 6 terminer av år 2020 for bygdebutikker på Vestlandet og inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises omsetningsendringene i terminene for dagligvarebutikkene i landsdel Vestlandet. Tabellens nedre del viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.7

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.7 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene og dagligvarebutikker i landsdel Vestlandet. Grafene er basert på termintallene slik de er vist i øvre del av tabell 6.23.

Landsdelens dagligvarebutikker kunne vise til 6,9 prosent vekst i omsetningen i 1.termin 2020. Dette var en veksttakt som var langt over det normale, men på linje med gjennomsnittet for Norge for dagligvarebutikkene i 1. termin 2020. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde 2,9 prosent øket omsetning sammenlignet med 1,3 prosent i 1. termin 2019. For Merkurbutikkene øket omsetningen med 1,5 prosent i 1. termin 2020. Til sammenligning var det 8,7 prosent nedgang i omsetningen i 1. termin 2019.

Tiltakene som ble satt i verk i 2. termin 2020 (mars – april) med sikte på å hindre smittespredning av Covid 19, førte til store endringer i forbrukernes innkjøps- og handlemønster. I landsdel Vestlandet øket omsetningen i dagligvarebutikkene med 11,7 prosent. Denne sterke vekst var likevel lavere enn landsgjennomsnittet for dagligvarebutikkene. Gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen med 6,9 prosent i 2. termin, en omsetningsutvikling som var lik landsgjennomsnittet for gruppen. Merkurbutikkene hadde 1,5 prosent omsetningsvekst, også dette på linje med landsgjennomsnittet.

I 3. termin var omsetningsveksten i prosent for dagligvarebutikkene og for gruppene av bygdebutikker på Vestlandet, på et rekordhøyt nivå, men lavere enn gjennomsnittet for Norge. 4. termin viste stor omsetningsvekst, men med en lavere veksttakt enn i foregående termin, spesielt for Merkurbutikkene. En forklaring på dette kan være en nedgang i omsetningen til turister. Økning i nordmenns feriereiser innenlands, oppveiet ikke bortfallet av utenlandske turister. Mange av bygdebutikkene og spesielt av Merkurbutikkene i landsdel Vestlandet, er lokalisert i områder med kjente turistmål og har en stor del av omsetningen gjennom stort besøk av ferierende og turister.

I 5. termin var det stor omsetningsvekst, spesielt for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Merkurbutikkene hadde også her en markant lavere prosentvekst for omsetningen. Omsetningen i 6. termin for dagligvarebutikkene og for bygdebutikkene på Vestlandet, viste svakere omsetningsvekst enn landsgjennomsnittet. Akkumulert omsetning ved utgangen av 2020, viste samme omsetningsvekst for Bygdebutikkene og dagligvarebutikkene. Merkurbutikkens omsetningsvekst i landsdel Vestlandet i 2020 var 4,6 prosentpoeng lavere enn veksten for Andre bygdebutikker.

Tabell 6.24: Omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene på Vestlandet (Kilde: SSB/IBA)

Fylker	Termin	Merkur-butikker			Bygdebutikker		
		2019	2020	Endring i prosent	2019	2020	Endring i prosent
Rogaland	1. termin	96 169	95 196	-1,0	146 455	144 993	5,6
	2. termin	124 060	130 634	5,3	183 519	191 123	7,4
Merkurbutikker	3. termin	124 627	153 645	23,3	184 192	226 017	20,9
2019: 50/ 2020: 49	4. termin	154 545	174 222	12,7	222 329	254 946	16,3
Bygdebutikker	5. termin	105 042	124 882	18,9	159 155	196 388	20,7
2019: 63 / 2020: 62	6. termin	110 804	122 801	10,8	172 169	193 687	17,3
	Totalt	715 247	801 380	12,0	1 067 819	1 207 154	14,6
Vestland	1. termin	123 610	127 948	3,5	337 406	350 000	3,7
	2. termin	161 444	159 168	-1,4	413 499	431 772	4,4
Merkurbutikker	3. termin	175 562	196 111	11,7	440 257	507 867	15,4
2019: 111 /2020: 109	4. termin	235 771	244 909	3,9	545 741	594 547	8,9
Bygdebutikker	5. termin	149 326	165 540	10,9	384 486	442 820	15,2
2019: 169 / 2020: 166	6. termin	155 666	168 196	8,0	408 167	457 006	12,0
	Totalt	1 001 379	1 061 872	6,0	2 529 556	2 784 012	10,1
Sum landsdelen	1. termin	219 779	223 144	1,5	483 861	494 993	2,3
	2. termin	285 504	289 802	1,5	597 018	622 895	4,3
Merkurbutikker	3. termin	300 189	349 756	16,5	624 449	733 884	17,5
2019: 161 /2020: 158	4. termin	390 316	419 131	7,4	768 070	849 493	10,6
Bygdebutikker	5. termin	254 368	290 422	14,2	543 641	639 208	17,6
2019: 232 / 2020: 228	6. termin	266 470	290 997	9,2	580 336	650 693	12,1
	Totalt	1 716 626	1 863 252	8,5	3 597 375	3 991 166	10,9

Tabell 6.24 viser hovedtall for omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene i landsdel Vestlandet og for de 2 fylkene i landsdelen. Nåsituasjonen og omsetningen for bygdebutikkene i fylkene på Vestlandet vil bli vist og kommentert i de etterfølgende kapitler.

Bygdebutikkene i Rogaland

Rogaland fylke hadde 482 645 innbyggere i 2020. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet årsomsetning på 18 326 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 14,9 prosent. Til sammenligning var det 2,6 prosent økning i dagligvareomsetningen i fylket i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger i Rogaland var 37 971 kroner i 2020. Dette var 4,2 prosent lavere enn gjennomsnittet for omsetningen gjennom dagligvarebutikkene i Norge.

Tabell 6.25: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Rogaland fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	49	13	62
Omsetning, millioner kroner	801	406	1 207
Gruppen Andre bygdebutikker	79,0	21,0	100,0
Andel av bygdebutikkernes omsetning	66,4	33,6	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	16 355	31 213	19 470
Omsetningsendring i prosent	12,0	15,1	13,1

Tabell 6.25 viser at det var 62 dagligvarebutikker som i 2020 var definert som bygdebutikker og med beliggenhet i Rogaland. Dette var 1 bygdebutikk mindre enn i 2019, og var en butikk med tilknytning til Merkur-programmet. 49 av bygdebutikkene i Rogaland var registrert som Merkurbutikker. Dette var 79,0 prosent av fylkets bygdebutikker.

Bygdebutikkene i Rogaland hadde i 2020 en samlet nettoomsetning på 1 207 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. 66,4 prosent av omsetningen var i fylkets Merkurbutikker. Omsetningen til bygdebutikkene i Rogaland var 6,6 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Til sammenligning var gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge, 8,1 prosent. Merkurbutikkernes andel av dagligvareomsetningen i fylket var 4,4 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020.

Gjennomsnittsomsetningen for bygdebutikkene i Rogaland var 19,47 millioner kroner. Dette var en omsetning som var 16,5 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikker. Merkurbutikkernes gjennomsnittsomsetning var 31,2 millioner kroner, noe som var 50,7 prosent høyere enn landsgjennomsnittet og den høyeste gjennomsnittsstørrelse i omsetning for Merkurbutikker i landets fylker. Denne store gjennomsnittsomsetning antas å ha sammenheng med at noen av Merkurbutikkene i fylket har stor omsetning av byggevarer og/eller landbruksvarer.

Butikkene i Rogaland i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittlig omsetning på 31,2 millioner kroner. Dette var en omsetning som var 19,0 prosent over landsgjennomsnittet for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker og 1,9 ganger gjennomsnittsstørrelsen på fylkets Merkurbutikker.

I 2020 hadde bygdebutikkene i Rogaland en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 13,1 prosent. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent og gjennomsnittlig omsetningsvekst for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent i 2020. Omsetningen gjennom fylkets Merkurbutikker øket med 12,0 prosent i 2020, sammenlignet med 12,4 som gjennomsnitt for Norge. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde 15,1 prosent som gjennomsnittlig vekst i 2020, sammenlignet med 16,0 prosent som gjennomsnitt for gruppens butikker i Norge.

Tabell 6.26: Organisk analyse av bygdebutikkene i Rogaland i 2020 (Kilde: SSB/IBA)

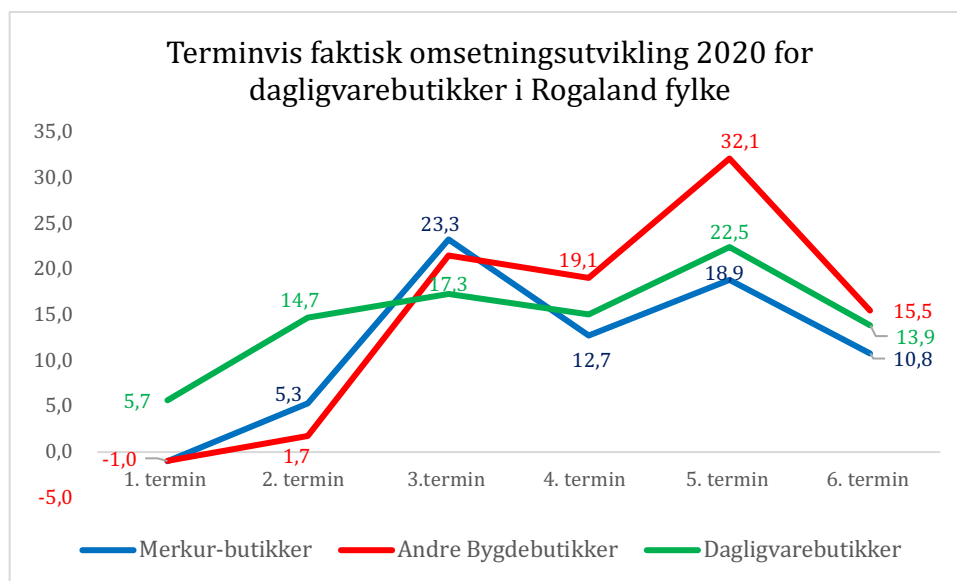
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	47	12	59
Omsetning, millioner kr	769	404	1 173
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	16 366	33 663	19 884
Omsetningsendring i prosent	12,5	14,9	13,3

Den organiske analyse av bygdebutikkene i Rogaland omfatter 59 butikker. Dette var 3 butikker mindre enn i den faktiske analyse, 2 av disse var tilknyttet Merkur-programmet. Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i den organiske analyse, var litt høyere enn beregningene for butikkene i den faktiske analyse. Det er videre kun mindre forskjeller mellom faktisk og organisk analyse i gjennomsnittlig omsetningsendring i prosent.

Tabell 6.27: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Rogaland fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	-1,0	5,3	23,3	12,7	18,9	10,8
Andre Bygdebutikker	-1,0	1,7	21,5	19,1	32,1	15,5
Dagligvarebutikker	5,7	14,7	17,3	15,1	22,5	13,9
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	-1,0	2,5	10,0	10,9	12,3	12,0
Andre Bygdebutikker	-1,0	0,5	7,9	11,1	15,0	15,1
Dagligvarebutikker	6,9	9,4	11,5	12,0	13,4	13,2

Tabell 6.27 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Rogaland, med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker og en sammenligning av terminomsetningen med utviklingen for landets dagligvarebutikker. I tabellens nedre del vises akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.8

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.8 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i terminene i 2020 for butikkene i Rogaland med deltakelse i Merkurprogrammet, for gruppen Andre bygdebutikker og for dagligvarebutikkene i fylket. Grafen bygger på tallstørrelsene som er beregnet og vist i øvre del av tabell 6.27.

I 1. termin var det en omsetningsvekst på 5,7 prosent for dagligvarebutikkene i Rogaland. I 1. termin 2019 var omsetningsveksten 2,7 prosent. Bygdebutikkene i fylket hadde i gjennomsnitt 1,0 prosent nedgang i omsetningen. Dette var eneste fylket i landet med nedgang i omsetningen for bygdebutikkene i 1. termin 2020. Det var omsetningsnedgang i terminene både for Merkurbutikkene og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker.

Innføringen av koronatiltak i mars måned medførte store endringer i forbrukernes innkjøpsmønster og i handlevaner. I termin 2 (mars – april) oppnådde dagligvarebutikkene i Rogaland en omsetningsvekst på 14,7 prosent. Også Merkurbutikkene fikk sterk omsetningsvekst med 5,3 prosent, mens veksten for Andre bygdebutikker var mer beskjeden med 1,7 prosent.

I 3. termin fortsatte omsetningsveksten til nye rekordhøyder. Bygdebutikkene og da først og fremst Merkurbutikkene, oppnådde over omsetningsvekst på gjennomsnittlig over 20 prosent. Den unormalt sterke veksttakt avtok noe i 4. termin. For Merkurbutikkene antas noe av årsaken å være sviktende turisthandel.

I 5. termin var det igjen sterk vekst for bygdebutikkene og for dagligvarehandelen samlet. Størst vekst hadde butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Også i 6. termin var det solid omsetningsvekst for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Rogaland, noe som bidro til et gjennomsnitt med tosifret vekst i 2020 for disse butikkgrupper.

Bygdebutikkene i Vestland fylke

Vestland fylke er en sammenslåing av fylkene Hordaland og Sogn og Fjordane. I 2020 hadde fylket 638 821 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 26 600 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 12,1 prosent i 2020. Til sammenligning var det 1,9 prosent vekst for dagligvarehandelen i Vestland fylke i 2019.

Gjennomsnittlig omsetning pr innbygger i dagligvarebutikkene i Vestland fylke, var 41 640 kroner i 2020. Dette var et gjennomsnitt som var 5,1 prosent over landsgjennomsnittet.

Tabell 6.28: Antall og omsetning for bygdebutikkene i Vestland fylke i 2020 (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	109	57	166
Omsetning, millioner kroner	1 062	1 722	2 784
Andel av bygdebutikkene (prosent)	65,7	34,3	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	38,1	61,9	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	9 742	30 213	16 771
Omsetningsendring i prosent	6,0	12,7	10,1

Tabell 6.28 viser at det var 166 bygdebutikker i Vestland fylke i 2020. Dette var 3 butikker mindre enn i 2019, herav 2 Merkurbutikker. Antallet butikker tilsluttet Merkur-programmet var 109. Antallet Merkurbutikker i Vestland, var det klart største blant landets fylker. Merkurbutikkens andel av antall bygdebutikker i fylket, var 65,7 prosent.

Bygdebutikkene i Vestland fylke hadde en samlet nettoomsetning på 2 784 millioner kroner i 2020. 38,1 prosent av denne omsetning var gjennom butikker med tilknytning til Merkur-programmet. Bygdebutikkens omsetning i Vestland fylke i 2020 var 10,5 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge, var til sammenligning 8,1

prosent. Merkurbutikkens omsetning i Vestland fylke var 4,0 prosent av dagligvareomsetningen i fylket i 2020, sammenlignet med et landsgjennomsnitt for Merkurbutikkene på 3,2 prosent.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Vestland fylke, var 16,77 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var et gjennomsnitt som var på linje med landsgjennomsnittet for bygdebutikkene. Merkurbutikkene i fylket hadde en gjennomsnittlig omsetning på 9,74 millioner kroner. Dette var en omsetning som var 10,3 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i Norge. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsstørrelse som var 80 prosent større enn gjennomsnittet for bygdebutikkene og en omsetning som var 3,1 ganger større enn gjennomsnittlig omsetning i fylkets Merkurbutikker.

Bygdebutikkene i Vestland fylke hadde en omsetningsvekst på i gjennomsnitt 10,1 prosent i 2020. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent, og gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent. Merkurbutikkene i Vestland fylke hadde i gjennomsnitt 6,0 prosent omsetningsvekst i 2020. Til sammenligning hadde Merkurbutikkene i fylket 2,7 prosent nedgang i omsetningen i 2019. Gjennomsnittsvæksten for Merkurbutikkene i Vestland fylke i 2020, var den klart laveste blant landets fylker hvor gjennomsnittet var 12,4 prosent. Butikkene i Vestland i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen i 2020 med i gjennomsnitt 12,7 prosent. Dette var en omsetningsvekst som var 3,3 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet for Andre bygdebutikker. I 2019 hadde gruppen Andre bygdebutikker 0,2 prosent nedgang i omsetningen.

Tabell 6.29: Organisk analyse av bygdebutikkene i 2020 – Vestland fylke (Kilde: SSB/IBA)

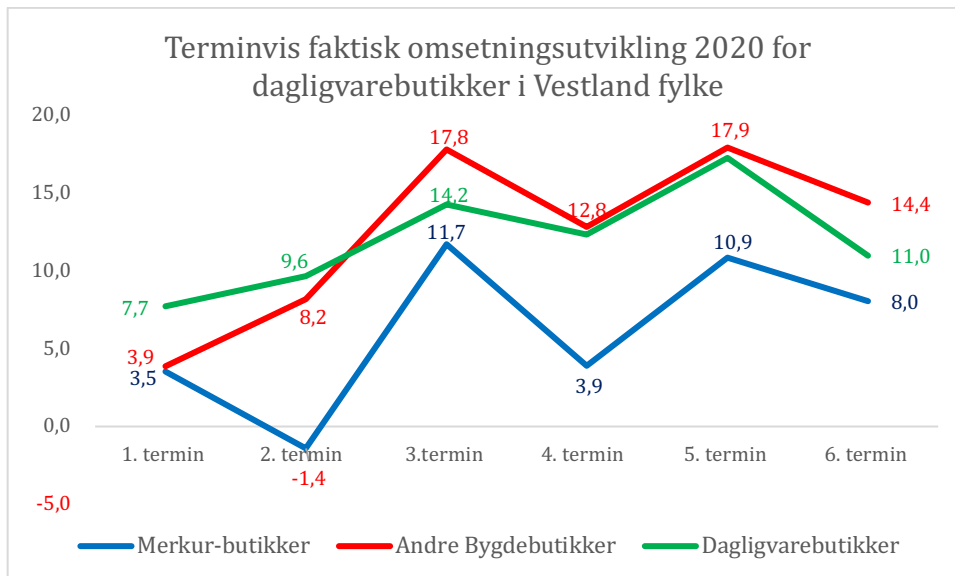
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	102	56	158
Omsetning, millioner kr	1 034	1 699	2 733
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	10 133	30 341	17 295
Omsetningsendring i prosent	7,1	12,8	10,6

Organisk analyse av bygdebutikkene i Vestland fylke omfatter 158 butikker. Dette var 8 butikker mindre enn i den faktiske analyse, hvorav 7 var tilknyttet Merkur-programmet. Den største forskjell mellom faktisk og organisk analyse, var 1,1 prosentpoeng større gjennomsnittlig omsetningsvekst for Merkurbutikkene som hadde omsetning i alle terminer både i 2019 og i 2020.

Tabell 6.30: Terminvis faktiske omsetningsendringer i prosent 2020 – Vestland fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	3,5	-1,4	11,7	3,9	10,9	8,0
Andre Bygdebutikker	3,9	8,2	17,8	12,8	17,9	14,4
Dagligvarebutikker	7,7	9,6	14,2	12,3	17,2	11,0
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	3,5	0,7	4,9	4,6	5,7	6,0
Andre Bygdebutikker	3,9	6,2	10,4	11,1	12,4	12,7
Dagligvarebutikker	7,7	8,7	10,7	11,1	12,3	12,1

Tabell 6.30 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Vestland fylke med bygdebutikkene inndelt i Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises omsetningsendringer i terminene for fylkets dagligvarebutikker. Nedre del av tabellen viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.9

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.9 viser et grafisk bilde av omsetningsendringene i terminene for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Vestland fylke i 2020. Grunnlagstallene for grafen er termintallene for omsetningsutviklingen slik de er vist i øvre del av tabell 6.30.

I termin 1 (januar – februar) var omsetningsutviklingen for alle viste grupper, bedre enn i et normalår. Dagligvarebutikkernes omsetningsvekst var den nest høyeste av fylkene. Bygdebutikkene med en gjennomsnittlig omsetningsvekst i 2020 på 3,7 prosent, hadde til sammenligning 6,9 prosent nedgang i omsetningen i 1. termin 2019.

Termin 2 (mars – april) hvor de første koronatiltak ble satt i verk, førte til rekordhøy omsetningsvekst for dagligvarebutikkene og bygdebutikkene i gruppen Andre bygdebutikker. For Merkurbutikkene ble det 1,4 prosent nedgang i omsetningen i terminen. Omsetningsveksten for dagligvarebutikkene var 5,8 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet for dagligvarebutikkene, mens Andre bygdebutikker hadde litt større prosentvekst enn landsgjennomsnittet. Den svake omsetningsutvikling for Merkurbutikkene kan ha sammenheng med nedgang i omsetningen til turister og utenbygdsboende på grunn av restriksjoner i bruk av fritidsboliger og stengte grenser for utlendinger.

I termin 3 ble det nok en gang omsetningsrekorder for dagligvarebutikkene i Vestland fylke, men prosentveksten var lavere enn landsgjennomsnittet både for dagligvarebutikkene og for gruppene av bygdebutikker i Vestland fylke. Termin 4 (juli – august) viste nedgang i veksttakten for omsetningen, med sterkest reduksjon for Merkurbutikkene. Ettersom de fleste av bygdebutikkene og spesielt Merkurbutikkene i fylket er lokalisert i områder med stor turisme, ses en redusert turisttrafikk på som en nærliggende forklaring på nedgangen i veksttallene for omsetningen og en svakere vekst enn gjennomsnitt for Norge, spesielt i terminene 4 og 5.

Statistikken over akkumulert omsetning i terminene i 2020 (tabell 6.30 – nedre del), viser at bortsett fra ved utgangen av 1. termin hadde Merkurbutikkene langt lavere omsetningsvekst enn den for gruppen Andre bygdebutikker og også for fylkets dagligvarebutikker. For Merkurbutikkene i Vestland fylke var omsetningsveksten på 6,0 prosent. Dette var den laveste omsetningsvekst blant fylkene i 2020 med 6,4 prosentpoeng lavere omsetningsvekst enn landsgjennomsnittet for Merkurbutikker.

6.4 Bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag

Landsdel Møre/Trøndelag omfatter i vår analyse fylkene Møre og Romsdal og Trøndelag. I 2020 hadde landsdelen 736 668 innbyggere. Dagligvarebutikkene i landsdelen hadde en samlet omsetning i 2020 på 30 232 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 14,4 prosent. Til sammenligning var det en omsetningsvekst på 2,3 prosent i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger for dagligvarebutikkene i landsdelen, var 41 039 kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var et gjennomsnitt som var 3,6 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.31: Antall og omsetning for bygdebutikkene – landsdel Møre/Trøndelag (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	105	109	214
Omsetning, millioner kroner	1 056	2 693	3 749
Andel av bygdebutikkene (prosent)	49,1	50,9	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	28,2	71,8	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	10 056	24 706	17 518
Omsetningsendring i prosent	11,3	14,9	13,8

I landsdel Møre/Trøndelag var det 214 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker i 2020. Av disse var 105 eller 49,1 prosent av bygdebutikkene, definert som Merkurbutikker. Det var et uendret antall bygdebutikker i 2020 sammenlignet med året før.

Samlet nettoomsetning for bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag, var 3 749 millioner kroner i 2020. Dette var 12,4 prosent av dagligvareomsetningen i landsdelen. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i landsdelen var 3,5 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020. Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag, var 17,5 millioner kroner, noe som var 4,8 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikker. Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning var 7,4 prosent under landsgjennomsnittet, mens gjennomsnittet for Andre bygdebutikker var 4,8 prosent under landsgjennomsnittet.

I 2020 øket omsetningen til bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag med 13,8 prosent, noe som var 0,8 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnitt for bygdebutikkens omsetning. Merkurbutikkene i landsdelen øket omsetningen i 2020 med i gjennomsnitt 11,3 prosent, sammenlignet med 12,4 prosent som landsgjennomsnitt. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen med 14,9 prosent. Dette var 1,1 prosent lavere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.32: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – landsdel Møre/Trøndelag (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	103	104	207
Omsetning, millioner kr	1 051	2 581	3 632
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	10 205	24 819	17 547
Omsetningsendring i prosent	10,9	12,8	12,2

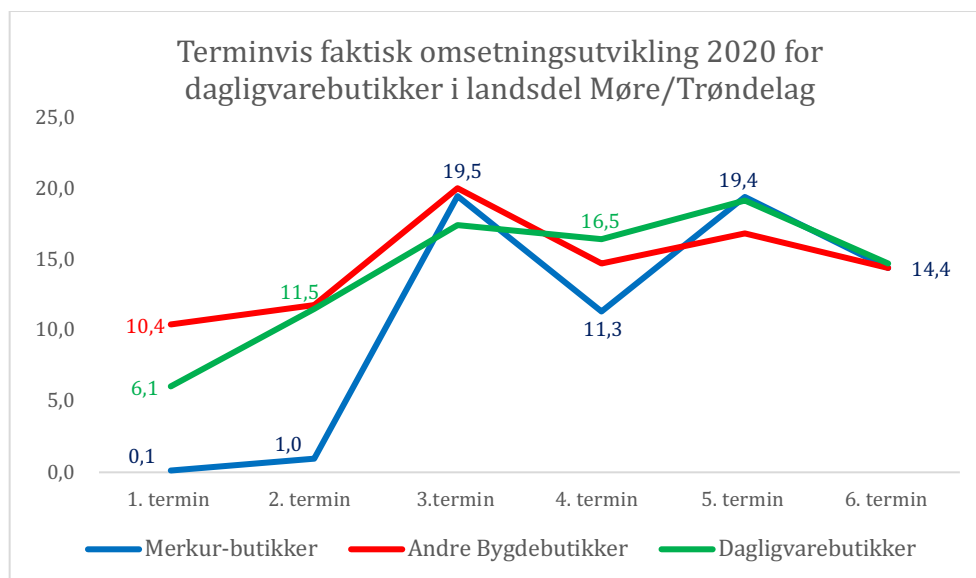
Den organiske analyse av bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag omfatter 207 butikker. Dette var 7 butikker mindre enn i den faktiske analyse, 2 av disse var Merkurbutikker. Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i den organiske analyse, dvs. butikker med full drift i terminene i 2019

og 2020, var høyere enn gjennomsnittet i den faktiske analyse. Det betyr at de butikker som ikke er med i den organiske analyse, hadde omsetning i få terminer og/eller et lavt nivå på omsetningen.

Tabell 6.33: Terminvis faktisk omsetningsendring i 2020 – landsdel Møre/Trøndelag (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	0,1	1,0	19,5	11,3	19,4	14,4
Andre Bygdebutikker	10,4	11,8	20,1	14,7	16,9	14,4
Dagligvarebutikker	6,1	11,5	17,5	16,5	19,2	14,8
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	0,1	0,6	7,5	8,7	10,7	11,2
Andre Bygdebutikker	10,4	11,2	14,4	14,5	15,0	14,9
Dagligvarebutikker	6,1	9,0	11,9	13,1	14,3	14,4

Tabell 6.33 viser i øvre del omsetningsutviklingen i 2020 inndelt i terminer for bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag. Bygdebutikkene er inndelt i Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises tall for omsetningsutviklingen i terminer for alle dagligvarebutikker i landsdelen. I tabellens nedre del vises akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.10

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.10 er en graf som viser omsetningsendringene i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikker og samlet for dagligvarebutikker i landsdel Møre/Trøndelag. Tallgrunnlaget er hentet fra tabell 6.33.

I termin 1 (januar – februar) hadde butikkene i gruppen Andre bygdebutikker en omsetning som var hele 10,4 prosent større enn i 1. termin året før. Dagligvarebutikkene i landsdelen øket omsetningen med 6,1 prosent, mens butikkene tilknyttet Merkur-programmet hadde i gjennomsnitt kun 0,1 prosent omsetningsvekst i terminen.

Tiltakene som ble innført i 2. termin /mars – april) med sikte på å hindre smittespredning av Covid 19, førte til store endringer i forbrukernes innkjøp og handlevaner. Dagligvarebutikkene øket omsetningen med 11,5 prosent, en økning som selv om den var rekordhøy, var 2,9 prosentpoeng lavere enn gjennomsnitt for dagligvarebutikkene. Gruppen Andre bygdebutikker oppnådde en vekst i omsetningen på 11,8 prosent. For gruppen Andre bygdebutikker var dette den største veksttakt i 2. termin i landsdelene. Merkurbutikkene i landsdel Møre/Trøndelag hadde kun 1,0 prosent

gjennomsnittlig omsetningsvekst i 2. termin. I terminen var det bare i Merkurbutikkene i landsdel Østlandet som hadde en svakere omsetningsutvikling.

I 3. termin (mai – juni) var omsetningsutviklingen rekordartet stor for begge grupper av bygdebutikker og også samlet sett for dagligvarebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag. Omsetningsutviklingen i for butikkene i 1. halvår, vises i tabell 6.33 for perioden januar – juni. Merkurbutikkene hadde 7,5 prosent omsetningsvekst, Andre bygdebutikker hadde 14,4 prosent vekst og dagligvarebutikkene omsetningsvekst var 11,9 prosent.

I terminene i 2. halvår var det fortsatt stor prosentvis omsetningsvekst både for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag. Den noe svakere prosentvekst for Merkurbutikkene i 4. termin (juli – august) antas å ha sammenheng med redusert turisttrafikk og da først og fremst uteblivelsen av utenlandske turister på grunn av stengte landegrenser. I 6. termin viste statistikkene noenlunde lik omsetningsutvikling for landsdelens bygdebutikker og for dagligvarebutikkene.

Omsetningsutviklingen i 2020 beregnet ut fra akkumulert omsetning i 6. termin, viste at Merkurbutikkene i landsdel Møre/Trøndelag oppnådde gjennomsnittlig 11,2 prosent omsetningsvekst. Dette til tross for dårlige omsetningstall i de 2 første terminer.

Tabell 6.34: Omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene i Møre/Trøndelag (Kilde: SSB/IBA)

Fylker	Termin	Merkur-butikker			Bygdebutikker		
		2019	2020	Endring i prosent	2019	2020	Endring i prosent
	1. termin	44 349	43 978	-0,8	199 156	204 592	2,7
Møre og Romsdal	2. termin	53 026	56 487	6,5	237 708	255 399	7,4
Merkurbutikker	3. termin	56 177	65 478	16,6	246 836	288 425	16,8
2019: 42/ 2020: 43	4. termin	67 997	76 444	12,4	283 584	319 410	12,6
Bygdebutikker	5. termin	49 530	58 659	18,4	220 178	257 013	16,7
2019: 94 / 2020: 95	6. termin	52 927	58 662	10,8	239 064	265 817	11,2
	Totalt	324 006	359 708	11,0	1 426 526	1 590 656	11,5
	1. termin	81 371	81 890	0,6	245 444	273 433	11,4
Trøndelag	2. termin	104 270	102 306	-1,9	298 867	327 416	9,6
Merkurbutikker	3. termin	106 265	128 638	21,1	322 303	393 958	22,2
2019: 63 /2020: 62	4. termin	142 007	157 384	10,8	398 805	456 400	14,4
Bygdebutikker	5. termin	96 170	115 348	19,9	297 446	351 683	18,2
2019: 120 / 2020: 119	6. termin	95 054	110 646	16,4	303 865	355 345	16,9
	Totalt	625 137	696 212	11,4	1 866 730	2 158 235	15,6
	1. termin	125 720	125 868	0,1	444 600	478 025	7,5
Sum landsdelen	2. termin	157 296	158 793	1,0	536 575	582 815	8,6
Merkurbutikker	3. termin	162 442	194 116	19,5	569 139	682 383	19,9
2019: 105 /2020: 105	4. termin	210 004	233 828	11,3	682 389	775 810	13,7
Bygdebutikker	5. termin	145 700	174 007	19,4	517 624	608 696	17,6
2019: 214 / 2020: 214	6. termin	147 981	169 308	14,4	542 929	621 162	14,4
	Totalt	949 143	1 055 920	11,2	3 293 256	3 748 891	13,8

Tabell 6.34 viser hovedtall for omsetning og omsetningsutvikling i terminer for bygdebutikkene i landsdel Møre/Trøndelag og for de 2 fylkene i landsdelen. Nåsituasjonen og omsetningsutviklingen i fylkene Møre og Romsdal og Trøndelag, vil bli nærmere presentert og kommentert i de etter følgende kapitler.

Bygdebutikkene i Møre og Romsdal fylke

Møre og Romsdal hadde 265 544 innbyggere i 2020. Dagligvarebutikkene i fylket hadde i 2020 en samlet omsetning på 11 092 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 11,3 prosent fra året før. I 2019 var til sammenligning omsetningsveksten for dagligvarebutikkene 1,3 prosent. Gjennomsnittlig nettoomsetning pr innbygger i Møre og Romsdal var 41 773 kroner i 2020. Dette var 5,4 prosent over landsgjennomsnittet for omsetning gjennom dagligvarebutikkene.

Tabell 6.35: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Møre og Romsdal fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	43	52	95
Omsetning, millioner kroner	360	1 231	1 591
Andel av bygdebutikkene (prosent)	45,3	54,7	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	22,6	77,4	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 365	23 672	16 744
Omsetningsendring i prosent	11,0	11,7	11,5

Tabell 6.35 viser at det var 95 dagligvarebutikker som i 2020 var definert som bygdebutikker med beliggenhet i Møre og Romsdal fylke. Dette var 1 butikk mer enn i 2019 og det var en butikk med tilknytning til Merkur-programmet. 43 butikker var registrert som Merkurbutikker. Dette var en andel på 45,3 prosent, en andel som bortsett fra Viken fylke, var det av fylkene med lavest andel Merkurbutikker.

Bygdebutikkene i Møre og Romsdal hadde en samlet omsetning på 1 591 millioner kroner i 2020. 22,6 prosent av omsetningen til bygdebutikkene var gjennom butikker med tilknytning til Merkur-programmet. Bortsett fra Viken, var også denne omsetningsandelen for Merkurbutikkene den laveste blant fylkene. Omsetningen til bygdebutikkene i Møre og Romsdal var 14,3 prosent av dagligvareomsetningen i fylket. Gjennomsnittet for Norge var her 8,1 prosent. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen var 3,2 prosent. Dette var en andel på samme nivå som landsgjennomsnittet for Merkur.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Møre og Romsdal, var 16,74 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Denne gjennomsnittsomsetning var på linje med landsgjennomsnittet for bygdebutikker. Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning var 8,37 millioner kroner, noe som var 22,9 prosent under gjennomsnittsstørrelsen på landets Merkurbutikker. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker i Møre og Romsdal hadde en gjennomsnittlig omsetningsstørrelse som var 2,8 ganger gjennomsnittet for Merkurbutikkene i fylket.

I 2020 hadde bygdebutikkene i Møre og Romsdal 11,5 prosent som gjennomsnittlig vekst i omsetningen. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent i 2020 og gjennomsnittet for dagligvarebutikker var 17,4 prosent. Butikkene i Møre og Romsdal med tilknytning til Merkur-programmet hadde 11,0 prosent i gjennomsnittlig omsetningsvekst, sammenlignet med landsgjennomsnittet på 12,4 prosent. Gjennomsnittlig omsetningsvekst for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker, var 11,7 prosent. For denne butikkgruppe var dette det laveste nivå blant fylkene i omsetningsvekst i 2020.

Tabell 6.36: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – Møre og Romsdal fylke (Kilde: SSB/IBA)

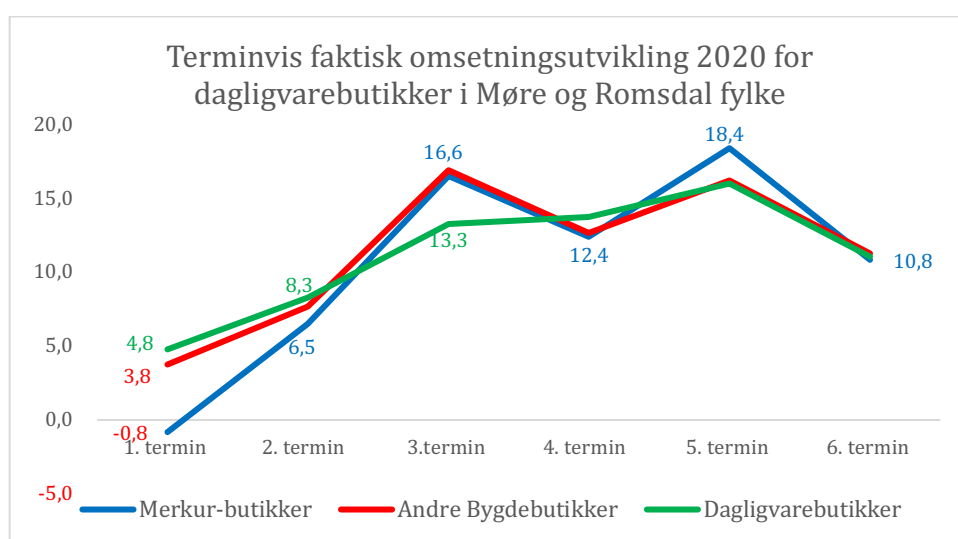
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	42	51	93
Omsetning, millioner kroner	356	1 258	1 584
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 473	24 086	17 035
Omsetningsendring i prosent	9,8	11,7	11,3

Den organiske analyse av bygdebutikkene i Møre og Romsdal fylke omfattet 93 butikker. Dette var 2 butikker mindre enn i den faktiske analyse, 1 Merkurbutikk og 1 butikk i gruppen Andre bygdebutikker. Den største forskjell i tabellene for faktisk og organisk analyse, var for Merkurbutikkens omsetningsendring. De butikker som hadde full drift i alle terminer i 2019 og 2020, hadde en gjennomsnittlig prosentendring av omsetningen som var 1,2 prosentpoeng lavere enn den som i den faktiske analyse.

Tabell 6.37: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Møre og Romsdal (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	-0,8	6,5	16,6	12,4	18,4	10,8
Andre Bygdebutikker	3,8	7,7	16,9	12,7	16,2	11,3
Dagligvarebutikker	4,8	8,3	13,3	13,8	16,0	11,1
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	-0,8	3,2	8,1	9,4	11,1	11,0
Andre Bygdebutikker	3,8	5,9	9,9	10,7	11,7	11,6
Dagligvarebutikker	4,8	6,6	9,0	10,2	11,4	11,3

Tabell 6.37 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Møre og Romsdal fylke med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises en sammenligning med omsetningsutviklingen i terminene for fylkets dagligvarebutikker. Tabellens nedre del viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.11

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.11 er en graf som viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene og dagligvarebutikkene i Møre og Romsdal fylke. Tallgrunnlaget for grafen, er hentet fra tabell 6.37.

Med unntak for 1. termin og 3. termin var det kun mindre forskjeller i termintallene for omsetningsendringer for butikkgruppene i Møre og Romsdal. I 1. termin (januar – februar) var det en nedgang på 0,8 prosent i omsetningen for Merkurbutikkene i fylket. Gjennomsnittet for landets fylker var en omsetningsvekst i denne terminen på 3,2 prosent. Dagligvarebutikkene i Møre og Romsdal hadde størst omsetningsvekst i terminen med 4,8 prosent. Også dette var en svakere omsetningsutvikling enn landsgjennomsnittet.

Innføringen av koronatiltak i mars måned medførte store endringer i innbyggernes forbruk og i deres handlevaner. I 2. termin (mars og april) øket Merkurbutikkene i Møre og Romsdal omsetningen med i gjennomsnitt 6,5 prosent. Denne vekst i omsetningen var nest etter Viken fylke, størst blant fylkene. Dagligvarebutikkene i Møre og Romsdal øket omsetningen med i gjennomsnitt 8,3 prosent. Bortsett fra Innlandet fylke, var Møre og Romsdal det fylket med den svakeste prosentvekst for dagligvarebutikkene i 2. termin 2020.

3. termin (mai – juni) ga rekordartet omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Møre og Romsdal fylke. Sammenlignet med landsgjennomsnittet, var veksttallene i fylket lavere. Den noe svakere omsetningsvekst i 4. termin anta å være et resultat av nedgang i turisttrafikken i fylket. I terminene i 2. halvår var det kun mindre forskjeller i veksttakt mellom dagligvarebutikkene og bygdebutikkene i Møre og Romsdal.

Bygdebutikkene i Trøndelag fylke

Trøndelag fylke ble i 2019 dannet med en sammenslåing av fylkene Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. I 2020 hadde fylket 471 124 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 19 139 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 16,3 prosent. Til sammenligning var det 2,9 prosent omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Trøndelag i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger var 40 625 kroner i 2020. Dette var et gjennomsnitt som var 2,5 prosent større enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.38: Antall og omsetning for bygdebutikkene i Trøndelag fylke 2020 (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	62	57	119
Omsetning, millioner kroner	696	1 462	2 158
Andel av bygdebutikkene (prosent)	52,1	47,9	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	32,3	67,7	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 229	25 650	18 136
Omsetningsendring i prosent	11,4	17,8	15,6

Tabell 6.38 viser at det var 119 dagligvarebutikker i Trøndelag fylke som var definert som bygdebutikker i 2020. Dette var 1 bygdebutikk mindre enn i 2019, en butikk som var definert som Merkurbutikk. Av fylkene i Norge var det bare Vestland som hadde flere bygdebutikker enn Trøndelag. 62 av bygdebutikkene i Trøndelag, dvs. 52,1 prosent av fylkets bygdebutikker, var i 2020 tilknyttet Merkur-programmet.

Bygdebutikkene i Trøndelag hadde en samlet nettoomsetning på 2 158 millioner kroner i 2020. 32,3 prosent av denne omsetning, var i fylkets Merkurbutikker. Av fylkene var det kun i Viken og Møre og Romsdal at Merkurbutikkene hadde en lavere andel av bygdebutikkens omsetning. Bygdebutikkens omsetning i Trøndelag var 11,3 prosent av omsetningen til dagligvarebutikkene i

fylket i 2020. Til sammenligning var omsetningsandelen for bygdebutikkene i Norge 8,1 prosent. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i Trøndelag var 3,6 prosent i 2020. Landsgjennomsnittet var her 3,2 prosent.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Trøndelag fylke var 18,14 millioner kroner i 2020. Dette var 8,5 prosent over landsgjennomsnittet for bygdebutikkene. Merkurbutikkene i fylket hadde en gjennomsnittsomsetning på 11,23 millioner kroner, 3,4 prosent høyere enn landsgjennomsnittet. Butikkene i gruppen Andre bygdebutikker hadde i gjennomsnitt en omsetning som var 2,3 ganger Merkurbutikkens omsetningsnivå.

Bygdebutikkene i Trøndelag hadde i gjennomsnitt en omsetningsvekst på 15,6 prosent i 2020. Til sammenligning var gjennomsnittlig omsetningsvekst for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent i 2020, og gjennomsnittet for dagligvarebutikkene var 17,4 prosent. Merkurbutikkene i fylket hadde i 2020 i gjennomsnitt en omsetningsvekst på 11,4 prosent, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen med i gjennomsnitt 17,8 prosent. For Merkurbutikken var omsetningsveksten 1,0 prosentpoeng under landsgjennomsnittet for Merkurbutikker, og for Andre bygdebutikker var nivået 1,8 prosentpoeng over landsgjennomsnittet for Andre bygdebutikker.

Tabell 6.39: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – Trøndelag fylke (Kilde: SSB/IBA)

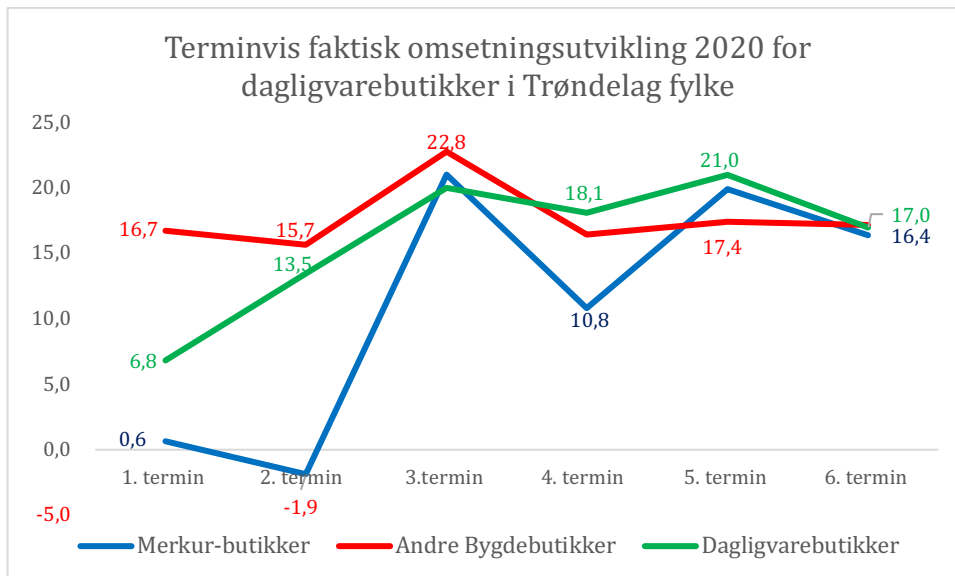
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	61	53	114
Omsetning, millioner kr	695	1 353	2 048
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	11 398	25 524	17 965
Omsetningsendring i prosent	11,5	13,8	13,0

Den organiske analyse av bygdebutikkene i Trøndelag fylke i 2020, omfattet 114 butikker. Dette var 5 bygdebutikker mindre enn i den faktiske analyse. Av disse var det 1 Merkurbutikk og 4 butikker i gruppen Andre bygdebutikker. De største avvik i analysestørrelser mellom faktisk og organisk analyse, var for den prosentvise endring av omsetningen. Bygdebutikkene som hadde full drift i terminene i 2019 og 2020, hadde i gjennomsnitt 13,0 prosent omsetningsøkning. Dette var en omsetningsvekst som var 2,6 prosentpoeng lavere enn i den faktiske analyse. For butikkene i gruppen Andre bygdebutikker var forskjellen i prosentvis vekst i omsetningen hele 4,0 prosentpoeng.

Tabell 6.40: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Trøndelag fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	0,6	-1,9	21,1	10,8	19,9	16,4
Andre Bygdebutikker	16,7	15,7	22,8	16,4	17,4	17,2
Dagligvarebutikker	6,8	13,5	20,0	18,1	21,0	17,0
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	0,6	-0,8	7,2	8,4	10,5	11,4
Andre Bygdebutikker	16,7	16,2	18,7	18,0	17,9	17,8
Dagligvarebutikker	6,8	10,3	13,7	14,9	16,1	16,3

Tabell 6.40 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Trøndelag fylke med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises en sammenligning med omsetningsutviklingen i terminene for fylkets dagligvarebutikker. Tabellens nedre del viser akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.12

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.12 viser et grafisk bilde av faktisk omsetningsendring i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Trøndelag fylke. Tallgrunnlaget for grafen er hentet fra terminallene i øvre del av tabell 6.40.

Som figuren viser, var det store forskjeller i omsetningsendringene for butikkgruppene i Trøndelag. Spesielt stor var variasjonene i terminene 1 og 2. Noe av denne forskjell kan forklares med endringer i butikkstrukturen.

I 1.termin (januar – februar) var det 6,8 prosent omsetningsøkning for dagligvarebutikkene i Trøndelag. Sammenlignet med tidligere års terminomsetning, var denne veksten i 1. termin 2020 svært stor. Bygdebutikkernes omsetning øket med 11,2 prosent i 1. termin, også dette en unormalt sterk økning. Merkurbutikkene hadde i gjennomsnitt en omsetningsvekst på 0,6 prosent, mens gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen med 16,7 prosent. Noe av forklaringen på denne usedvanlige omsetningsvekst, ligger butikker i den faktiske analyse med god omsetning i 2020 og som ikke hadde omsetning eller hadde et svært lavt nivå på omsetningen i 1. termin 2019. Omsetningsveksten i termin 1 for Andre bygdebutikker, var 5,4 prosent i den organiske analyse.

I 2. termin (mars – april) ble omsetningsutviklingen preget av iverksatte tiltak med sikte på å begrense smitte av Covid 19. Merkurbutikkene i Trøndelag hadde 1,9 prosent nedgang i terminomsetningen, mens butikkene i gruppen Andre bygdebutikker kunne vise til fortsatt en rekordartet omsetningsvekst, også i denne termin preget av endringer i butikkstrukturen. Omsetningsveksten for dagligvarebutikkene i Trøndelag på 13,5 prosent, var 1 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

3.termin førte til store omsetningsrekorder for begge grupper av bygdebutikkene og samlet for dagligvarebutikkene. Øket forbruk, øket bruk av nærbutikken, utstrakt bruk av hjemmekontor og innenlands turisme bidro til dette. I 4. termin (juli – august) kan forklaringen på nedgangen i de store tall for omsetningsvekst i prosent, for mange butikker og da spesielt Merkurbutikker, knyttes til bortfall av omsetning fra utenlandske turister. I årets siste terminer var det fortsatt stor vekst i omsetningen for dagligvarebutikkene i Trøndelag. Årsomsetningen, hvor gjennomsnittlig vekst i prosent er tallene for perioden januar – desember, var rekordhøye både for dagligvarehandelen samlet og for bygdebutikkene.

6.5 Bygdebutikkene i landsdel Nord-Norge

Landsdel Nord-Norge består av fylkene Nordland og Troms og Finnmark. I 2020 hadde landsdelen 482 513 innbyggere. Dagligvarebutikkene i landsdelen hadde i 2020 en samlet omsetning på 21 223 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 på 12,3 prosent. Til sammenligning var det en omsetningsvekst i landsdelen på 2,2 prosent i 2019. Dagligvarebutikkens omsetning i Nord-Norge tilsvarer en omsetning pr. innbygger på 43 984 kroner. Dette var et gjennomsnitt som var 11,2 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.41: Antall og omsetning i 2020 for bygdebutikkene i landsdel Nord-Norge (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	144	72	216
Omsetning, millioner kroner	1 240	1 662	2 902
Andel av bygdebutikkene (prosent)	66,7	33,3	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	42,7	57,3	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 613	23 084	13 436
Omsetningsendring i prosent	10,5	13,3	12,1

I 2020 var det 216 dagligvarebutikker som var definert som bygdebutikker i landsdel Nord-Norge. Det var ingen endringer fra 2019 i antallet bygdebutikker. 144 bygdebutikker hadde tilknytning til Merkur-programmet. 66,7 prosent av bygdebutikkene i Nord-Norge kan ses på som Merkurbutikker.

Samlet nettoomsetning for bygdebutikkene i landsdel Nord-Norge, var 2 902 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var 13,7 prosent av dagligvareomsetningen i landsdelen. Gjennomsnittlig omsetningsandel for bygdebutikkene i Norge var til sammenligning 8,1 prosent. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen i Nord-Norge var 5,8 prosent, sammenlignet med 3,2 prosent som landsgjennomsnitt i 2020.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Nord-Norge var 13,4 millioner kroner, en omsetning som var 19,4 prosent lavere enn gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge. Merkurbutikkene i Nord-Norge hadde en gjennomsnittsomsetning som var 20,7 prosent under landsgjennomsnittet, mens gjennomsnittsomsetningen for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker, var 12,0 prosent under landsgjennomsnittet.

I 2020 øket omsetningen til bygdebutikkene i Nord-Norge med 12,1 prosent, noe som var 3,5 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet for bygdebutikkens omsetning. For Merkurbutikkene var gjennomsnittlig omsetningsvekst 10,5 prosent, sammenlignet med 12,4 som landsgjennomsnitt. Butikkene i landsdel Nord-Norge i gruppen Andre bygdebutikker, øket omsetningen med 13,3 prosent. Dette var 2,7 prosentpoeng under landsgjennomsnittet for gruppen.

Tabell 6.42: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – landsdel Nord-Norge (Kilde: SSB/IBA)

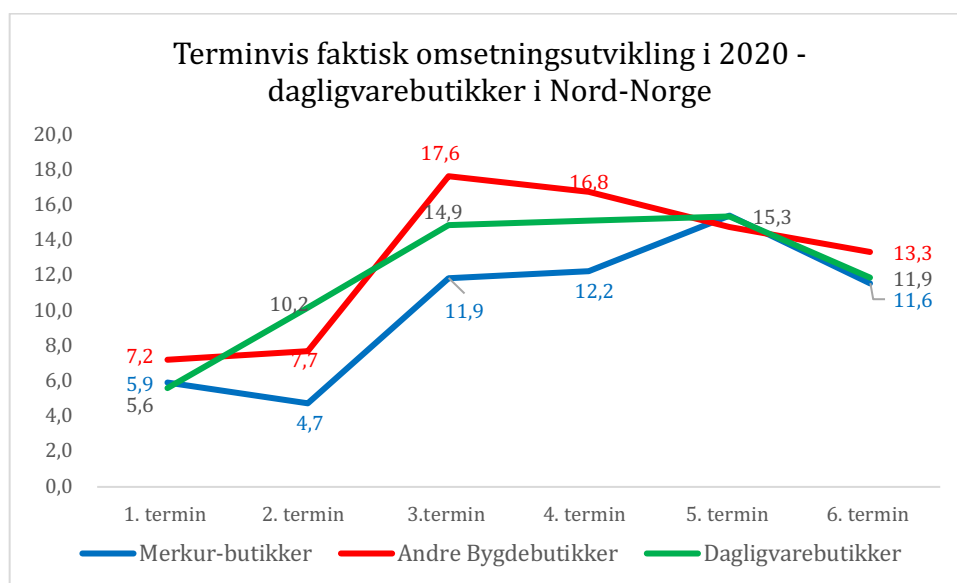
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	138	70	208
Omsetning, millioner kroner	1 196	1 662	2 858
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 670	23 740	13 742
Omsetningsendring i prosent	11,2	13,4	12,4

Den organiske analyse av bygdebutikkene i Nord-Norge omfatter 208 butikker. Dette var 8 butikker mindre enn antallet i den faktiske analyse av 2020. Det var 6 færre Merkurbutikker i den organiske analyse og følgelig 2 færre butikker i gruppen Andre bygdebutikker. Gjennomsnittlig omsetning pr. butikk og omsetningsendringene i 2020 var naturlig nok størst for butikkene i den organiske analyse, dvs. de av bygdebutikkene som hadde omsetning i alle terminer i 2019 og 2020.

Tabell 6.43: Terminvis faktisk omsetningsendring i 2020 – landsdel Nord-Norge (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	5,9	4,7	11,9	12,2	15,4	11,6
Andre Bygdebutikker	7,2	7,7	17,6	16,8	14,7	13,3
Dagligvarebutikker	5,6	10,2	14,9	15,1	15,3	11,9
	Januar- februar	Januar - april	Januar- juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	5,9	5,3	7,7	9,3	10,3	10,5
Andre Bygdebutikker	7,2	7,5	11,2	13,0	13,3	13,3
Dagligvarebutikker	5,6	8,0	10,4	11,7	12,4	12,3

Tabell 6.43 viser i øvre del omsetningsutviklingen i terminer i 2020 for bygdebutikkene i Nord-Norge. Bygdebutikkene er inndelt i grippene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises tall for omsetningsutviklingen i terminene for alle landsdelens dagligvarebutikker. I tabellens nedre del, vises akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.13

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.13 er en graf som viser omsetningsendringene i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikker og samlet for dagligvarebutikkene i landsdel Nord-Norge. Tallgrunnlaget er hentet fra tabell 6.43. I termin 1 (januar – februar) hadde alle butikkgruppene en omsetningsvekst i prosent som var langt høyere enn normalt. Det unormale var også at bygdebutikkene hadde bedre omsetningsutvikling enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene. Omsetningsveksten for Merkurbutikkene i Nord-Norge i 1. termin, var 2,7 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet for Merkurbutikker.

Tiltakene som ble innført i 2. termin (mars – april) med sikte på å hindre smittespredning av Covid 19, førte til store endringer i forbrukernes innkjøp og handlevaner. Dagligvarebutikkene i landsdel Nord-Norge øket omsetningen i terminen med 10,2 prosent, en økning som var rekordhøy, men likevel 4,2 prosentpoeng under gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i de fylker hvor det er bygdebutikker.

Gruppen Andre bygdebutikker opprettholdt den gode veksttakt fra 1. termin, mens landsdelens Merkurbutikker oppnådde god omsetningsvekst, men noe lavere prosentvekst enn i 1. termin.

I 3. termin (mai – juni) var omsetningsutviklingen rekordartet stor for alle butikkgrupper i analysen. Størst gjennomsnittlig omsetningsvekst, med 17,6 prosent, hadde butikkene i gruppen Andre bygdebutikker, mens Merkurbutikkene hadde et gjennomsnitt på 11,9 prosent.

Omsetningsutviklingen i 1. halvår 2020 (januar – juni) viste et gjennomsnitt på 7,7 prosent i øket omsetning for Merkurbutikkene, 11,2 prosent for Andre bygdebutikker og 10,4 prosent for landsdelens dagligvarebutikker. Disse gode veksttall til tross, var noe lavere enn landsgjennomsnittet, med størst forskjell for landsdelens dagligvarebutikker med en differanse på 4,5 prosentpoeng.

I terminene i 2. halvår 2020 var det fortsatt god omsetningsvekst for dagligvarebutikkene og da spesielt for butikkene definert som Andre bygdebutikker. Med unntak av 5. termin hadde Merkurbutikkene lavere prosentvis omsetningsvekst enn gjennomsnittet for dagligvarebransjen og butikkene i gruppen Andre bygdebutikker. Totalt for 2020 var gjennomsnittlig omsetningsvekst for Merkurbutikkene i Nord-Norge, 1,9 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. Dagligvarebutikkene i landsdelen hadde som gjennomsnitt for 2020 en omsetningsvekst på 12,3 prosent, noe som var 5,1 prosentpoeng under landsgjennomsnittet for dagligvarehandelen, og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker var gjennomsnittet for året 2,7 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 6.44: Omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene i Nord-Norge (Kilde: SSB/IBA)

Fylker	Termin	Merkur-butikker			Bygdebutikker		
		2019	2020	Endring i prosent	2019	2020	Endring i prosent
	1. termin	76 963	82 516	7,2	198 693	213 678	7,5
Nordland	2. termin	96 339	100 775	4,6	246 872	263 131	6,6
Merkurbutikker	3. termin	107 489	125 094	16,4	270 115	318 044	17,7
2019: 78/ 2020: 78	4. termin	151 533	172 542	13,9	372 986	434 511	16,5
Bygdebutikker	5. termin	93 598	107 384	14,7	237 424	273 063	15,0
2019: 116 / 2020: 116	6. termin	95 402	106 461	11,6	244 800	276 192	12,8
	Totalt	621 324	694 772	11,8	1 570 890	1 778 619	13,2
	1. termin	66 751	69 694	4,4	138 633	146 103	5,4
Troms og Finnmark	2. termin	83 148	87 215	4,9	170 318	180 887	6,2
Merkurbutikker	3. termin	85 014	90 234	6,1	170 620	189 278	10,9
2019: 66 /2020: 66	4. termin	112 550	123 854	10,0	218 950	244 665	11,7
Bygdebutikker	5. termin	75 259	87 468	16,2	158 277	182 061	15,0
2019: 100 / 2020: 100	6. termin	77 986	86 969	11,5	161 047	180 666	12,2
	Totalt	500 708	545 434	8,9	1 017 845	1 123 660	10,4
	1. termin	143 714	152 210	5,9	337 326	359 781	6,7
Sum landsdelen	2. termin	179 487	187 990	4,7	417 190	444 018	6,4
Merkurbutikker	3. termin	192 503	215 328	11,9	440 735	507 322	15,1
2019: 144 /2020: 144	4. termin	264 083	296 396	12,2	591 936	679 176	14,7
Bygdebutikker	5. termin	168 857	194 852	15,4	395 701	455 124	15,0
2019: 216 / 2020: 216	6. termin	173 388	193 430	11,6	405 847	456 858	12,6
	Totalt	1 122 032	1 240 206	10,5	2 588 735	2 902 279	12,1

Tabell 6.44 viser hovedtall for omsetning og omsetningsutvikling i terminer for bygdebutikkene i landsdel Nord-Norge og for de 2 fylkene i landsdelen. Nåsituasjonen og omsetningsutviklingen i fylkene Nordland og Troms og Finnmark vil bli nærmere presentert og kommentert i de etterfølgende kapitler.

Bygdebutikkene i Nordland fylke

Nordland fylke hadde 240 345 innbyggere i 2020. Dagligvarebutikkene i fylket hadde i 2020 en samlet omsetning på 10 551 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst på 13,2 prosent fra året før. I 2019 var til sammenligning omsetningsveksten for dagligvarebutikkene i Nordland 2,8 prosent. Gjennomsnittlig nettoomsetning pr. innbygger i Nordland, var 43 901 kroner. Dette var 10,8 prosent over landsgjennomsnittet for omsetning gjennom dagligvarebutikker.

Tabell 6.45: Antall og omsetning for bygdebutikkene 2020 – Nordland fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	78	38	116
Omsetning, millioner kroner	695	1 084	1 779
Andel av bygdebutikkene (prosent)	67,2	32,8	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	39,1	60,9	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 907	28 522	15 333
Omsetningsendring i prosent	11,8	14,1	13,2

Tabell 6.45 viser at det var 116 dagligvarebutikker som i 2020 var definert som bygdebutikker med beliggenhet i Nordland fylke. Antallet bygdebutikker i 2020 var uendret fra antallet i 2019. 78 av bygdebutikkene i Nordland var i 2020 registrert med tilknytning til Merkur-programmet. Dette antallet tilsvarer at 67,2 prosent av bygdebutikkene i fylket derved kan betegnes som Merkurbutikker.

Bygdebutikkene i Nordland hadde en samlet nettoomsetning i 2020 på 1 779 millioner kroner. Merkurbutikkens omsetning var 695 millioner, noe som var 39,1 prosent av bygdebutikkens omsetning. I Nordland fylke var 16,9 prosent av omsetningen til dagligvarebutikkene, omsetning gjennom fylkets bygdebutikker. Dette var en omsetningsandel som var den største av landets fylker. Gjennomsnittet for Norge i 2020, var at 8,1 prosent av dagligvareomsetningen var gjennom landets bygdebutikker. Merkurbutikkens andel av dagligvareomsetningen var 6,6 prosent i Nordland fylke. Her var landsgjennomsnittet 3,2 prosent.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Nordland fylke, var 15,3 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette gjennomsnittet var 8,3 prosent lavere enn gjennomsnittet for landets bygdebutikker. Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning i fylket var 8,9 millioner kroner, en omsetning som var 18,0 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i Norge. Butikkene i Nordland i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittsomsetning som var 3,2 ganger omsetningen til Merkurbutikkene.

I 2020 hadde bygdebutikkene i Nordland fylke en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 13,2 prosent. Til sammenligning var gjennomsnittet for bygdebutikkene i Norge 14,6 prosent, og gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker var 17,4 prosent i 2020. I gjennomsnitt hadde Merkurbutikkene i Nordland en omsetningsvekst på 11,8 prosent i 2020. Dette var en sterk vekst sammenlignet med 2019 hvor Merkurbutikkene i Nordland hadde en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 1,1 prosent. Landsgjennomsnittet for Merkurbutikkens omsetningsutvikling, var 12,4 prosent i 2020, dvs. 0,6 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet i Nordland. Bygdebutikkene i gruppen Andre bygdebutikker øket omsetningen i gjennomsnitt med 14,1 prosent i 2020. Gjennomsnittet for butikkgruppen i Norge var en omsetningsvekst på 16,0 prosent.

Tabell 6.46: Organisk analyse av bygdebutikkene i Nordland fylke 2020 (Kilde: SSB/IBA)

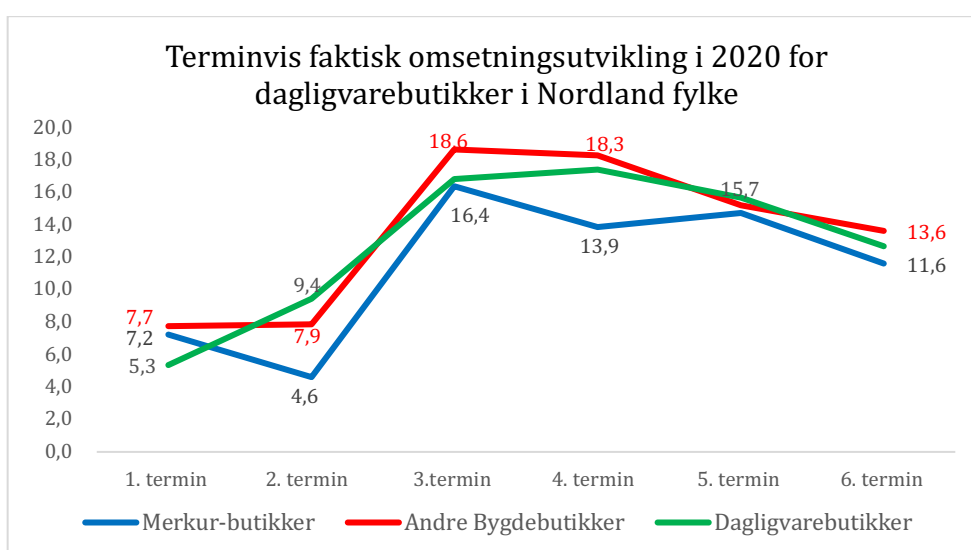
	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	76	38	114
Omsetning, millioner kr	678	1 084	1 762
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 927	28 522	15 458
Omsetningsendring i prosent	11,4	14,1	13,1

Den organiske analyse av bygdebutikkene i Nordland fylke i 2020, omfattet 114 butikker. Dette var 2 butikker mindre enn i den faktiske analyse. Begge butikkene var tilknyttet til Merkur-programmet. Sammenlignet med tabell 6.45 som viste statistikker fra analysen av de butikker som hadde omsetning i minimum én termin i 2020, er det kun mindre forskjeller i tabellen med resultater av organisk analyse av bygdebutikkene i Nordland.

Tabell 6.47: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Nordland fylke (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	7,2	4,6	16,4	13,9	14,7	11,6
Andre Bygdebutikker	7,7	7,9	18,6	18,3	15,2	13,6
Dagligvarebutikker	5,3	9,4	16,8	17,4	15,7	12,7
	Januar-februar	Januar - april	Januar-juni	Januar – august	Januar – oktober	Januar – desember
Merkur-butikker	7,2	5,8	9,8	11,2	11,9	11,8
Andre Bygdebutikker	7,7	7,8	11,9	14,0	14,2	14,1
Dagligvarebutikker	5,3	7,5	10,8	12,7	13,3	13,2

Tabell 6.47 viser i tabellens øvre del, omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Nordland fylke. Bygdebutikkene er inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. Videre vises tall for omsetningsendringer i terminene for fylkets dagligvarebutikker. Tabell 6.4, nedre del, viser omsetningsendringer i prosent beregnet ut fra akkumulert omsetning i butikkgruppene ved utgangen av terminene.

Figur 6.14

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.14 er en graf som viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene og dagligvarebutikkene i Nordland fylke. Tallgrunnlaget i grafen er hentet fra øvre del av tabell 6.47.

I 1. termin (januar – februar) hadde alle butikkgruppene i analysen en omsetningsvekst som var langt høyere enn normalt for terminen og normalt nivå i fylket. Bygdebutikkene kunne vise til større prosentvis omsetningsvekst enn dagligvarebutikkene i denne terminen. Sammenlignet med gjennomsnittstørrelser for Norge i 1. termin 2020, var omsetningsveksten for Merkurbutikkene i Nordland 4,0 prosentpoeng høyere, mens omsetningsendringene for Andre bygdebutikker og for fylkets dagligvarebutikker, viste kun mindre avvik fra landsgjennomsnittet.

Innføringen av koronatiltak i mars 2020, medførte store endringer i innbyggernes innkjøp og i deres handlevaner. I 2. termin (mars – april) ble gjennomsnittlig omsetningsvekst for dagligvarebutikkene i Nordland 9,4 prosent. Selv om dette var en rekordhøy omsetningsvekst, var denne langt lavere enn gjennomsnittet på 14,4 prosent for fylkene i Norge med bygdebutikker. Andre bygdebutikker fikk en omsetningsutvikling som i termin 1, mens Merkurbutikkene fikk en nedgang i veksttakten.

3. termin ga rekordomsetning for alle grupper. Bygdebutikkens omsetning viste en større prosentvis vekst enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene. Omsetning i 4. termin viste fortsatt rekordhøye veksttall for dagligvarebutikkene og for dagligvarebutikkene definert som Andre bygdebutikker. For Merkurbutikkene i fylket viste omsetningen i 4. termin fortsatt gode veksttall, men på et lavere nivå enn i foregående og etterfølgende termin. En svakere sommerhandel på grunn av full stopp i omsetning til utenlandske turister, ses på som den viktigste årsak til dette.

Bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke

Troms og Finnmark fylke ble dannet 1/1 2019 ved en sammenslåing av 2 tidligere selvstendige fylker. I 2020 hadde fylket 242 268 innbyggere. Dagligvarebutikkene i fylket hadde en samlet omsetning på 10 672 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en omsetningsvekst i 2020 for dagligvarehandelen på 11,5 prosent. Til sammenligning øket dagligvarebutikkene i fylket omsetningen med 1,7 prosent i 2019. Gjennomsnittlig omsetning pr. innbygger gjennom dagligvarebutikkene i Troms og Finnmark fylke, var 44 067 kroner. Dette var 11,2 prosent høyere enn gjennomsnittet for Norge, og var det høyeste gjennomsnitt for fylkene.

Tabell 6.48: Antall og omsetning for bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	66	34	100
Omsetning, millioner kroner	545	578	1 124
Andel av bygdebutikkene (prosent)	66,0	34,0	100,0
Andel av bygdebutikkens omsetning	48,5	51,5	100,0
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 264	17 007	11 237
Omsetningsendring i prosent	8,9	11,8	10,4

Tabell 6.48 viser at det var 100 dagligvarebutikker i Troms og Finnmark fylke som var definert som bygdebutikker i 2020. Dette var et uendret antall fra 2019. 66 bygdebutikker, dvs. 66 prosent av bygdebutikkene i Troms og Finnmark, var i 2020 tilknyttet Merkur-programmet. Gjennomsnittet for Norge er til sammenligning at 61,9 prosent av bygdebutikkene er Merkurbutikker.

Bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke hadde i 2020 en samlet nettoomsetning på 1 124 millioner kroner. 48,5 prosent av denne omsetning var i fylkets Merkurbutikker. Her var landsgjennomsnittet for Merkurbutikkens omsetningsandel 40,2 prosent i 2020. Bygdebutikkens omsetning i Troms og Finnmark fylke i 2020, var 10,5 prosent av omsetningen til dagligvarebutikkene i fylket.

Gjennomsnittet for Norge for denne omsetningsandel, var 8,1 prosent. Tilsvarende var Merkurbutikkens omsetning i Troms og Finnmark 5,1 prosent av omsetningen i fylkets dagligvarebutikker, sammenlignet med landsgjennomsnittet på 3,2 prosent i 2020.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke i 2020, var 11,24 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var en gjennomsnittsomsetning som var lavest blant fylkene i Norge og som var 32,8 prosent under landsgjennomsnittet for bygdebutikkens omsetning. Gjennomsnittlig omsetning for Merkurbutikkene var 8,26 millioner kroner. Også dette omsetningsnivå var det laveste blant fylkene og 23,9 prosent lavere enn landsgjennomsnittet for Merkurbutikker. Butikkene i Troms og Finnmark fylke i gruppen Andre bygdebutikker hadde en gjennomsnittlig omsetning i 2020 som var over det dobbelte av gjennomsnittlig omsetning for Merkurbutikkene i fylket.

I 2020 hadde bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke i gjennomsnitt en omsetningsvekst på 10,4 prosent. Til sammenligning var landsgjennomsnittet for bygdebutikkene 14,6 prosent, og det var 17,4 prosent som et gjennomsnitt for dagligvarebutikkene i Norge. Merkurbutikkene i fylket øket omsetningen med i gjennomsnitt 8,9 prosent. Av fylkene var dette nest laveste omsetningsvekst, og det var et gjennomsnitt som var 3,5 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i Norge. Andre bygdebutikker øket omsetningen i Troms og Finnmark fylke med i gjennomsnitt 11,8 prosent, et nivå som var 4,2 prosentpoeng under landsgjennomsnittet for Andre bygdebutikker.

Tabell 6.49: Organisk analyse av bygdebutikkene 2020 – Troms og Finnmark fylke (Kilde: SSB/IBA)

	Merkurbutikker	Andre bygdebutikker	Sum bygdebutikker
Antall butikker	62	32	94
Omsetning, millioner kr	518	578	1 096
Gjennomsnittsomsetning (1000 kr)	8 356	18 061	11 660
Omsetningsendring i prosent	10,8	11,9	11,4

Organisk analyse for bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke i 2020, omfattet 94 butikker. Dette var 6 bygdebutikker mindre enn i den faktiske analyse. 4 av disse var Merkurbutikker.

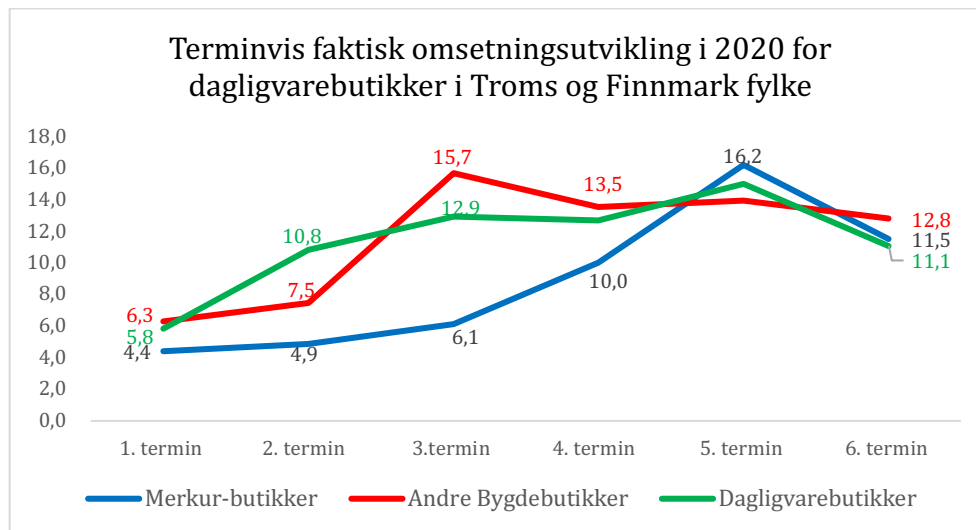
Bygdebutikkene i organisk analyse, dvs. butikkene med full drift i terminene i 2020 og 2021, hadde større gjennomsnittsstørrelse og større omsetningsvekst i prosent i 2020 enn gjennomsnittstallene i den faktiske analyse. Dette forteller at de av bygdebutikkene i den faktiske analyse som ikke hadde full drift i terminene, hadde et nivå på omsetning og en omsetningsvekst som var lavere enn nivået for bygdebutikkene i den organiske analyse.

Tabell 6.50: Terminvis faktisk omsetningsendring i prosent 2020 – Troms og Finnmark (Kilde: SSB/IBA)

	1. termin	2. termin	3.termin	4. termin	5. termin	6. termin
Merkur-butikker	4,4	4,9	6,1	10,0	16,2	11,5
Andre Bygdebutikker	6,3	7,5	15,7	13,5	13,9	12,8
Dagligvarebutikker	5,8	10,8	12,9	12,7	15,0	11,1
	Januar-februar	Januar-april	Januar-juni	Januar-august	Januar-oktober	Januar-desember
Merkur-butikker	4,4	4,7	5,2	6,8	8,5	8,9
Andre Bygdebutikker	6,3	6,9	10,0	11,1	11,6	11,8
Dagligvarebutikker	5,8	8,5	10,0	10,7	11,6	11,5

Tabell 6.50 viser omsetningsutviklingen i prosent i terminene i 2020 for bygdebutikkene i Troms og Finnmark fylke, med bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Andre bygdebutikker.

Videre vises en sammenligning med omsetningsutviklingen i terminene for fylkets dagligvarebutikker. I tabellens nedre del, vises akkumulert omsetningsutvikling i prosent ved utgangen av terminene.

Figur 6.15

Kilde: SSB/IBA

Figur 6.15 viser et grafisk bilde av faktisk omsetningsendring i prosent i terminen i 2020 for bygdebutikkene og for dagligvarebutikkene i Troms og Finnmark fylke. Tallgrunnlaget for grafen er termin tallene slik de er vist i øvre del av tabell 6.50.

I 1. termin (januar – februar) var det unormalt stor omsetningsvekst i Troms og Finnmark fylke for alle grupper av dagligvarebutikker. I 2019 var det for eksempel nullvekst for bygdebutikkene i 1. termin og 1,7 prosent nedgang i omsetningen for Merkurbutikkene. De sterke veksttall for omsetningen i Troms og Finnmark fylke i 2020, var imidlertid på linje med gjennomsnittet for Norge.

Innføringen av tiltak i mars 2020 med sikte på å begrense smittespredning av Covid 19, førte til store endringer i forbrukernes innkjøp av varer og av handlevaner. I 2. termin (mars – april) øket omsetningen i dagligvarebutikkene i Troms og Finnmark med rekordsterke 10,8 prosent. Økningen var imidlertid mindre enn landsgjennomsnittet på 14,4 prosent for fylkene med bygdebutikker. Også bygdebutikkene i fylket hadde stor omsetningsvekst i terminen. For Merkurbutikkene var omsetningsveksten 3,2 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet, og for butikkene i gruppen Andre bygdebutikker var omsetningsveksten 0,6 prosentpoeng høyere enn veksten i Norge.

Omsetningstallene for 3. termin (mai – juni) viste rekordstor vekst for butikkgruppene i analysen. Sterkest var omsetningsveksten for Andre bygdebutikker med et gjennomsnitt på 15,7 prosent. Merkurbutikkens omsetningsvekst var i denne terminen 9,6 prosentpoeng lavere enn Andre bygdebutikker. Veksttallene for dagligvarebutikkene i Troms og Finnmark kan i stor grad forklares med øket forbruk av mat- og drikkevarer, øket omsetning av butikkens varetilbud i tillegg til dagligvarer, mindre utespising og mindre utenlandsreiser. Bygdebutikkens relativt sterkere omsetningsutvikling, kan i tillegg forklares med øket bruk av nærbutikken som handlested.

Merkurbutikkens svakere veksttall for omsetningen enn veksten ellers i dagligvarehandelen i terminene 3 og 4, antas å ha sammenheng med at andelen av omsetningen knyttet til turisme er vanligvis høy i de fleste Merkurbutikker. Omsetning gjennom en øket trafikk ved nordmenns feriereiser innenlands, har ikke oppveiet virkningen av at grensene ble stengt for turister fra utlandet. I fylket har dette også fått stor betydning også i terminene i slutten av 2020.